ידען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

הײַנט 20 זייטען

NAJER FOLKSBLAT — פּרייז 30 גראשען

נײַער פֿאָלקסבלאַט

№ 258 | לאָדז, פרייטאג, כ"א מרחשון תרצ"ד | עלפטער יאהרגאנג | Łódź, Piątek, 10 listopada 1933 r. | № 258

אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאָדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71 — Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71.

11-טער נאוועמבער-פייערונג אין לאדז

דער פראגראם פון די 11-טע נאוועמבער-פייערונגען איז פאלגענדער:

היינט.

פרייטאג דעם 10-טען נאוועמבער 5 אזייגער, וועט פארקומען א צאפשטיק, און אווענט וועט די שטאט אילומינירט ווערען.

מארגען.

שבת, דעם 11-טען נאוועמבער:

9 א זייגער אינדערפריה גאטעסדינסטען אין די בישטוך-קאטוילישע געבעט-הייזער. 10 א זייגער — גאטעסדינסטען אין די קירכעס. 11.30 — דורכמארש אויף פעטריקאווער גאס אפטיילונגען פון מיליטער, פאליציי, געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס און א דעפילאדע. 12.30 — צוג אויף רוג שענקעוויטש און קאליבא, וואו ס'וועט געלייגט ווערען דער שטיין אונטערן בוי פון דעם הויז א.נ. פון מארשאל יוזעף פילסודסקי.

3 א זייגער באכמיטאג — א פארשטעלונג פאר מיליטער אין טעאטער „פאפולארני", 8 אוו. — פייערליכע טעאטער-פארשטעלונג אין שטאטישען טעאטער, ס'וועט געשפילט ווערען די אפערע „האלקא", פון מאניושקי. מיט א געלעגענהייט רעדע וועט ארויסטרעטען דעפ. פיכנא

מארגען, שבת פריה וועט

אין דער אלטשטאטישער שוהל

האלטען א רעדע דער פרעזעס פון דער יודישער קהלה דעפ. לייבעל מינצבערג.

שבת צונאכט

קומט פאר אין יודישען בעקער-צעך (פילסודסקיעגא 57) א פייערליכקייט מיט א רעדע וועט ארויסטרעטען מאגיסטער באלבערישסקי. אין לאקאל פון דער „אגודה" (נארוטאוויטשא 11) וועט רעדען יעקב בערלינער, און אין דער „בית יעקב שולע" וועט האלטען א רעדע דאזער רעדאקטאר פרידענזאן.

דער יודישער אינוואלידען-פעראיין רופט אלע מיטגלידער ביי צו וואוינען די תפילה אין דער אלטשטאטישער שוהל.

מלוכה-פרעזידענט מאשטשיצקי

מארשאל יוזעף פילסודסקי

דער בעפרייאונגס-יום-טוב אין די שולען און אינסטיטוציעס

(2) אין שייכות מיט'ן 16-טען יאהרטאג פון פוילענס אונאפהענגיגקייט וועלען נישט פארקומען די לימודים אין אלע שולען. און עס וועט פארקומען א הפסקה אין דער ארבייט אין אלע מלוכה'שע און זעלבסטפערוואלטונג-אמטען און אין די ביורא'ס פון מיליטער-אינסטיטוציעס.

די אלע אינסטיטוציעס וועלען אנהויבען צו אמטירען ערשט מאנטאג.

פון בערעק-יאסעלעוויטש-לעגיאן

אלע מיטגלידער ווערען אויפגעפאדערט צו צושטעלען זיך פינקטליך מארגען 8 פריה אין לאקאל פון דער קאמענדע צו קוואנבען זיי וועלען אפמארשירען אין דער אלטשטאטישער שוהל אויף דער פייערליכער תפילה.

אין דער מיליטערישער דעפילאדע וועט דער לעגיאן צוליב שבת נישט אנטיילנעהמען.

יום-טוב פון 28-טען פאלק

דעם 11-טען נאוועמבער פייערט יעדעס יאהר דער לאנדער 28-טער פאלק זיין יום-טוב. דיייאהר צוליב דעם, וואס די פאלק-פייערונג פאלט זיך צונויף מיט דער פייערונג פון פוילענס אונאפהענגיגקייט, וועט דער יום-טוב זיין א זעהר אימפאזאנטער.

היינט אנערקענט אמעריקא ראטנפערבאנד

לאנדאן, 9 (ספ. טעל.)

פון וואשינגטאן איז מען מודיע, אז דאס אנערקענען ראטען-פערבאנד דורך אמעריקא, וועט פארקומען היינט אויפ'ן וועג פון א נאטעס-אויסטויש.

די אמעריקאנער רעגירונג פאדערט פון ליטווינאוו'ן אויסצודריקען די גרייטקייט אונטערצוהאנדלען וועגען די 325 מיליאן דאלאר מלחמה-חובות און נישט צו פיהרען קיין קאמוניסטישע פראפאגאנדע אין אמעריקא.

די אונטערהאנדלונגען וועגען די מלחמה-חובות, האנדעל און קרעדיטען, וועלען זיך אנהויבען באלד נאכדעם ווי עס וועלען אנגעקניפט ווערען דיפלאמאטישע באציהונגען.

אין די מאסגעבענדע קרייזען האלט מען, אז די דערנעהנטערונג צווישען אמעריקא און ראטענפערבאנד, וועט האבען א ווירקונג אויף די פערהעלטנישען אויפ'ן ווייטען מזרח.

בעוויזען געווארען דימיטראווס אליבי

אויפ'ן פראצעס וועגען אונטערצינדען דעם רייכסטאג

בערלין, 9 (סב. טעל.)

היינט איז דער פראצעס וועגען אונטערצינדען דעם רייכסטאג ווידער אמאל געווען אינטערעסאנט. איינע פון די עדות, פרל. רעסלער, האט מיט פאקטען בעוויזען, אז דימיטראוו קען נישט געהערען צו די אונטערצינדער'ס פון רייכסטאג, ווייל אין דער זעלבער נאכט איז ער נישט געווען אין דער היים. זי ערקלעהרט, אז אין דער קריטישער נאכט פון 27 אויפן 28-טען פעברואר ד. י. האט זי זיך געטראפען מיט דימיטראוו'ן אין צוג, וואס איז געפאהרען פון מינכען קיין בערלין, דימיטראוו איז אויך געפאהרען קיין בערלין.

זי גיט אן אויספיהרליך מיט אלע פרטים דעם גאנג פון דער רייזע, דאס אלץ שטימט מיט דימיטראוו'ס ערקלערונגען מיט דער דאזיגער ערקלערונג פון דעם עדות ווערען אפגעווארפען אלע ביזאיצטיגע ערקלערונגען פון א גאנצע רייהע עדות, וועלכע האבען אונטער א שבועה עדות-געזאגט, אז דעם 27-טען פעברואר האבען זיי געזעהען דימיטראוו'ן צוזאמען מיט טארגלער'ן אינ'ם בנין פון רייכסטאג.

דערפון איז צו זעהען, אז דימיטראוו'ס אליבי איז פולשטענדיג בעוויזען.

גרויסער רושם איז ענגלאנד

צוליבן מארד פון אפגאניסטאנער קעניג

לאנדאן, 9 (סב. טעל.)

די ידיעה וועגען מארד פון אפגאניסטאנער קעניג, נאדיר שארא. האט אין די ענגלישע פאליטישע קרייזען געמאכט א גרויסען רושם.

דער דערמארדעטער קעניג איז געווען א זעהר אנגעזעהענע פערזענליכקייט אין דער מוסלמענישער וועלט.

גאנג פון די ארץ-ישראל-געשעהענישן

אויף דער זיצונג פון ענגלישן פארלאמענט

לאנדאן, 9. (יט"א טעלעגראפיש).

אין דער פארלאמענט-דעבאטע וועגען די ארץ-ישראל געשעהענישען האט דער קאלאניען-מיניסטער איבערגעגעבען דעם גאנג פון די געשעהענישען, אז די אראבער האבען אינגעארדענט די דעמאנסטראציע געגען דעם פערבאט פון דער רעגירונג. די ארדנונג איז צוריקגעשטעלט געווארען פון דער פאליציי, אהן דער הילף פון מיליטער.

וואס שייך די עליה-פראגע האט זיך די רעגירונג פערנומען מיט דעם ענין און בעשלאסען די איבערפלאציע צוצושיקען שריפטליך.

פערענדיגט דעם פערהער פון די בעשולדיגטע

אין ארלאזאראוו-מארד

ירושלים, 9. (יט"א טעלעגראפיש).

ס'האט זיך פערענדיגט דער פערהער פון די בעשולדיגטע אין ארלאזאראוו מארד אחוי מאי סטאווסקי און ראזענבלאט. די פערטיידיגונגס-רעדע האט געהאלטען אדוו. קייערמאן.

טשעכישע רעגירונג וועט נישט שטערען

אריינצולאזען די פליטים פון דייטשלאנד

פראג, 9. (יט"א טעלעגראפיש).

דער אויסערן-מיניסטער בענעש האט ערקלערט אז די טשעכישע רעגירונג וועט נישט מאכען קיין שוועריגקייטען די פליטים פון דייטשלאנד אריינצוקומען אין לאנד.

17 פיעטריקאווער 17

די איבעראל בעקאנטע מיט איהרע ערשטקלאסיגע אויסארבייטונגען

טוך= און מאדע-ווארען=פאבריק

JAKÓB Rappaport, Bielsko

עפענט דעם 14-טען ד. ח. אין לאדז א לאגער פון איהרע אויסארבייטונגען

אויף 17. פיעטריקאווער 17

פאר הורט= און דעטייל=פערקויף

פעסטע פרייזען! פאבריקס-פרייזען!

17 פיעטריקאווער 17

G. SZCZYBUK

ŁÓDŹ, ul. PIOTRKOWSKA 61

telefon 240-00.

קאמיסיאן-לאגער

פון דער פעלץ = אויסארבייטונגס = פאבריק

„FURS“, Wilno,

(S-ka B-cia Kirzner i D. Mickun)

הזכרה.

זונטאג, ד. 12. נאוועמבער 1933, פינקטליך 12 א זייגער פארמיטאג קומט פאר אויפ'ן בית-החיים א הזכרה און די ענט-הילונג פון דער מצבה נאך אונזער אונפערגעסליכע

דבורה שאפראן ז"ל

אלע קרובים פריינד און בעקאנטע ווערען געבעטען צו קומען.

6192 די פאמיליע.

מעמוקי לבנו אנו מברכים בברכת מזל-טוב לחביינו

מר יחיאל לייב נ"י קאפעלושניק

לארושיו את העלמה

מרת רבקה אייזנער שתחיי

יהי עתידם סוגה בשושנים. המברכים:

לייב בערקאן

ישראל יודעל קראפאווסקי

טובי' ראזאנעס

30% ביליגער ווי איבעראל

בעקומט איהר אלערליי הערן און דאמען-שטאפען צום הערבסט און ווינטער-סעזאן

אויף אנציגער און פאלטענס

די לעצטע נייהייטען, נור ביי דער פירמע

M. TAZBIR

לאדז, פיעטריקאווער 23

טעל. 226-39 —:— פראנט, II שטאק.

קומט און איבערציינגט אייך!

הורט! דעטייל!

ערשטער יודישער קליינהענדלער=פעראיין, אגראדאווא 10

אכטונג, טריקא=וועש=סוחרים!

מארגן, שבת-צו-נאכטס, ד. 11. נאוועמבער ד. י. פינקטליך 6 אוו. קומט פאר אין לאקאל פון פאריין, אגראדאווא 10

אלגעמיינע פערזאמלונג

פון אלע טריקא=וועש=סוחרים.

אלע סוחרים פון דער בראנזשע ווערען געבעטען אין אייגענעם אינטערעס צו ערשיינען.

די פערוואלטונג

פון דער טריקא=וועש=סעקציע

ביים קליינהענדלער פעריין, אגראדאווא 10.

6137

לעהרערס

מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטע, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.

שוו. יאקובא 12 רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק, וואוינונג 30, שיף.

אכטונג!

די אלע, וועלכע האבען, וועלכע ס'איז פראטעסטירט צום ווינקעל-אדוואקאט

הענעך שטיינשניידער

פאלודניאווא 3.

ווערען געבעטען אין זייערע אייגענע אינטערעסען צו קומען זונטאג, ד. 12. נאוועמבער 1933 צו ה' ש. בערנהיים, פיעטריקאווער 27, וועלכער גיט אויך אן דעם ה' הענעך שטיינשניידער צו דער פראקוראטור.

לעהרערין

גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר דערוואקסענע, אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכן צו ביליגע פרייזען.

לאסמאן, בושעשינער 15.

א-הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזערע פריינד

ה' יאקוב געדאלאוויטש

מיט פרל. אנדזשא בוימעל

זאל אייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין.

קאלעגען:

אברהם מארקאוויטש	שיע ניסענבוים
וואלף טאראדייקא	מאניעק מארקאוויטש
לייבל ראפאפארט	יאסעק וואלנערמאן
נדליה פאנטש	י. לינדע

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז נאך א 10-יעהריגער ארבייט ביי דער פירמע „נעלאסען און סאושימיערסקי“ האב איך געעפענט אן אייגענע

שניידער-ווערקשטעל

אויף פילסודסקיעגא 57

לינקע אפיצינע, 1. איינגאנג, 1. שטאק

וואו עס ווערען אנגענומען זעמטליכע הערן-שניידער-ארבייט, לויט דער לעצטער מאדע, צו צוגענגליכע פרייזען.

מיט אכטונג

J. LIPA, Piłsudskiego 57.

6163

נערעקט ... אויסוואהל ביי

Szczęśliwy

— פון —

מענער-רעשטען

אויף אנציגער און פאלטענס, ביליצער, מאמאשאווער א. א. פון די בעסטע קוואליטעטן מאדערנסטע מוסטערן, צו די ביליגסטע פרייזען.

יעדער קויפער בעקומט ראבאט.

קומט און איבערציינגט אייך!

5 נאוואמיעסקא 5

ביי R. Szczęśliwy

פראנט 2-טער שטאק

גערענקט דעם אדרעס.

גערענקט נאר 2. שטאק

50% פאדאטקעס 50%

שפארט איין יעדער קויפמאן, וועלכער פיהרט האנדעלס-ביכער דורך דעם

בעוואוסטען לאנגיעהריגען בוכפיהרונגס-ביורא

ס. בראווערמאן

לאדז, פעטריקאווער 17, טעלעפ. 242-27

ערשטער הויף, רעכטס.

דאס ביורא פיהרט ביכער פאר 15 פירמעס.

ערשטקלאסיגע רעפערענצען. ביליגע פרייזען.

בוכהאלטעריע — שטייער-בעראטונגען. 5847

נאך נישט אלע ווייסן, אז דאס

קירזשנער-אטעליער

פון ה' י. שווארצמאן

21 פיעטרקאווער 21

פראנט 1-ער שטאק

נעמט אן אלערלייע קירזשנער און שניידער-ארבייטען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות, אויך אלער-ארט קירזשנער-רעפעראטורען צו קאנקורענץ-פרייזען.

!! רעעלע בעהאנדלונג פינקטליכע אויספירונג !!

בעמ.: צוליב רעקלאמע מאכען מיר די ג' קונדשאפט א הנחה אויף 2 מאנאטען. צו יעדען דאמען-פוטער-פאלטען גיבען מיר צו א מופע פוטערענדיג אומזיסט.

קומט און איבערציינגט זיך!

Z intencji zaręczyn ukochanej siostry, szwagierki i ciotki naszej

p. Mali Frydmanówny

z panem

Samuelem Frydmanem

życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości.—

Regina, Jakób i Heniek Ajchencwajg.

ענטשולדיגונג.

דערמיט ענטשולדיגען מיר זיך פאר ה' ליפמאן רובין, צוליב אינזער נישט טאקטישען ארויסטריט געגען איהם און פערזיכערען, אז אזעלכעס וועט זיך שוין מעהר נישט ווידערהאלען.

חבי"ה „כנסת צעירים“. 6146

מזל טוב! מזל טוב!

צו דער חתונה פון אונזער נעפע

מנשה גאלדבערג

מיט פרייליין

גאלדע אבראמאוויטש

גראטולירען און ווינשען זיי א גליקליכעס צוזאמענלעבען

י. ראזענבלום און פרוי.

קליינהענדלער!

זונטאג, דעם 12 ד. ח. 7 אזייגער אוונט קומט פאר אין לאקאל פון דער האנטווערקער-צענטראלע זשעלאזנא 10, פראנט. 1. שטאק. א פערזאמלונג געווידמעט די פראגע:

אפען האלטען די געוועלבער נאך 7

און אויך זונטאג. רעפ. ראטמאן כארי

די נייע שטייער-ארדינאציע, רעפ. אדוו. ווייצמאן

ריטשאלט אויף די ווייטערע יאהרען, רעפ. ראטמאן כארי

פערקלענערן דאס דירה-געלד, רעפ. מאג. באלבערישסקי

קליינהענדלער, ערשיינט צאהלרייך!

צענטראלער קליינהענדלער=פעראיין

פאמארסקא 15.

6171

אכטונג, לאקאטארן און סובלאקאטארן!

מאנטאג, ד. 13 נאוועמבער, פינקטליך 7 אוועגד קומט פאר אין טעאטער-זאל „מאמום“ זגערזשער 17

א גרויסע פערזאמלונג

פון לאקאטארען און סובלאקאטארען א. ד. ט.

די קאטאסטראפאלע לאגע פון די יודישע לא-קאטארען-מאסען און די אויפגאבע פון א יוד. לאקאטארען-פעראיין אין איצטיגען מאמענט

רעפערירען וועלען די ה"ה: מאשענבערג, ראזען, עדעלשטיין, אויפריכטער א. אנד. — קומט מאסענווייז, ס'האנדעלט זיך וועגען דער ברענענדסטער פאר אייך פראגע! איינטריט 20 גר.

Dr.

Wajnberg

ספעצ. פון לונגען, הארץ און סקלעראז-קראנקהייטען

וואוינט יעצט פיעטריקאווער 145

טעל. 126-02.

נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—4, 8—9 אוו.

ווייכטיג פאר דער לאדזשער בעפעלקערונג

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז ס'איז ערעפענט געווארען דאס

אמבולאטאריום

פון פעראיין „עזרת עניים“

נאדלודקא 8, טעל. 153-99

וואו ס'ווערט ערטיילט מעדיצינישע הילף אויפ'ן ארט פון 9 פריה ביז 7 אוו.

שיקט ארויס דאקטוירים - ספעציאליסטען מיט וויזיטען אהיים

ווי אויך דענטיסטישע הילף

ועשמשיקעס און דער אמבולאטאריע און אויסער דער אמבולאטאריע פאר א מינימאלען אפצאהל. נעהמט אויך אן געבורטען און אלע ארט אנאליזען. מינימאלע אפצאה-

די פערוואלטונג.

אויפפאדערונג

צו אלע יודישע האנדווערקער און קליינאינדוסטריעלער!

מיר פאדערן אויף אלע יודישע האנדווערקער און קליין-אינדוסטריעלער אין לאדז, מאסענווייז זיך צו בעטייליגען אין פייערליכען נאטעס-דינסט שבת, ד. 11 ד.ח. 9 פריה אין דער אלטשטעטישער שוהל (וואלבארסקא 20) לכבוד דער פייערונג פון

15. יאהר-טאג פון דער פוילישער אונאפהענגיגקייט

קומט מאסענווייז! קומט מאסענווייז!

די פערוואלטונג

פון צענטר. יוד. האנדווערקער און קליין-אינדוסטריעלער-פערבאנד אין דער לאדזער וואיעוואדזשאפט, לאדז, פאלודניאווא 4.

6256

אויגען - קליניק

מיט שטענדיגע בעטען פון

Dr. B. Donchin

פיעטריקאווער 90, טעלעפ. 221-72

נעהמט אן שטענדיגע אויגען-קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטאריעס פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אוונד.

אכטונג, נאביאל-הענדלער!

מארגען, שבת-צונאכטס 6 א זייגער אוונט קומט פאר אין צענטראלע קליינהענדלער-פעראיין, פאמארסקא 15,

א פערזאמלונג

געווידמעט דער פראגע וועגען

אפען האלטען די געוועלבער נאך 7 אוונד און זונטאג

אלע פוטער-הענדלער און מלעמשארניע-בעזיצער קומט מאסענווייז, ווייל עס האנדעלט זיך אין אייערע אייגענע אינטערעסען. סעקציע נאביאל-הענדלער.

ביי אנגעקומען

קאלאשען און באטען

פון דער וועלט-פירמע

TRETORN

זאווי פון אנדערע פאבריקען. נייעסטע מאדעלען.

H. BOY i S-ka Piotrkowska 154, tel. 180-22

קירזשנער=אטעליער פון I. BOMBEL

ערשטקלאסיגער •

פעלץ=בעשטעלונגען אין רעפעראטורען לויט די נייעסטע מאדעלען, פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. ערמעסיגטע פרייזען. פיהרט אויס אלערליי

זאוואדזקא 6, טעל. 118=62

PRZETARG.

Zarząd m. Łodzi ogłasza przetarg nieograniczony na dostawę materjału drzewnego: 105 m. sz. desek podłogowych sosnowych heblowanych i szpuntowanych $1^1/_2$", szerok. od 14 do 18 cm., desek sosnowych ciesielskich obrzynanych — $1^1/_4$" — 20 mtr. sz. i 1" — 36 m. sz.

Oferty składać należy w Wydziale Budownictwa, Plac Wolności № 14, pokój № 41, do dnia 18 listopada 1933 r. do godz. 10-ej w kopertach podwójnych, zalakowanych pieczęcią firmy, każda z napisem: „Oferta do przetargu, mającego się odbyć dnia 18 listopada 1933 roku na dostawę materjału drzewnego", z podaniem nazwy firmy wraz z adresem. Wewnętrzna koperta winna zawierać samą ofertę, zewnętrzna zaś, prócz wspomnianej koperty, także dowód złożenia wadjum do depozytu Kasy Miejskiej oraz podpisane: warunki przetargu, warunki techniczne, projektowany kosztorys i deklarację.

Wadjum w wysokości 5% oferowanej sumy należy wpłacić w gotówiźnie, wzgl. w innych wartościach, podanych w „Instrukcji o sposobie oddawania i odbieranie dostaw i robót", wykonywanych dla Gminy Miejskiej Łódź (uchwała Magistratu № 378 z dnia 7 maja 1931 roku).

Slepe kosztorysy, warunki przetargu, warunki techniczne projekt umowy i deklaracja są do otrzymania w biurze Miejskich Warsztatów Mechanicznych, ul. Przejazd 26, w godz. od 8-ej do 15-ej.

Oferty można składać na całość lub część dostawy.

Otwarcie ofert nastąpi w dniu 18 listopada 1933 roku o godz. 12-ej w gabinecie Naczelnika Wydziału, Plac Wolności, III piętro, pokój № 42, w obecności oferentów, wzgl. ich upełnomocnionych.

Łódź, dnia 10 listopada 1933 roku.

ZARZĄD m. ŁODZI.

„Schweikert"

פאבריקס-לאגער: נאוואמיעסקא 1 — 1

הורטן! — דעטייל!

„Omnicolor"

פערקויף פון פארב=שטאפען און כעמיקאליען

wł. Otton Söderström

לאדז, פיעטריקאווער 105, טעל. 175-91.

שפארעז געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה צו די ביליגסטע פרייזען

לאזט זיך נור ביי דער פירמע

„בארוך"

לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210=58

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעעלע קוועלע

פון גוטען קידוש=וויין

ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארווינען, ווי אויך אלע סארטען

ליקער, בראנפען'ס און מעהד.

די נייעסטע מאדעלען שיך

פון די עלעגאנטסטע

אין א רייכען אויסוואהל בעקומט איהר נור ביי

A. Ogórek

ŁÓDŹ, ZAWADZKA 11.

מאדערנע טענץ

לערנען אויס אהן אונטערשיד פון די פעהיגקייטען ענצעל און גרופענווייז די דיפל. לעהרער

סט. קאכאנאווסקי און ס. רובינשטיין

וואַרבירטע קאמפלעטען, מלוכה און קאמונאלע בעאמטע הנחות. – דינסטאג, שבתים און זונטאג פון 7.30 ביז 10 אווענד קומען פאר קארעפיטיציעס.

איינשרייבונגען און אינפארמאציעס נעהמט אן די שול-קאנצעלאריע אויף זשוילאווסקא 35 פון 10 ביז 1 און פון 3 ביז 10 אווענד.

6144

וויכטיג ניי"עס

פאר סוויטער=און טריקאטאזש=פאבריקאנטען!

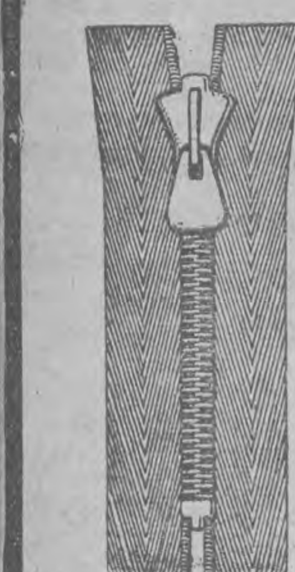

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז צום סעזאן איז מיין הורט-גאלאנטעריע-געשעפט פארזעהן מיט א גרויסן אויסוואהל פון די בעסטע

רייז-פערשלוסען

צו אויסערסט ביליגע פרייזען.

קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג

H. APFELBAUM

Łódź, Północna 2,
tel. 142-92.
P. K. O. 68-384.

Konkurs.

Zarząd gminy Wyz. Żyd. w Władysławowie woj. Łódzkie ogłasza konkurs na stanowisko Rabina. Kandydaci z ustawowemi kwalifikacjami mogą zgłosić się pisemnie z załączeniem dokumentów do Zarz. Gminy w Władysławowie w terminie 1 miesiąca od dnia dzisiejszego.

Uwaga: Kandydaci mogą przybyć wyłącznie za zaproszeniem Zarządu.

Przewodniczący Zarządu Gminy

6103 W. Zbojnowski.

מאטארען

עלעק-טרישע

נייע און גענוצטע צו זיינדריגסטע פרייזען רעפעראטור-ווערקשטעלן. איבערוויקלונג פון מאטארען און דינאמא-מאשינען, עלעקטרישע אינסטאלאציעס פון קראפט, ליכט און סיגנאליזאציעס פיהרט אויס

Przedsiębiorstwo inżynieryjno Elektro-mechaniczne

MAURYCY RAK

נעזונט איז אנ'אוצר

Primeros PREZERWATYWY

איז די גאראנטיע פארן געזונט

Zakład Leczniczy

POŁOŻNICZO - GINEKOLOGICZNY

ul. EWANGELICKA 18
(Sienkiewicza 83)

Ordynują: Dr. med. Sz. Eigerowa i Dr med. J. Baum

Zapisy na porody I, II i III klasy.
TELEFON 107-23

כשר'ע קוך.

פאר

געלד, ביזשוטעריע

און לאמבארד-קוויטעס

צאהלט די העכסטע פרייזען

איזידאר פיאלקא

פיעטריקאווער 7.

Dr. med.

Z. Datyner

אוראלאג

ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקה.

ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.

נעהמט אן פון 2—3 און פון 6—8 אוו.

Dr. med.

S. KRYNSKA

הויט און ווענערישע קראנקהייטען (פרויען און קינדער)

נעמט אן פון 9—11 פריה און 3—4 נאכמ.

34 SIENKIEWICZA 34

telefon 146-10.

כירורגישער קאבינעט

Dra med.

M. Kantor

איז נעווארען איבערגעטראגען אויף זשעלאנא 5

טעל. 112=22

נעהמט אן פון 1—3 און פון 6—8 אוו.

לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med.

FAMILIER

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

פיעטריקאווער 62

נעהמט אן פון 12.30 ביז 1.30 בייטאג

און פון 6.30 ביז 7.30 נאכמ.

Dr. med.

Haltrecht

ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכט-קראנקהייטען

פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21

נעמט אן פון 8—1 מיטאג און פון 6—9 אוונט.

זונטאג פון 10—1 בייטאג.

אלע ארט אנאליזען.

פאר ארבייטסלאזע לעטשניצע-פרייזן

כירורגישער קאבינעט

Dr. med. M.

Eljasberg

80 פיעטריקאווער 80

טעל. 117-87.

נעהמט אן פון 3—5 נאכמיטאג.

Dr. med.

Ignacy Grynberg

ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

צעגעלניאנא 17, טעל. 174-15

Dr. med. J. PIK

Al. Kościuszki 27 tel. 175-50

נערוועז-קראנקהייטען.

ספעציאליסט פון נערוועז-קראנקהייטען און טעקסועל-נערוועז-ליידען.

עמפפאנג-שטונדען פון 5—7 נאכמ.

Dr.

S. Kantor

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

וואוינט יעצט

Piotrkowska 90, tel. 129=45

נעמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 4—9 אוו., זונטאג און יום-טוב פון 8—2 נאכמ.

Dr. med. J. DYMIN

Choroby uszu, nosa, gardła i krtani

przyjmuje obecnie

PIOTRKOWSKA 64, fr. II p.

telefon 102-62.

Godziny przyjęć od 9 do 7 p. p.

כירורגישער קאבינעט

Dr. med.

J. Szreiber

נעפינט זיך יעצט אויף

Narutowicza 9 tel. 122-95

אפעראציעס, אפאטרונגען, הילט ושילדקעס א.ז.וו.

נעמט אן פון 2 ביז 3 און פון 7 ביז 8.30 אוו.

לעטשניצע-פרייזן.

נחום סאָקאָלאָוו פון אויסערן־מיניסטער בעק

וואַרשאַ, 9. (יט"א טעלעפאָניש).
דער פּרעזידענט פון דער ציוניסטישער אָר־גאַניזאַציע נחום סאָקאָלאָוו איז היינט אויפגענומען געוואָרן אויף אַ לענגערער אוידיענץ ביים אויסערן מיניסטער בעק.

פּאָליטישע באַראַטונגען אין ווילנע

וואַרשאַ, 9. (טעלעפאָניש)
אין די פּאָליטישע קרייזן שמועסט מען, אַז דער וויזיט פון מאַרשאַל פּילסודסקי אין ווילנע איז אויסגענוצט געוואָרן אויף וויכטיגע פּאָליטישע באַראַטונגען. אַהין זענען צו דעם צוועק געקומען אַ רייהע אָנגעזעהענע פּוילישע דיפּלאָמאַטען.

אומרוהען אויף דער ווינער אוניווערזיטעט

ווין, 9. (ספּ. טעל.)
נעכטען האָבען זיך ווידער איבערגעחזרט די אומרוהען אויף דער ווינער אוניווערזיטעט. עס זיי־נען געוואָרפען געוואָרען טרערגאַז־באָמבעס. 20 נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישע סטודענטען זיי־נען אַרעסטירט געוואָרען.

שאַרפע רעדע אין פראַנצויזי־שען פּאַרלאַמענט
נעגען דער דייטשער בעוואָפנונג

פּאַריז, 9. (ספּ. טעל.)
אין פראַנצויזישען פּאַרלאַמענט האָט דעפּ. מינ־דעל געהאַלטען אַ שאַרפע רעדע געגען דער דייטשער בעוואָפנונג. דער רעדנער האָט אויסגערע־כענט ווי ווייט עס האַלט מיט דער בעוואָפנונג און אָנ־געוויזען אַז עס דראָהט פראַנקרייך אַ גרויס געפאַהר מצד דייטשלאַנד. וואָס שטעהט איצט אין דער פאָלקער גרייטקייט צו מלחמה. דער רעדנער האָט דעריבער געפאָדערט אַז די פעלקער־ליגע זאָל אָפּ־היטען שטרענג דעם ווערסאַילער טראַקטאַט אין דער בעציהונג פון אַ קאָנטראָלע איבער דער דייט־שער בעוואָפנונג.

מען אַרבייט אויפסניי אַרום דער ענטוואָפענונג

גענף, 9. (ספּ. טעל.)
נאָך אַ צוויי וואָכעדיגער הפסקה איז היינט פאָרגעקומען אַ זיצונג פון דער ענטוואָפנונגס־קאָנג פערענץ. עס זענען בעטראַכט געוואָרען אַ גאַנצע ריי פראַגען אין שייכות מיט די ענטוואָפנונגס־פּלענער. אויף העגדערסאָנס פאָרשלאָג איז געוועהלט געוואָרן אַ קאָמיטעט צו בעטראַכטען געוויסע ענינים אין קאָמיטעט זענען איין פאַרטרעטער פון פּוילען, ענגלאַנד, איטאַליען, שפּאַניען, דער קאָמי־טעט וועט זיך פרייטאָג צונויפקומען און דאָס פּרעזידיום — שבת.

אַזוי זעהט אויס די טאָגאַל־טאַבלעטקע

אויסערלעך אונטערשיידעט זיך די טאָגאַל־טאַבלעטקע נור מיט די אויסגעפּרעגטע שוצמאַרקע, וואָס אַנבעלאַנגט אבער איר כע־מישען צוזאַמענשטעל און הייל־ווירקונג איבערשטייגען די טאָ־גאַל־טאַבלעטקעס בעדייטענד אַנ־דערע הייל־מיטעל. איבער 6000 דאָקטוירים דאַרונטער אַסך בע־ריהמטע פּראָפעסאָרען האָבען מיט אַנערקענונג בעשטעטיגט די גוטע ווירקונג פון טאָ־גאַל. די טאָגאַל־טאַבלעטקעס ווירקען שנעל און גוט ביי רעומאַטישע שמערצען, פּאָדאַגרע, נערווען־ און קאָפּ־שמערצען, גריפּע און ערקעלטונגען. אין אַלע אַפּטייקען.

Togal

צום טויט פון לעאָ מאָצקין
טרויער־פערזאַמלונגען אין פּאַריז, לאָנדאָן און ניו־יאָרק
ווער וועט זיין מאָצקינ'ס נאָכפאָלגער? — טויטער קערפּער ווערט איבערגעפיהרט קיין ארץ־ישראל

פּאַריז, 9. (יט"א טעלעגראַפיש).
צוליבן טויט פון לעאָ מאָצקין איז פאָרגעקו־מען אַ גרויסע טרויער־פערזאַמלונג מיט רעדעס פון אַרויסגעטרעטען: עפּרויקין, גאָלדמאַן, שלאָס בערג א. אַנד.

די עהרענוואַך ביים אָרון האַלטען די מיטגלי־דער פון „החלוץ", „מכבי" און „ברית טרומפּלדור". דער טויטער קערפּער וועט קומענדיגען יאַנואַר איבערגעפיהרט ווערען קיין ארץ־ישראל.

אַלס מאָצקינס נאָכפאָלגער אין אַקצ. קאָמיטעט ווערען אָנגערופען די נעמען פון גאָלדמאַן און עפּ־רויקין.

* * *

לאָנדאָן, 9. (יט"א טעלעגראַפיש).
אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער וועלט־אָרגאַניזאַציע איז פאָרגעקומען אַ טרויער־פערזאַמ־לונג צום טויט פון לעאָ מאָצקין. טרויער־רעדעס האָבען געהאַלטען יצחק גרינבוים, יאַקובסאָן א. אַנד.

* * *

ניו־יאָרק, 9. (יט"א טעלעגראַפיש).
אין לאָקאַל פון דער אַמעריקאַנער ציוניסטי־שער פעדעראַציע איז פאָרגעקומען אַ גרויסע טרוי־ער־פערזאַמלונג, ס'זענען געהאַלטען געוואָרען טרוי־ער־רעדעס אין וועלכע ס'איז אָנגעוויזען געוואָרען אויף די גרויסע פערדינסטען פון פערשטאָרבענעם ציוניסטישען עסקן.

גרויסע פון דער הויפּט־שטאָט
ווידער קאַמפען, רייסענישען, שטרייטען און סכסוכים אינ'ם ציוניסטישען וועלט'ל. — נאָך יודיש־פּאָליטישע נייעס

פון אונזער וואַרשעווער קאָרעספּאָנדענט
מ. עלבוים

איך האָב שוין, אין איינעם פון מיינע פריי־הערדיגע בריף פון וואַרשאַ, דערציהלט, וועגען די רייבונגען, וואָס קומען פאָר אין די ציוניס־טישע רייהען, וועגען דעם קאַמף, וואָס האָט זיך צופלאַקערט צווישען די בעזונדערס ציוניסטישע גרופּען („מזרחי", „רעוויזיאָניסטען", „ראַדיקאַלע")

דער קאַמף האָט זיך אָנגעהויבען וועגען פראַ־גען פון טאַקטיק, איז איבערגעגאַנגען אויפ'ן באָדען פונ'ם שטרייט אַרום דעם סיים־מאַנדאַט; האָט זיך אַריבערגעטראָגען אין דער אַקציע אַרום די קריזות און איצט האָט דער דאָזיגער קאַמף אָנגענומען אַ ווענדונג פון אַ דירעקטער אַטאַקע געגען יצחק גרינבוימען, דעם מיטגליד פון דער ציוני־סטישער עקזעקוטיווע.

עס האַנדעלט זיך איצט, נעמליך, דערין, וואָס אין ארץ־ישראל האָט די אָרטיגע אַדמיניסטראַציע אָנגעהויבען פערפאָלגען די איינגעוואַנדערטע טו־ריסטען, די אַזוי־גערופענע „אומלעגאַלע אימיגראַ־נטען". עס דראָהט צעהנדליגער טויזענדער יודען אַרויסגעשיקט צו ווערען פון לאַנד.

האָט זיך אָנגעהויבען אַ קאַמף. און — עס האָבען זיך דערהערט שטימען, אַז די ציוניסטישע עקזעקוטיווע זאָל זיין שולדיג אין דעם גייען אויף די טוריסטען און דירעקט זענען די פיילען גע־ווענדעט געגען יצחק גרינבוימען. מען רעדט און מען שרייבט וועגען „שפּיאָנאַזש", „מסירה" א.ד.גל.

דער ציוניסטישער צ. ק. האָט דעריבער אָפּ־געהאַלטען אַ ספּעציעלע זיצונג, נאָך וועלכער עס איז פערעפענטליכט געוואָרען אַן אָפיציעלע ער־קלערונג, אַז: דער עקזעקוטיוו־מיטגליד, דעפּ. גרינ־בוים, האָט, בעטרעפענדיג, דאָס טוריסטען־פּראָבלעם קודם־כל אונטערגעשטראָכען, אַז די עקזעקוטיווע בעטראַכט איצט אַלס איהר ערשטע פליכט צו בע־קעמפען מיט דער גרעסטער ענערגיע די טוריס־טען — פערפאָלגונגען מצד דער א"י־אַדמיניסטראַ

ציע און ווייס נישט ווהען ביז עס וועט נישט. בע־דייטיגט ווערען די געפאַהר פון אַ מאַסען־גירוש פון יודען, וואָס זענען אַריינגעקומען קיין ארץ־ישראל אַלס טוריסטען.

צוליב'ן גורל פון די פיל טויזענדער טוריס־טען, וואָס געפינען זיך שוין אין ארץ־ישראל און צוליב דער ערנסטער זאָרג פון דער עקזעקוטיווע צו פערטיידיגען זייער רעכט אויף צו פערבלייבען אין לאַנד, — איז אונבעדינגט נויטיג, אַז אין איצטי־גען מאָמענט זאָל דער צופלוס פון נייע אַזוי גערו־פענע אומלעגאַלע טוריסטען אָפּגעשטעלט ווערען.

דעפּ. גרינבוים האָט אויך אונטערגעשטראָכען, אַז אָפּגעזעהן פון שטאַנדפּונקט פון דער עקזע־קוטיווע, אַז דער אונבעהערשטער דראַנג פון יו־דישע טוריסטען, וואָס פערבלייבען אין ארץ־ישראל איז בלויז אַ רעזולטאַט פון דער עליה־פּאָליטיק פון דער ארץ־ישראל — רעגירונג, וואָס בעריקזיכטיגט נישט די ווירקליכע אויפנאַהמס — פעהיגקייט פון לאַנד — דאַרף אינ'ם איצטיגען מאָמענט אָפּגע־שטעלט ווערען די איבערנדערמאַהנטע טוריסטיק, כדי צו שטאַרקען די עקזעקוטיווע אין איהר קאַמף פאַר דער פערגרעסערונג פון דער צאָהל עליה־סער־טיפיקאַטען צוגעהמענדיג אַזוי אַרום ביי דער ארץ ישראל־רעגירונג דעם אויסרייד צו פערקלענער'ן די צאָהל סערטיפיקאַטען כלומרשט צוליב דער מו־ריסטיק וואָס געהט קיין ארץ־ישראל.

* * *

עס איז שוין פולשטענדיג זיכער, אַז דער „מזרחי"־פיהרער ה' העשעל פאַרבשטיין, דער גע־וועזענער עקזעקוטיוו־מיטגליד און געוועזענער פרע זעס פון דער וואַרשאַווער קהלה, וועט פוילישער קאַנסול אין ארץ־ישראל.

די נאָמינאַציע זאָל שוין די טעג אונטערגע־שריבען און פערעפענטליכט ווערען.

מען טייטשט אויס די דאָזיגע נאָמינאַציע אַלס אַ קאָנצעסיע מצד די פּוילישע אָפיציעלע קרייזען פאַר די ציוניסטען און מען רעכענט דעריבער, אַז דער קינפטיגער גרינבוימס פערטרעטער אין סיים, אַדוו. האַרטגלאַס, וועט זיך נישט האַלטען אין דער דירעקטיווו מכוח ווייטער פראָוען אָפּאָ־זיציע לגבי דער רעגירונג.

דער ערשטער בעוויז פאַר דער דאָזיגער השערה איז געווען דער לעצטער אַרויסטריט פון דעפּ. י. טהאָן אויף דער סיים־טריבונע און מען גיט אויך איבער, אַז אינגיכען זאָל אויפ'ן פּאָסטען פון דירעקטאָר פון דער תל־אביב'ער פ. ק. אָ. בעשטימט ווערען אַ יודישער נאַציאָנאַלער זער. זיין נאָמען ווערט נאָך געהאַלטען בסוד פאַר דער עפענטליכקייט, הגם פעראינטערעסירטע ווייסען שוין ווער און ווען.

* * *

דער יודישער ווירטשאַפטליכער קאָמיטעט אין פּוילען (ווענענס אָנפיהרענדע אינסטאַנץ עס זיצט אין וואַרשאַ). האָט זיך געווענדעט צום געשאַפענעם „אַרבייטס־פאָנד" מיט אַן אויספיהרליכען מעמאָריאַל וועגען אויך זאָרגען פאַר די יודישע אָרימע מאַ־סען, פאַר די טויזענדער יודישע אַרבייטסלאָזע.

דער מעמאָריאַל איז גענוי בעאַרבייט, עס ווערט אין איהם פאָרגעשטעלט אַ בילד פון דער יודי־דישער נויט און דחקות און עס ווערט געפאָדערט נאָכצוקומען די גערעכטע פאָדערונגען.

* * *

אין וואַרשאַ האָט זיך געשאַפען אַ קאָמיטעט פון אָנגעזעהענע שרייבער, קינסטלער און כלל־טוער, וועלכע גרייטען צו צו פייערען אין וואַרשאַ דעם 20־יעהריגען יובל פונ'ם דיכטער משה בראָ־דערזאָן.

פּליטים־פראַגע מאָרגען אין גענף
יודען פאָדערען 5 פאַרשטעהער אַ פערוואַלטונגס־ראַט

גענף, 9. (יט"א טעלעגראַפיש).
דער פאָרזיצער פון פּליטים־קאָמיטעט ביים פעל־קער־בונד, מעקדאָנאַלד, קומט מאָרגען שבת קיין גענף. די יודישע פאַרשטעהער וועלען פאָדערן פינף פאַרשטעהער אין פערוואַלטונגס־ראַט.

סאָוויעטישע נאָטע צו יאַפּאַן

מאָסקווע, 9. (ספּ. טעל.)
דער סאָוויעטישער אַמבאַסאַדאָר אין טאָקיאָ יורעניעוו האָט איבערגעגעבען דער יאַפּאַנישער רע־גירונג אַ נאָטע וואָס ענטהאַלט אַן ענערגישען פּראָ־טעסט געגען דעם וואָס יאַפּאַנישע אַעראָפּלאַנען זע־נען געפלויגען איבער וולאַדיוואָסטאָקער סביבה.

אינטערווענץ פון יודישע דע־פּוטאַטען ביי דער רומענישער רעגירונג
וועגען דער אנטיסעמיטישער בעווע־גונג אין רומעניען

בוקאַרעשט, (יט"א). די דעפּוטאַטען דר. מאיר עבנער און מיכאל לאַנדוי האָבען אונטערגע־נומען ביים אינערן־מיניסטער מיראָנעסקו אַן אינ־טערווענץ וועגען דער אַנטיסעמיטישער אַגיטאַציע אין רומעניען. די יודישע דעפּוטאַטען האָבען אָנ־געוויזען אַז די אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע וואַקסט כסדר, עס ווערען געגרינדעט מיליטערישע פאָרמאַ־ציעס מיט אוניפאָרמען און האַקענקרייצען, פאַר די אויגען פון דער פּאָליציי ווערען געפיהרט מיליטערי־שע איבונגען פון די דאָזיגע פאָרמאַציעס, די „איי־זערנע גוואַרדיע" האָט אויף דער פעריפעריע פון בוקאַרעשט איינגעאָרדנעט אַ קאַזאַרמע פאַר טויזענד מאַן. אַלע שטעט און דערפער ווערען פערפליצט פון צייטונגען און בראָשורען פון אַנטיסעמיטיש־בלוטדורשטיגען אינהאַלט. די יודישע דעפּוטאַטען האָבען געפאָדערט פון דער רעגירונג ענערגישע מאַסנאַהמען געגען דער בלוטיגער העצע.

דער מיניסטער האָט ערקלערט, אַז ער וועט גענוי בעטראַכטען דעם מאַטעריאַל וועלכער איז איהם פאָרגעשטעלט געוואָרען דורך די יודישע דע־פּוטאַטען און אין אַלע אומשטענדען וועט ער זאָרגען פאַר דער דערהאַלטונג פון רוה און אָרדנונג אין לאַנד.

„די הערשאַפט פון דער יודי־שער בערזע מוז געבראָכען ווערען"

בערלין, (יט"א). לויט אַ מיטטיילונג פון וואָלף ביוראָ האָט דער רייכס־אַגראַר־מיניסטער דאַרע אויף אַ בייערישער פּויערים־פערזאַמלונג, ערקלערט אַז די יודישע בערזע טראָגט די שולד פאַר דער נויט פון דייטשען פּויער, און דעריבער מוז די הערשאַפט פון דער יודישער בערזע אַזוי שנעל ווי מעגליך גע־בראָכען ווערען.

פערשלאָסען די הערבסט־סעסיע פון דער מאַנדאַט־קאָמיסיע

זשענעווע, (יט"א) די מאַנדאַט־קאָמיסיע האָט פערענדיגט איהר הערבסט־סעסיע. די קאָ־מיסיע האָט אין משך פון דער סעסיע נישט בע־טראַכט קיין איין פראַגע אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן א"י־מאַנדאַט. די פּעטיציע פון דער אגודת־ישראל וועגען דער קהלות־אָרגאַניזאַציע אין א"י, ווי אויך צוויי אַראַבישע פּעטיציעס זענען אָבגעלעגט געוואָרען ביז דער נעכסטער סעסיע, וועלכע וועט פאָרקומען אין יוני 1934.

ווילדע נקמה פון טשערנאָוויצער קוזיסטען

טשערנאָוויץ (יט"א) אַ"ערך 50 קוזיסטען האָבען דעמאָנסטרירט פאַר דעם אַלטען שטאָדט־טעאַטער, וואו עס איז פאָרגעקומען אַ פּראָטעסט פערזאַמלונג געגען היטלער־דייטשלאַנד. די קוזיסטען אונטער דער אָנפיהרונג פון דעם טרויעריג־בעריה־מטען קוזיסט קאָסטאַקע (בעקאַנט פון די יודען־עקסצעסען אחרון־של־פּסח אין טשערנאָוויץ) האָבען זיך געוואָרפען אַריינרייסען אין זאַל. די פּאָליציי האָט זיך ענטגעגענגעשטעלט די קוזיסטען און זיי פערטריבען פון שטאָדט־טעאַטער. אַלס נקמה דער־פאַר האָבען די קוזיסטען פערשלאָגען צוויי יודישע יונגעלייט, מנשה זינגרייך און משה קראַנענפעלד, האָבען צושניטען זייערע קליידער און מערדערליך צושלאָגען. זינגרייכ'ן האָט מען אין אַ לעבענס גע־פעהרליכען צושטאַנד געמוזט אָפּפיהרען אין שפּיטאָל.

צוליב טעכנישע סיבות איז היינט נישט אַריין די פאָרזעצונג פון ראָמאַן. ווייטערדיגער המשך פון ראָמאַן — זונטאָג.

לאָדזער יודישע העמפער פאַר פוילענס אומאָפּהענגיגקייט

(צום 15-טען יאָהרטאָג פון פוילענס בעפרייאונג)

פון משה פיינקינד

אין לאָדז איז שוין אין יאָהר 1910 געשאַפען געוואָרען אין די ריי'הען פון דער פוילישער שול-יוגענד אַ מיליטערישע אָרגאַניזאַציע פאַר פוילענס בעפרייאונג, וואָס איז נאַטירליך געווען קאָנספּיראַטיוו. אָרגאַניזירט האָט דעמאָלט אין לאָדז די פוילישע יוגענד, דער היינטיגער גענעראַל באָרוזדאָוויטשער, וועלכער איז דעמאָלט נאָך געווען אַ סטודענט אין לעמבערגער פּאָליטעכניקום.

באָרוזדאָוויטשער האָט געהאַט אין לאָדז קרובים, וועלכע ער האָט געזוכט אין דער צייט פון די פעריען, בעזוכט און ביי איין געלעגענהייט האָט ער אָרגאַניזירט די פוילישע יוגענד און מיט זיי איינשטודירט די לאָזונג פון פוילענס אומאָפּהענגיגקייט און מיליטעריש אויסגעבילדעט, מיט הילף פון זיינע חברים, וואָס האָבען אויך שטודירט אין די גאַליצישע הויכשולען.

אין דער דאָזיגער קאָנספּיראַטיווער אָרגאַניזאַציע זענען יודען נישט צוגענומען געוואָרען, אַן אויסנאַם איז נאָר געמאַכט געוואָרען פאַר משומדים קינדער, וועלכע כ'וויל נישט אָנרופען ביי די נעמען...

און קוים ס'האָט אויסגעבראָכען די וועלט-מלחמה און מאַרשאַל פּילסודסקי האָט אָנגעהויבען צו אָרגאַניזירען אין גאַליציען דעם פוילישען „לעגיאָן“ און מיט זיי געמאַכט דעם ערשטען קרייצצוג קיין קיעלץ, האָט זיך דער גרעסטער און עלטערער טייל פון די לאָדזער שול-יוגענד פערשריבען אין פּילסודסקיס פאָרמאַציעס און זענען אַריינגעטרעטען אין די ריי'הען פון די קעמפערס פאַר פוילענס בעפרייאונג. אָבער אויך לאָדזער יודישע קינדער, כאָטש זיי האָבען נישט אָנגעהערט צו די הייזישע אָרגאַניזאַציעס, האָבען געהאַלטען פאַר זייער הייליגען חוב, אַלס טויזענדיעהריגער בירגער פון פוילענס ערד, מקריב צו זיין זייער בלוט און לעבען אין דעם היסטאָרישען מאָמענט פאַר דעם כבוד פון זייער לאַנד.

אין די לעגיאָנען-פאָרמאַציעס פון מאַרשאַל פּילסודסקי איז יאָ פאַר יודען אָפען געווען די טויערען און מיט אָפענע הענד די אַריינגענומען ווי „גלייכע ברי'דער מיט גלייכע פליכטען“.

שוין אויף דעם ערשטען מלחמה-אויפרוף, וואָס האָט אַרויסגעלאָזט די פּאַרלאַמענטאַרישע „קאָלאָ פּאָלסקיע“ פון גאַליציען אין דעם 16. סעפּטעמבער, 1914, צום פוילישען פאָלק, זענען אונטערגעשריבען די עסטרייכישע יודישע פּאַרלאַמענטאַריער קאַלישער, לעווענשטיין, שטיינהויז א. אַנד.

אָבער ערשט, ווען מאַרשאַל פּילסודסקי האָט אַלס הויפּט-קאָמענדאַנט גערופען די יוגענד צום געווער אין זיין לעגיאָן, האָט זיך באַלד פון אַלע זייטען אַ סך יודען פערשריבען און אין דער ערשטער ריי'ה זענען געווען יודען פון לאָדז.

„לאָדזער קינדער האָבען אַדורכגעבראָכען דעם קאָרדאָן, וואָס האָט דעמאָלט אָפּגעגרענעצט לאָדז פון פּיעטריקאָוו, וואו ס'האָט זיך געפונען דער „קריגס-דעפּאַרטאַמענט“ פון די לעגיאָנען אונטער דער ליידונג פון פּולקאָווניק שיקאָרסקי און פון דעם יודישען אָפיציער ד"ר אַדאָלף שטערנשוס און זיך כסדר פערשריבען אין די לעגיאָנען. זיי האָבען דערפון קיין סוד נישט געמאַכט דער שרייבער פון די דאָזיגע שורות האָט געהאַט די מעגליכקייט מיט זיי זיך צו בעקענען, אָבער דאָך האָבען זיי זיך פערשריבען נישט מיט זייערע ריכטיגע נעמען, נאָר מיט פּסעוודאָנימען, נאַטירליך צוליב פּאָליטישע טעמים. און אויסבילדענדיג זיי אַלס זעלנער אין די אַרומיגע שטעטלען, האָט מען זיי געשיקט אויף דעם שלאַכט-פעלד, וואו די „לאָדזער קינדער“ האָבען פערגאָסען פרייוויליג זייער בלוט און זיך מיט זייער העלדענמוט און אָפּערוויליגקייט שטאַרק אויסגעצייכענט גלייך מיט אַנדערע לעגיאָניסטען...

ס'איז נישט דאָס אָרט אין די ראַהמען פון אַ צייטונגס-אַרטיקעל אַלע נעמען אויסצורעכענען פון די לאָדזער יודישע קינדער, וואָס האָבען זיך בעטייליגט אין די היסטאָרישע קאַמפען פון מאַרשאַל פּילסודסקיס „לעגיאָנען“ און אין די ריי'הען פון אַלע פאָרמאַציעס פון פוילישען מיליטער אין די שפּעטערדיגע קאַמפען פאַר פוילענס גאַנצקייט און זעלבסטשטענדיגקייט. צו דעם 15-טען יאָהרטאָג וויל איך נאָר די דאָזיגע דערמאָנען, וואָס זענען געווען די ערשטע קרבנות אויף דעם שלאַכט-פעלד און מיט זייער בלוט געחתמ'עט זייער צוגעבונדנקייט צו דער פוילישער ערד.

איינער פון די דאָזיגע יודישע העלדען איז געווען דער לאָדזער פּיליפּ שמילאָוסקי מיט דעם פּסעוודאָנים „יאַש“. וועגען איהם ווערט דערצעהלט אַט וואָס:

פּיליפּ שמילאָווסקי איז געבוירען אין לאָדז אין יאָהר 1893 ביי רייכע און אינטעליגענטע עלטערען. זיין פאָטער יאַקוב איז געווען אַ גרויסער פוילישער פּאַטריאָט און אין דעם גייסט האָט ער אויך דערצויגען זיינע קינדער, זיהן און טעכטער.

דער אַלטער שמילאָווסקי, פילענדיג זיך קראַנק און שוואַך האָט ער אָנגעשריבען אַ צוואה, אין וועלכער ער האָט בעפוילען זיינע קינדער, אַז קוים דאָס פאָטערלאַנד וועט זיך נויטיגען אין מאַטעריעלע אָדער מענשען-הילף, זאָלען זיי באַלד מיט אַלע כוחות נאָכקומען א. אַז. וו.

פּיליפּ, זיין זוהן, האָט שוין זיצענדיג אויף דער שול-באַנק, אין דער לאָדזער קויפמענישער שולע אָרגאַניזירט, אין יאָהר 1905 דעם שול-שטרייק פאָדערענדיג פוילישע אונטעריכטס-שפּראַך א.אַז.וו. ער האָט געמוזט צוליב דעם טאַקע פערלאָזען פוילען און ענדיגענדיג אין אויסלאַנד די שולע, איז ער אַריבער קיין לעמבערג און דאָ שטודירט ער אויף דעם פּאָליטעכניקום אינזשיניער און האָט שוין ביים ענדיגען זיין שטודיום.

דאָ איז ער אַריינגעטרעטען אין דעם פוילישען „שיסער-פערבאַנד“ (סטרזשעלעץ) און ביים אויסברעכען די וועלט-מלחמה, האָט ער זיך דערמאָהנט אין זיין פאָטער'ס צוואה און איז אַריין אין ערשטען לעגיאָנען-פּולק אַלס געוועהנליכער זעלנער.

ער האָט זיך אַקטיוו בעטייליגט אין אַלע פראָנט שלאַכטען, וואָס ס'איז אויסגעקומען זיין פּולק דורכצומאַכען, ער איז אויך געווען איינער פון די ערשטע פון די לעגיאָנען, וואָס זענען אַריבער די פוילישע גרענעץ אויף דעם וועג קיין קיעלץ, אונטער דער קאָמאַנדע פון מאַרשאַל פּילסודסקי.

וואו ער האָט נישט געזאָלט זיין, האָט ער איבערגעשטעלט זיין יונג-לעבען אין קאָן, די געפעהרליכסטע אויסשפּיר-וועגען אויפן פראָנט אַנטקעגען אַ האַגעל פון שונאי'ס קויהלען האָט ער זיך אונטערגענומען און דורכגעפיהרט.

ביי אַזאַ מאָמענט, האָט פּיליפּ שמילאָווסקי געמאַכט מיט אַ קליינע אָפּטיילונג לעגיאָניסטען אַן איבערפאַל אויף אַ רוסישער פּאָזיציע און איז אַריין אין זייער אָקאָפּעס און פון דאָרט געבראַכט ביז אַ 40 געפאַנגענע צו דער פוילישער פּאָזיציע (יאַנואַר 1916).

דערפאַר איז ער געוואָרען בעשאָנקען מיט אַ זילבערנעם „מעדאַל פאַר העלדישקייט“. און אַזוי האָט מיט לעבענס-געפאַהר פּיליפּ שמילאָווסקי געקעמפט די גאַנצע צייט פון זיין דינסט ביז די דייטשען האָבען די „לעגיאָנען פאָרמאַציעס“ ליקווידירט, דעם מאַרשאַל פּילסודסקי מיט זיין שטאַבּ-שעף גענעראַל סאָסנקאָווסקי גענומען געפאַנגען און זיי איינגעזעצט אין מאַגדעבורגער פעסטונג. און בלייבענדיג טריי דעם מאַרשאַל פּילסודסקי, האָט שמילאָווסקי נישט געוואָלט צושוועהרען די דייטשען, האָט מען איהם צוזאַמען מיט אַלע איבעריגע טרייע חברים אינטערנירט אין בעניאַמינאָוו.

אָבער קוים דער דייטשער פראָנט האָט זיך אָנגעהויבען וואַקלען און די דייטשען האָבען געליטען אַ מפּלה נאָך דער צווייטער אויף דעם מערב פראָנט, רייסט שמילאָווסקי זיך אַרויס פון די דראָהטען-פערצוימונגען און קומט קיין לאָדז צוריק און איז ווייטער איינער פון די ערשטע, וואָס האָבען זיך גענומען אין לאָדז די דייטשען צו ענטוואָפענען און צו פערטרייבען פון דער שטאָט (נאָוועמבער 1918).

פּיליפּ שמילאָווסקי דערגרייכט זיך די מדרגה פון אַ פּאָרוטשניק. ער ווערט אין הרוביעשאָוו פּלאַץ-קאָמענדאַנט, וואו ער האָט מיט גרויס טאַקט און אויסגעצייכענטקייט בעהערשט די שטאָט, וועלכע איז געווען בעטייפּלוסט פון פוילענס שונאים.

אָבער קוים די באָלשעוויקעס זענען בעפאַלען די פוילישע גרענעצען, קעהרט שמילאָווסקי צוריק אין פראָנט-דינסט. אויף פּאָלעסיע ווערט ער פערוואונדעט פון שונא'ס קוילען אויף ביידע פיס און קען זיך נישט מעהר פון אָרט ריהרען. קומען איהם זיינע וואָפען-חברים צו הילף פּרובענדיג זיך איהם אַרויסצוראַטעווען פון דער באָלשעוויסטישער געפאַנגענשאַפט. ווערט איינער פון זיי אויפ'ן אָרט דערהרגעט, דער צווייטער ווייטער — פערוואונדעט.

פערלאָזען זיי איהם און שמילאָווסקי איז געבליבען ליגען אומבעוועגליך אין אַ קאַלוזשע בלוט ביים ברעג טייך ניזע, אַרום וועלכען ס'האָט זיך געפיהרט אַ פערביסענער קאַמף און זעהענדיג אַז ער איז אַרומגענומען פון אַלע זייטען פון שונא און נישט ווילענדיג אַריינפאַלען אין זייערע הענד, האָט שמילאָווסקי מיט זיין אייגענעם רעוואָלווער זיך אַריינגעשאָסען אַ קויל אין קאָפּ און געשטאָרבען מיט אַ העלדענטויט (4. אַפּריל 1920).

טראַגיש אָבער העלדיש איז געשטאָרבען דער גרויסער פוילישער פּאַטריאָט פּיליפּ שמילאָווסקי און נאָך דעם טויט איז ער אויסגעצייכענט געוואָרען מיט דעם העכסטען מיליטערישען אָרדער „ווירטוטי מיליטאַרי“!...

אין דעם בעגלייט-בריף צו דער פאַמיליע, ווערט פון דער הויפּטקאָמענדע פון זיין פּולק שטאַרק געריהמט די גרויסע פערדינסטען און אויך דאָס העלדישקייט פון פּאָר. פּיליפּ שמילאָווסקי פאַר פוילענס פרייהייט.

אויך אַ שעהן בלעטעל האָבען זיך פערשריבען צעהנדליגער אַנדערע לאָדזער יודישע קינדער אין די אַנאַלען פון דער פרייהייטס-מלחמה פון פוילען, אַזוי דער סערזשאַנט יאַקוב מענדריזשיצקי סטאַניסלאַוו גרינבערג א. א. וואָס האָבען אויסגעהויכט זייער פּאַטריאָטישע נשמות אויף די שלאַכט-פעלדער אַלס לעגיאָניסטען און אַלס געוועהנליכע זעלנער אין קאַמף פאַר פוילענס בעפרייאונג, און זענען דערפאַר אויסגעצייכענט געוואָרען מיט הויכע סאָרדענען און אָרדערס פאַר זייער העלדישקייט און טרייקייט, ווי, בראַנדווין, שוואַרץ א. א.

אויך האָט זיך שטאַרק פערדינט געמאַכט דאָס לאָדזער פרייליין גרינבוים, ביי די לעגיאָנען. זי האָט אַ סך לעבען אַוועקגעגעבען אין סאַניטאַרען דינסט ביי די פוילישע פערוואונדעטע און אין די מיליטערישע שפּיטעלער.

דאָס לאָדזער יודישע פרייליין אין לעגיאָנען-אוניפאָרם איז געווען איינע פון די געצעהלטע פרויען, וואָס האָבען נישט קוקענדיג אויף זייער יוגענד און שטאַנד, געדינט מיט אַלע כוחות דעם פאָטערלאַנד און איהר בעפרייאונג אין דעם לעצטען בעפרייאונגס-קריג.

וואָס וואָלט בעדייט אייער חן

ווען ס'וואָלט פערשווינדען דער רייץ פון אייער יוגענדליך געזיכט

די פרוי קען האָבען אַ שלאַנקע פיגור, קען בעזיצען שעהנע און עלעגאַנטע קליידונג, טראָצדעם וועט איהר פעהלען דער אמת'ער חן – אָהן דעם אידעאַל פּנים, אָהן דעם יוגענדליכען רייץ, וועלכע עס גיט דאָס רעגולערע בענוצען זיך מיט דער זייף Palmolive.

די זייף Palmolive איז אויסגעאַרבייט פון די בעריהמטע נאַטירליכע שעהנהייטס-אייל – פון די פרוכטען-אייל, פּאַלמעס, און קאָקאָס-ניס. די ווייכע געדיכטע פּיאַנע דרינגט אַריין טיפער אין די פּאָרעס פון דער הויט און בעזייטיגט אַלע אונריינקייטען, איבערלאָזענדיג אַ שעהן און דעליקאַט געזיכט.

בעטעט די זייף Palmolive נישט נאָר צום געזיכט, נאָר אויך צו פלעגען דעם קערפּער און זי וועט געבען דער הויט אַ גלאַנץ און פרישקייט, וואָס מאַכען די פרוי אַנציהענד ביז אין די שפּעטערע יאָהרען.

עס ענטהאַלט נישט קיין פעטס פון חיות.

Colgate-Palmolive, Sp. z o. o.

PALMOLIVE-SHAMPOO
PIELĘGNUJE WŁOSY JAK MYDŁO PALMOLIVE CERĘ

נאַצי-אַנטיסעמיטיזם אין גריכענלאַנד

די האַרציגע בעציהונגען צווישען די דייטשע היטלעריסטען און גריכישע אַנטיסעמיטען

ס אַ לאָ נ יקי (יט"א) צוליב דעם בעשלוס פון דער רעגירונג אויפצולעזען די איינציגע אַנטיסעמיטישע אָרגאַניזאַציע אין גריכענלאַנד „ע.ע.ע.“ בעטראַכטע' איצט די פיהרער פון דער דאָזיגער אָרגאַניזאַציע פלענער וועגען גרינדען אַ פּאָליטישע פּאַרטיי, וואָס זאָל קענען פיהרען אַ לעגאַלע טעטיגקייט, דער פיהרער פון די „ע.ע.ע.“ אַנגעלאַמאַטיס האָט נישט לאַנג בעזוכט דייטשלאַנד און איז אָפיציעל אויפגענומען געוואָרען אין „ברוינעם הויז“ און מיטגען דורך דעם ס.א.-פיהרער קאַפּיטאַן רעהם. „ע.ע.ע.“ האַלט כסדר אונטער פריינדליכע בעציהונגען מיט דער דייטשער נאַצי-גרופּע אין גריכענלאַנד. מען ערוואַרט, אַז אין קורצען זאָל דאָ געגרינדעט ווערען אַ גריכישע נאַציאָנאַל סאָציאַליסטישע פּאַרטיי.

אַ גרופּע פון 25 נאַצי-דייטשען פון אַטען בראָש מיט'ן דאָרטיגען נאַצי-פיהרער קאָדאַרפער האָט די טעג אָפּגעשטאַט אַ וויזיט דער דייטשער קאָלאָניע אין סאַלאָניקי. די דייטשען זענען געקומען קיין סאַלאָניקי אויסגעפּוצט אין די ברוינע העמדער און האַקענקרייצען. אונטער דער פיהרונג פון דייטשען קאָנסול אין סאַלאָניקי, דיהל, האָבען די אַטענער און סאַלאָניקער נאַציס בעזוכט די אָרטיגע עוואַנגעלישע קירך, וואו עס איז פון זייער כבוד וועגען אָפּגעריכט געוואָרען אַ תּפילה. נאָכדער האָבען זיי בעזוכט דעם מיליטערישען בית-עולם און געלעגט אַ קראַנץ אין דער האַלע פון די דייטשע מלחמה-געפאַלענע. אומעטום האָט מען געזונגען היטלער-לידער און „דייטשלאַנד איבער אַלעס“. אין אַלע ... ־ייטען, וועלכע זענען אַנגב פערפילמט געוואָרען, האָבען זיך אויך בעטייליגט פיהרער פון די „ע.ע.ע.“

Dr. med.
Z.Rakowski
ספּעציאַליסט פאַר אויערען, נאָז, האַלז און לונגען-קראַנקהייטען
וואוינט יעצט
פּיעטריקאָווער 67, טעל. 127-81
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעהמט אויך אָן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 11—1 און פון 2—3 נאַכמ.

קלאַנג-קינא-טעאַטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26
היינט און פאָלג. טעג!
גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם
— I —
דער צעהנטער געליבטער
אין דער הויפּט-ראָלע Anna Ondra
— II —
„דער אַרעסטאַנט פון איבזשעל קיילינג“
אָנהויב פון די טעגליכע טעגליך 4.30 נ"מ
שבת און זונטאָג 12.30 — אַ זייגער בייטאָג

פון כאָאָס — צו זעלבסטבעוואוסטער קראַפט

צום 15-טען יאָהרטאָג פון פּוילענס אונאָפּהענגיגקייט

דאָס צוריק צום זעלבסטשטענדיגען לעבען אויפגעשטאַנענע פּוילען איז אַרויסגעוואַקסען פון האַרמאַטען-געבריל, פון כאָאָס און פלאַמען פון וועלט-קריג, און דאָס לאַנד אַליין האָט אין אַלע הינזיכטען, אין פּאָליטישער, ווירטשאַפטליכער, מיליטערישער פאַרגעשטעלט מיט זיך אַ געוואַלדיגען תוהו ובוהו. אַפילו דעם גרעסטען אָפּטימיסט האָט געמוזט אַרומנעהמען אַ צווייפעל, צי וועט געלונגען דאָס אַלעס צו קאָנסאָלידירען, צי וועט מעגליך זיין אַפילו אין די ראַהמען פון אַ לענגערען היסטאָרישען פּעריאָד אויפצושטעלען דאָס, וואָס איז צושטערט געוואָרען אין משך פון די פיר יאָהר קריג און פון העכער הונדערט יאָהר אָקופּאַציע..

דאָס לאַנד האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט, ווי עס האָט געהאַט געשריבען אַ פּוילישער מלוכה-מאַן, „איין גערירטען וואָלקען פון מלחמה-רויך איבער אַ אונבעשטימטער טעריטאָריע, מיט נישט פעסטגעשטעלטע גרענעצען, אינערליכע דעזאָרגאַניזאַציע, הונדערטער טויזענטער מענשליכע ישובים פערברענטע און צושטערטע, פערניכטעטע ערד, צושמעטערטער אינווענטאַר. רואינירטע פאַבריקען, די מאַשינען אַרויסגעפיהרט, דער גאָלד-זאַפּאַס אַוועקגערויבט, אַ רייה וואַלוטעס, פון וועלכע קיינע שטעלט נישט פאָר מיט זיך קיין רעאַלען ווערט, באַהנען, וואָס זענען אַ חוזק פון מאָדערנעם פערקעהרס-וועזען, פיזישער הונגער פון מאַסען בעפעלקערונג, נישטאָ קיין אַרמעע און קיין אַדמיניסטראַציע, נישטאָ קיין מלוכה-ערפאַהרונגען און קיין זיכערע און פעסטע פאָרמען פון מלוכה-אָרדנונג: דאָס זענען בלויז אַבסטראַקטע ווערטער, וועלכע שטעלען נישט פאָר אין דער מינדעסטער מאָס די ווירקליכע כאַאָטישע לאַגע, אין וועלכער די נייע מלוכה האָט זיך געפונען אין יענער צייט“.

די אָרגאַניזאַציע פון דער מלוכה און פון אַלע צווייגען, וואָס שטעלען מיט זיך פאַר דאָס מלוכה'שע לעבען, האָט געמוזט פאָרקומען ביי אונגעהויערע שוועריגקייטען, ביים קאַמף פון אינווייניג און פון דרויסען. אויף אַלע געוועזענע אָקופּאַציע-געביטען האָט די בעפעלקערונג סטיכיש אַרויסגעריסען די מאַכט פון די הענד פון די אָקופּאַנטען. עס זענען געשאַפען געוואָרען צייטווייליגע מאַכט-אָרגאַנען, קאָמיסיעס, וועלכע האָבען, אמת, נישט געטרוימט וועגען שפּילען די ראָלע פון אַן אַלגעמיינער מאַכט אין לאַנד, זיי האָבען נאָר געהאַט דעם ציל אָפּצוהיטען דאָס לאַנד פון פולשטענדיגער אַנאַרכיע און צוגרייטען די ענטשטייאונג פון אַן אַלגעמיינער מאַכט. אַזוי אַרום זענען ענטשטאַנען: די ליקווידאַציאָנס-קאָמיסיע אין קראַקאַ, דער פאָלקס-ראַט אין פּוזען, דער רעגענטען-ראַט אין וואַרשאַ און אין לובלין איז געשאַפען געוואָרען די סאָציאַליסטישע לובלינער רעגירונג.

די געוועזענע דאַטע, מיינט איין מחבר, ווען עס איז ענטשטאַנען די זעלבסטשטענדיגע פּוילישע מלוכה איז איצט שווער פעסטצושטעלען. די ערשטע טעג פון דער פּוילישער רעפּובליק פאַלען אויס אויף דער צייט פון סוף אָקטאָבער און סוף נאָוועמבער, אָבער קיין גאָר גענויער טאָג איז אייגענטליך נישט פאַרהאַן. דער טאָג איז ערשט שפּעטער אָנגענומען געוואָרען, דאָס איז דער טאָג פון עלפטען נאָוועמבער, ווען דער רעגענטען-ראַט אין וואַרשאַ האָט איבערגעגעבען פּילסודסקין באַלד נאָך זיין צוריקקומען פון דער געפענגעניש אין מאַגדעבורג די מיליטערישע מאַכט און די העכסטע אָנפיהרונג מיט די מיליטערישע כוחות אין לאַנד. דאָס איז געוועזען דער טאָג, ווען עס איז געשלאָסען געוואָרען וואַפענשטילשטאַנד, ווען אויף די אָנגעצונדענע שלאַכט-פעלדער, מיט וועלכע אייראָפּע איז געווען בעדעקט אין דער לענג און אין דער ברייט, זענען שטיל געוואָרען די האַרמאַטען און די קוילען-וואַרפערס. און דריי טעג אַרום האָט דער וואַרשאַווער רעגענטען-ראַט איבערגעגעבען אין די הענד פון פּילסודסקין די גאַנצע מאַכט. פּילסודסקי אַליין האַלט, אַז די נייע פּוילישע מלוכה איז געבוירען געוואָרען פון מאָמענט, ווען ער האָט אַרויסגעגעבען דעם וויכטיגען מלוכה-אַקט, דעם דעקרעט וועגען די העכסטע מאַכט-אָרגאַנען אין דער מלוכה און דעם דעקרעט וועגען וואַהלען צום ערשטען סיים. די דעקרעטען שטאַמען פון סוף נאָוועמבער. די לעצטע וואָך פון חודש נאָוועמבער 1918 איז יענע צייט, ווען ס'איז ענטגילטיג פאָרמירט געוואָרען די פּוילישע מלוכה.

אויב דער פעריאָד פון פופצעהן יאָהר, וואָס זענען פאַריבער זינט יענער צייט פון בעוועגטער אונרוהע און כאַאָס, איז אין לעבען פון אַ יחיד אַ גרויסער מהלך, איז ער אין מאַסשטאַב פון אַ מלוכה אַ גאַנץ קליינער צייט-אָפּשניט. און פּוילען קאָן שטאָלץ זיין אויף דער גרויסער אַרבייט, וואָס איז פאַר דער צייט אויסגעטון געוואָרען. עס זענען נאָך ווייט נישט געלעזט אַלע פּראָבלעמען. אַפילו דאָס גרויסע פּראָבלעם פון מלוכה-אָרדנונג, איבער וועלכען עס איז געפיהרט געוואָרען אַ שווערער קאַמף צווישען דעם רעזשים פון ביז מאַי און פון דעם נאָכמאַי-לאַגער איז נאָך אויך נישט געלעזט. דאָס לאַנד געפינט זיך אין מצב פון זוכען.

נאָך איז נישט פעסטגעשטעלט געוואָרען די קאָנסטיטוציאָנעלע ראַהם, אין וועלכער די מלוכה וועט זיך אויסלעבען, ווייל מיר לעבען נאָך אַלץ אין אַ צייט פון פּראָוויזאָריום, ווען עס קומט פאָר אַן אָפּקלויב צווישען די פאָרמען פון דעמאָקראַטיע און אַבסאָלוטיזם, עס זענען נישט געלעזט אַ רייה אַנדערע פראַגען, עס איז נישט פערענטפערט די פראַגע פון די מינדערהייטען, וועלכע שטעלען מיט זיך פאַר איין דריטעל פון דער בעפעלקערונג אין לאַנד, נאַטירליך זענען נישט געלעזט די סאָציאַלע פראַגען און עס שטייען אָפען פיל אַנדערע קאָרדינאַלע פּראָבלעמען.

אָבער גלייכצייטיג איז אָפּגעטון געוואָרען אַ ריזיגע אַרבייט פון פערפעסטיגען די מלוכה, פון איינשטעלען איהר פּרעסטיזש, פון איינפיהרען סטאַבילקייט אין די בעציהונגען, פון אויפבויען פערשיעדענע צווייגען פון ווירטשאַפטליכען, שטאַטליכען און קולטורעלען לעבען.

פּוילען האָט פעסטגעשטעלט ענטגילטיג איהרע גרענעצען. און הגם דער דייטשער שכן האַלט, אַז די גרענעץ מיט פּוילען איז די „בלוטענדיגע“, אַז דייטשלאַנד וועט נישט איינגיין אויף די גרענעצען, אַז פריהער אָדער שפּעטער וועט קומען אַ רעוויזיע פון זיי, שטייט איצט פּוילען פעסט און רוהיג ביי איהרע ראַנד-געביטען און האָט נישט בדעה צו מאַכען אין דער הינזיכט קיין שום הנחות. פּוילען איז זיכער אין איהר אייגענער קראַפט און אין דער קראַפט פון די געלונגענע בינדונגען און אינטערנאַציאָנאַלע אָפּמאַכען, וועלכע זי האָט געשלאָסען. בעגען דער געפאַהר פון היטלער-דייטשלאַנד האָט פּוילען איינגעשטעלט נישט נאָר נאָרמאַלע, נאָר כמעט פריינדליכע בעציהונגען מיט רוסלאַנד, מיט די אַנדערע לענדער, וועלכע זענען בעדראָהט פון דייטשלאַנד און שטיצענדיג זיך אויף דעם געמיינזאַמען כח, קאָן פּוילען רוהיג קוקען אין דער צוקונפט.

אויפ'ן אינטערנאַציאָנאַלען געביט איז פּוילען געוואָרען אַ וואָגיגע קראַפט, מיט וועלכער מען מוז זיך רעכענען, און ווען די פּוילישע מלוכה-מענער ערקלערען, אַז פּוילען וועט נישט אָנערקענען קיין שום אָפּמאַך, וועגען זיך אָהן איהר אייגענעם אַנטייל און אָפּראָבאַטע, איז עס אַ רעזולטאַט פון זעלבסטבעוואוסטען כח און איינפלוס, וועלכער איז דערגרייכט געוואָרען אין משך פון די פופצעהן יאָהר. פּוילען איז נישט מעהר די מלוכה, וועגען וועלכער עס האָבען בעשלאָסען און דעצידירט אַנדערע, אַזוי ווי דאָס איז געווען אין די צייטען פון ווערסאַל. די פּוילישע מאַכט-שטעלונג אין דער וועלט האָט בעזונדערס פערשטאַרקט דער צובייַ שטורעמדיגער ווילדער היטלעריסטישער רעזשים.

דאָס ווירטשאַפטליכע לעבען האָט געמוזט אין פּוילען נאָכ'ן קריג געבויט ווערען פון די סאַמע יסודות אָן. דאָס ווירטשאַפטליכע בילד פון פּוילען איז, ווי גענויגט, אין יאָהר 1918 געווען אַ בילד פון יאוש. די פערוויסטונגען פון קריג, וועלכע מען האָט געקענט זעהן אין פּוילען אומעטום, האָבען זיך בעזונדערס געלאָזט מערקען דאָ אין לאַנד, וואָס איז געווען דער געביט פון שווערע קאַמפען און פון רויבערישער אָקופּאַציע. די שאָדענס פון קריג האָבען בעטראָפען אונגעפעהר צען מיליאַרד גאָלד-פראַנק, אָדער צוועלף פּראָצענט פון פאָלקס-פערמעגען. ווי ווייט עס האָט אין לאַנד דערגרייכט די פערוויסטונג פון קריג, איז צו זעהן פון דער ציפער פון קנאַפּע צוויי מיליאָן פערניכטעטע געביידעס.

ביי אַזעלכע בעדינגונגען איז אויסגעקומען אויפצושטעלען די ווירטשאַפט. דער ווירטשאַפטליכער אָרגאַניזם אין פּוילען האָט אַרויסגעוויזען אַ גרויסע שטאַנדהאַפטיגקייט און אויב עס קומט איצט אויס צו קעמפען מיט די פאָלגען פון וועלט-קריזיס, וועלכער האָט נישט געשוינט פּוילען, ווי אַלע לענדער, מוז מען קאָנסטאַטירען, אַז פּוילען האָט אַרויסגעוויזען מעהר אויסהאַלטעוודיגקייט פאַר פיל אַנדערע. עס איז גענוג אָנצוווייזען אויף דער איינגעהאַלטענער פעסטקייט פון דער וואַלוטע, און אויף דער איינגעגעבענער אינערליכער הלוואָה, וואָס דאָס האָט פעסטגעשטעלט די סאָלידע יסודות פון דעם ווירטשאַפטליכען און אַלגעמיינען מלוכה'שען געבוי.

פאַר דער יודישער בעפעלקערונג אין פּוילען זענען די פערגאַנגענע פופצעהן יאָהר געוועזען אַ פעריאָד פון קאַמף פאַר אָנערקענען זייערע רעכט, וואָס זענען גאַראַנטירט אין דער קאָנסטיטוציע, פאַר דער שטעלונג אין דער געזעלשאַפט, פאַר דער ווירקליכער אָנערקענונג פון רעכט אויף אַרבייט און עקזיסטענץ. דער קאַמף האָט צייטענווייז אָנגענומען בעזונדערס שאַרפע פאָרמען, ווייל די יודענפיינדליכע כוחות האָבען זיך נישט איינמאָל נישט אָפּגעשטעלט אַפילו פאַר דער אַנווענדונג פון פיזישער געוואַלט געגען די יודען.

דער ווירטשאַפטליכער קריזיס, האָט בעזונדערס שווער געטראָפען די יודישע בעפעלקערונג. צום פופצעהנטען יאָהרטאָג פון פּוילענ'ס אונאָפּהענגיגקייט האָט דער יודישער ווירטשאַפטליכער קאָמיטעט אין פּוילען אין אַ מעמאָראַנדום צו דער דירעקציע פון אַרבייטספאָנד געמוזט קאָנסטאַטירען אַז „די פעראָרימונג פון די יודישע בעפעלקערונגס שיכטען גייט פאָרויס אין אַן אונגעוועהנליך שנעלען טעמפּאָ און פערניכטעט אַלע עקזיסטענץ-מעגליכקייטען. צווישען די יודישע אַרבייטער דערגרייכט די אַרבייטסלאָזיגקייט אין פיל אינדוסטריע-צווייגען ביז אַכציג פּראָצענט. צווישען די יודישע האַנדווערקער פון זעכציג ביז אַכציג פּראָצענט. ענליך איז אויך די לאַגע אין האַנדעל. אַן ערך 200,000 יודישע פאַמיליעס לעבען אין גרויס נויט, און העכער הונדערט טויזענט פאַמיליעס האָבען נישט קיין עקזיסטענץ-מינימום. צוליב דער וואַקסענדיגער פעראָרימונג פערלירען די פּרנסה-קוואַלען אַלץ גרעסערע שיכטען פון דער יודישער פּראָפעסיאָנעלער אינטעליגענץ“.

אָבער נישט קוקענדיג אויף דעם שווערען עקאָנאָמישען מצב, נישט קוקענדיג אויף די נאָך ווייט נישט רעאַליזירטע רעכט, פערגעסט נישט דער יודישער בירגער פון פּוילען, אַז אין גרויסען קאַמף פון דער ציוויליזירטער וועלט געגען דעם באַרבאַרישען היטלעריזם, וועלכער וויל אונטערצינדען די וועלט און אין דער ערשטער רייה פערניכטען דאָס יודענטום ביז'ן שורש, האָט זיך די פּוילישע מלוכה געשטעלט אין שוץ פון דער גערעכטער זאַך און פון דעם בעדראָהטען יודענטום. סיי אין דייטשלאַנד גופא, סיי אויפ'ן אינטערנאַציאָנאַלען פאָרום האָט זיך די פּוילישע מלוכה דורך איהרע אָרגאַנען און פערטרעטער געשטעלט צו דער פערטיידיגונג פון די שרעקליך בעעוולה'טע. ווי עס האָט ריכטיג כאַראַקטעריזירט די זאַך ד"ר טהאָן אין זיין לעצטער סיים-רעדע, האָט זיך „אין היסטאָרישען געראַנגעל צווישען באַרבאַריזם און ציוויליזאַציע פּוילען געשטעלט פעסט אויפ'ן באָדען פון ציוויליזאַציע, אויפ'ן באָדען פון קולטור און האָט נישט פערטכאַליעוועט איהר טויזענט יעהריגע רוהמפולע קולטור“. (פ. פ. ק.)

רעוואָלוציע אין פּרייסישען סטיל

אַן ערנסט בוך פון אַן אַמעריקאַנער שריפטשטעלער וועגען היטלעריזם און וועגען 3-טען רייך

אַ טשעקאַווע בוך וועגען היטלערלאַנד איז איצט ערשינען אין אַמעריקע. דער מחבר הייסט האַמילטאָן פיש אַרמסטראָנג. ער איז דער אַרויסגעבער פון זשורנאַל „פאָרעין אַפערס“ (אויסלענדישע ענינים) דער סאַמע ערנסטער צייטשריפט וועגען פראַגען פון גרויסער פּאָליטיק, וואָס ערשיינט אין אַמעריקע. ער איז דער דירעקטאָר פון דער אַזוי גערופענער „קאַונסיל אָן פאָרעין אַפערס“. דער גרויסער געזעלשאַפט, וואו עס ווערען דיסקוטירט און אויסגעאַרבייט די דירעקטיוון פאַר דער אויסלענדישער פּאָליטיק פון די פעראייניגטע שטאַטען, און די דירעקטיוון זענען כמעט ווי פערפליכטענד פאַר דער רעגירונג, ווייל צו דער געזעלשאַפט געהערען די בעסטע פּאָליטיקער סיי פון רעפּובליקאַנישען, סיי פון דעמאָקראַטישען לאַגער.

אַרמסטראָנג האָט געשריבען זיין בוך אונטער'ן דירעקטען רושם פון זיין בעזוך אין היטלער-לאַנד. דער ערשטער איינדרוק זייבער איז דאָס געפיהל פון ערשטוינונג. די רעפּובליק איז אין דייטשלאַנד אַזוי טיכטיג צושמעטערט געוואָרען, אַז ס'איז שווער צו גלויבען, דאָס זי האָט בכלל אַמאָל עקזיסטירט. נישט נאָר געוועזענע קאַנצלערס זענען געוואָרען פּאָליטישע בר מנן'ס, דאָסזעלבע איז מיט גענעראַלען, מיט אַזעלכע ווי גרענער, פאָן זעקט, שלייכער, אַפילו פון הינדענבורג איז אייגענטליך געבליבען נישט מעהר ווי די לעגענדע.

נישטאָ קיין אָפּאָזיציע. דער שטאַהלהעלם איז געהאָרכזאַם און קאָן זעלבסטשטענדיג גאָרנישט טון, דער פעדעראַליזם פון לאַנד איז פערשוואונדען. די עוואַנגעלישע קירך איז געוואָרען אַ מלוכה-ביוראָ, די קאַטאָליקען זענען טעראָריזירט, אַפילו די געוועזענע פערבינדעטע פון די נאַצים, די דייטש-נאַציאָנאַלע זענען אַראָפּגעשוואונקט געוואָרען.

פון די איבעריגע פּראָבלעמען אין דייטשלאַנד האָט זיך אַרמסטראָנג צומייסטענס אינטערעסירט מיט'ן אַנטיסעמיטיזם. דאָס איז בעזונדערס דערפאַר, ווייל אין דערמאָנטען „קאַונסיל“ זענען פאַרהאַן זעהר פיל איינפלוסרייכע יודען, וואָס שטאַמען פון דייטשלאַנד. מיט גרויס וויטאָג רעכענט אויס דער מחבר אַ גרויסע רשימה פון אָנגעזעהענע און פערדינסטפולע יודען, וועלכע האָבען געמוזט אַנטלויפען פון לאַנד צוליב די פערפאָלגונגען פון רעזשים אויף אַלע געביטען. מיט פּאַטאָס שרייבט ער וועגען טרויעריגען גורל פון די צעהנדליגער טויזענדער יודען, וועלכע האָבען זיך געמוזט אויסבעהאַלטען אין פראַנקרייך, פּוילען און אין דער טשעכאָסלאָוואַקיי. ער ברענגט ברייטע סטאַטיסטישע ציפערען, וועלכע בעווייזען, אַז דער אַנטייל פון די יודען אין דער רעפּובליקאַנישער רעגירונג און אַדמיניסטראַציע איז געווען אַ נישטיגער. בייַ ביטערער איראָניע רופט ער אַרויס די ראַסען-געזעצגעבונג פון דעם דריטען רייך.

אַרמסטראָנג גלויבט נישט אין דער גיכער מפּלה פון דריטען רייך, ער גלויבט, אַז דער היטלעריזם וועט זיך אַרויסווייזען פאַר פונקט אַזוי שטאַרק און דויערהאַפטיג ווי דער פאַשיזם אין איטאַליען, ווי דער באָלשעוויזם אין רוסלאַנד.. סכנות דראָהען דער היטלעריסטישער בעוועגונג נישט פון דרויסען, נאָר פון אינווייניג. די היטלעריסטישע מאַסען זענען דורכגעדרונגען מיט ראַדיקאַליזם. דערפון נעהמט זיך די מעגליכקייט פון אַ קאָנפליקט צווישען די מאַסען מיט דער אויבערשטער אָנפיהרונג פון דער פּאַרטיי. זעהר וואַהרשיינליך ווייזט זיך אויס דעם מחבר אַ קאָנפליקט צווישען די פיהרער פון דער בעוועגונג: צווישען היטלערן, גערינגן און געבעלסען. היטלער אַליין רעפּרעזענטירט דעם מעסיגען, קאָנסערוואַטיווען טייל פון דער פּאַרטיי. ער געפינט זיך אונטער אַ גרויסען איינפלוס פון פּרעזידענט פון דער רייכסבאַנק ד"ר שאַכט. ער מוז אָבער טיילמאָל נאָכגעבען זיינע מעהר ראַדיקאַלע מיטהעלפער. אַזוי זאָל עס האָבען פּאַסירט מיט'ן אַנטי יודישען באָיקאָט פון ערשטען אַפּריל.. היינט איז שווער, אַז עמיץ זאָל אָפען אַרויסטרעטען געגען היטלערן, אָבער אין דער צוקונפט? ווער קאָן דאָס וויסען?

אַ סכנה דראָהט דעם היטלעריזם מצד דער ווירטשאַפט. אויף דער ווירטשאַפטליכער צוקונפט פון דריטען רייך קוקט אַרמסטראָנג זעהר פּעסימיסטיש. ער גלויבט נישט, אַז די אַרבייטסלאָזיגקייט זאָל זיך שטאַרק פערקלענערען. ווי אַזוי וועט דאָס זיך אָפּרופען אויף דער פּאָפּולערקייט פון דער פּאַרטיי? און צי וועט דייטשלאַנד נישט מוזען גיין אויפ'ן וועג פון אינפלאַציע? אָבער די אינפלאַציע האָט אין דייטשלאַנד איבערגעלאָזט אַזאַ פאַטאַלען זכרון, אַז קיין שום רעגירונג, אַפילו די היטלעריסטישע, קאָן נישט האָבען קיין זיכערקייט, אַז דער שריט זאָל אָפּגיין גרינג.

ענדליך נאָך איין געפאַהר. דער היטלעריזם פּאָזירט אַלס בעשיצער פון דער וועלט געגען באָלשעוויזם. אָבער ער קעמפט מיט די מעטאָדען פון זיין שונא. נאָר איין דריי פון ראַדיאָ-שרייפער און דער אַפּאַראַט וועט שפּילען די דייטשע ווערסיע פון אינטערנאַציאָנאַל, פונקט אַזוי ווי ער שפּילט איצט דעם מאַרש פון די נאַצים. נאָר איין בעפעהל, און די ס. א. וועלען ווערען די רויטע אַרמעע.

פאַר'ן אַרמסטראָנגען דעם פּאַציפיסט און ליבעראַל איז די היטלעריסטישע איבערקעהרעניש געווען אַ גרויסע איבעראַשונג, די האָט איהם געצוואונגען צו רעווידירען גרינדליך זיין בליק אויפ'ן בייזאַצטיגען דייטשלאַנד.

די היטלעריסטישע בעוועגונג, מיינט ער, איז די בעוועגונג פון „די יונגע“, די גייט נישט אָן די פערגאַנגענהייט, זיי ווייסען גאָרנישט און ווילען גאָרנישט וויסען וועגען דעם, וואָס עס האָט פּאַסירט פאַר'ן יאָהר 1919, די ערע פון ווילהעלמען איז פאַר זיי אַ פאַרהיסטאָרישע עפּאָכע און אויך די צייט פון דער רעפּובליק איז נישט מעהר ווי די געשיכטע פון דער אייגענער פּאַרטיי און פון איהר וואוקס. זיין אורטייל וועגען דער פּאַרטיי פאָרמולירט אַרמסטראָנג אויף פאָלגענדען אופן:

דאָס איז אַ בונט פון די מאַסען... דאָס איז נישט קיין צוריקקעהר צום אַלטען דייטשלאַנד... דאָס איז אַ רעוואָלוציע אין סטיל פון צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט, וועלכע איז פונקט אַזוי ראַדיקאַל ווי די רוסישע, אָבער אין פּרייסישען סטיל... זי איז זעהר פּרייסיש, ווייל די בעפעלקערונג וויל אַליין איינגעשלונגען ווערען דורך דער מלוכה... פיל פון די נאַציס האָבען נישט געהאַט קיין שאַנסען צו בעקומען שטענדיגע אַרבייט פון זינט זיי זענען אַוועק פון מיליטער... אָט די יונגע היטלעראַווצעס זענען שטאָלץ פון זייער איגנאָראַנץ, זיי זענען שטאָלץ מיט זייער פעראַכטונג צו דער וויסענשאַפט און צו די ערפאַהרונגען פון די ספּעציאַליסטען, פון זייער אָרימקייט, זיי זענען שטאָלץ דערפון, וואָס זיי זענען הונגעריג... די פיהרער זוכען אוואַנטורעס, נקמה אויפ'ן חשבון פון די קאָנקורענטען... האַס צום קאַפּיטאַליזם, צו שנעלע פערדינסטען, קאָרופּציע, צום כוח פון געלד... אַ מין פּרייסישער מיסטיציזם אונטער'ן איינפלוס פון טשעמבערלענען (אַנטיסעמיטיזם) און פון שפּענגלערן (פעראַכטונג צו דער דעמאָקראַטיע).

אָרטאָפּעדישער אַנשטאַלט
בראַנדאַזען, גאָרסעטען, אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען אַלער אַרט, לייכטע פּלאַטפוס-איינלאַגען געגען פוס-שמערצען אַלס נאָך גיפּס-אָבדרוק.
Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović
פּיעטריקאָווער 119, טעל. 231-81

Dr. Wołkowyski
4 ציגעל-גאַס 4, טעל. 216-90
נעהמט אָן אין הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער-שוועכע
אויפנאַהמס-שעה'ן פון 8–1 מיטאָג און 5–9 אָוונט.

לאדז 10 נאָוו. 1933

נייער פאלקסבלאט

לאדז 10 נאָוו. 1933

דער היטלעריזם און דער וועלט-פרידען

פון ד"ר א. גינזבורג

אין דער לעצטער צייט האָט מען אָנגעפאַנגען צו רעדען זעהר ערנסט וועגן דער געפאַהר פון דער „קומענדיגער וועלט־מלחמה“.

אייגענטליך האָט מען וועגן דעם גערעדט די גאַנצע צייט זינט דער אַזויגערופענער ווערסאַלער פרידענס־אָפּמאַך איז געשלאָסען געוואָרען. נאָך איז די טינט פון דעם דאָזיגען אָפּמאַך נישט טרוקען געוואָרען ווי מען האָט שוין אָנגעפאַנגען צו רעדען פון אַ נייער מלחמה. דאָס האָט זיך גענומען דערפון וואָס אין דעם דאָזיגען אָפּמאַך גופא, אין זיינע אומגערעכטיגקייטען זענען שוין געלעגען די ווילדע קערענדלעך פון מלחמה. דער ווערסאַלער אָפּמאַך איז נישט געווען קיין פרידענס־אָפּמאַך, נאָר אַ נקמה־אָפּמאַך, ער איז נישט קיין דאָקומענט פון פרידען, נאָר אַ דאָקומענט פון שנאה.

די שטאַטס־מענער, וואָס האָבען דעם דאָזיגען אָפּמאַך אַרויפגעצוואונגען אויף דייטשלאַנד, האָבען זיך אין זייער קורצזיכטיגקייט נישט גערעכענט מיט דער גערעכטיגקייט. זיי האָבען זיך אַפילו נישט גערעכענט מיט דער ווירקליכקייט און מיט די מעגליכקייטען, זיי זענען איינגאַנצען געשטאַנען אונטער דעם איינפלוס פון זייערע פערזענליכע געפיהלען, — פון זייערע געפיהלען פון שנאה און נקמה. זיי זענען געווען בלינד און פערביטערט און זיי האָבען געשאַפען אַ ביטערן און פערביטערטען „פרידען“. דאָס איז אפשר אונטער די דעמאָלסדיגע אומשטענדען געווען אונפערמיידליך, ווייל מענשען זענען נישט מעהר ווי מענשען, אַפילו ווען זיי רופען זיך שטאַטס־מענער, אָבער דאָס ענדערט נישט דעם פאַקט, אַז די מיט זייער בלינדער שנאה האָבען שוין דעמאָלט פאַרזייט די גיפטיגע קערענדלעך פון אַ נייער מלחמה...

האָבען אַלע געוואוסט אַז אַזאַ מין שלום קען לאַנג נישט אָנהאַלטען, אַפילו די שטאַטס־מענער גופא האָבען דאָס באַלד איינגעזעהען, אָבער עס איז שוין געווען צו שפּעט. דאָס אָפּגעטוענע האָט מען נישט געקענט צוריקרופען... האָבען אַלע גערעדט וועגן דער קומענדיגער מלחמה. אָבער מען האָט וועגן איהר גערעדט ווי פון אַ מעגליכקייט אין דער מעהר אָדער ווייניגער ווייטער צוקונפט. מען האָט אָבער געהאָפט אַז לאַנגזאַם און ביסלעכווייז וועלען די אַלע אומגערעכטיגקייטען פון דעם ווערסאַלער פרידענס־אָפּמאַך געענדערט ווערען לטובת דייטשלאַנד, און אַז עס וועט צו קיין מלחמה נישט קומען.

און מען מוז צוגעבען אַז פיל איז שוין געטון געוואָרען אין דער דאָזיגער ריכטונג. פילע פון די אומגערעכטיגקייטען זענען שוין אָפּגעשאַפט געוואָרען. דייטשלאַנד איז באַפרייט געוואָרען פון די פרעמדע אַרמייען, נאָך איידער די צייט איז געקומען. זי איז אויך אַריינגענומען געוואָרען אין דער פעלקער־ליגע אַלס אַ גלייכבערעכטיגטער מיטגליד. די מלחמה־קאָנטריבוציעס, די אַזויגערופענע „רעפּאַראַציעס“ וואָס זענען ווירקליך געווען אַן אומדערטרעגליכער לאַסט זענען פאַקטיש אָפּגעשאַפט געוואָרען, עס האָט שוין אויך געהאַלטען דערביי, אַז מען זאָל טעאָרעטיש ווייניגסטענס מסכים זיין אויף איהר רעכט זיך צו בעוואָפענען, ווי די איבעריגע מלוכות די האָפענונג איז געווען גרויס, אַז מען וועט ווי עס איז קומען צו אַן אויסגלייך אָהן בלוט־פערגיסונג אָהן מלחמה.

איצטער מיט'ן אָנקומען פון היטלערן און דעם היטלעריזם האָט זיך דאָס אַלץ געענדערט.

די וועלט די גרויסע נישט־יודישע וועלט, קוקט מיט פעראַכט און מורא אויף היטלער'ן. זי, די וועלט, זעהט אין איהם נישט בלויז דעם ווילדען, צעיושעטען אַנטיסעמיט, וואָס האָט פערוואַנדעלט דייטשלאַנד אין אַ שלאַכט־הויז, פאַר די דייטשע יודען. דאָס אַליין וואָלט איהם די „וועלט“ אפשר מוחל געווען, זי וואָלט זיך יעדענפאַלס נישט אַזוי שטאַרק געריסען דעם פעלץ וועגן דעם. זי וואָלט אין בעסטען פאַל אָפּגעקומען מיט אַ שטאַרקערען אָדער שוואַכערען פּראָטעסט. ווייל אין די „אינערליכע אַנגעלעגענהייטען“ פון אַ לאַנד טאָר מען זיך נישט אַריינמישען.

צום גליק, און אפשר צום אומגליק, זעהט די וועלט אין היטלערן מעהר ווי אַ מאָדערנעם המן.. זי זעהט אין איהם דעם בייזען גייסט וואָס האָט פון דאָס ניי אויפגעלעבט דעם פּרייסישען מיליטאַריזם אין נאָך אין אַן ערגערער פאָרם, ווי ער האָט עקזיסטירט פאַר דער וועלט־מלחמה. זי זעהט אין איהם דעם הויפּט־שולדיגען וואָס האָט פערוואַנדעלט דייטשלאַנד גאַנץ דייטשלאַנד, פון גרויס ביז קליין, פון אַלט ביז יונג אין איין גרויסע קאַזאַרמע, וואו דער ברוטאַלסטער מיליטאַריזם ווערט גלאָריפיצירט און וואו מלחמה, די בלוטיגסטע און די שודערליכסטע מלחמה, ווערט בעטראַכט פאַר דער העכסטער טוגענד.

און דאָס מאָל איז די בעשולדיגונג געגען דייטשלאַנד נישט קיין אומבעגרינדעטע, ווי עס איז געווען די בעשולדיגונג געגען איהר, אַז זי איז געווען די איינציג־שולדיגע אין דער וועלט־מלחמה, עס איז אמת, אַז היטלער אַליין מאַכט אַן אומשולדיג פנים און רעדט אָפיציעל, ווי ער וואָלט געווען אַ מלאך פון פרידען, אָבער זיינע שענע ווערטער נאַרען קיינעם נישט אָפּ. זיינע מעשים רעדען העכער און שטאַרקער ווי זיינע ווערטער. זיינע מעשים בעווייזען אָהן שום צווייפעל, אַז היטלער גרייט זיך צו אַ מלחמה און אַז ער וועט אָנפאַנגען אַ מלחמה אַזוי שנעל ווי ער וועט זיך פיהלען שטאַרק גענוג דאָס צו טון. ווי לאַנג ס'וועט איהם נעהמען זיך צו פערפעסטיגען צום „שאַג“ קען מען נישט וויסען. ס'קען געדויערען אַ פּאָר יאָהר מעהר אָדער אַ פּאָר יאָהר ווייניגער. אָבער ער טוט אַלץ וואָס ער קען די צייט צו דערנענטערן. נישט בלויז האָט ער צוליב דעם דאָזיגען צוועק פערסמט די מוחות פון די דערוואַקסענע, נאָר ער זוכט אויך, צו פערסמען די מוחות פון די קליינע קינדער מיט דעם ווילדסטען און ברוטאַלסטען מיליטאַריזם.

אָט ליגט פאַר מיר אַ בראָשורע אונטער דעם נאָמען „וועהר־וויסענשאַפט“ (די וויסענשאַפט פון מלחמה), געשריבען פון אַ געוויסען פּראָפעסאָר באַנז, די דאָזיגע בראָשורע, וואָס פערנעמט נישט מעהר ווי אַ צעהנדליג זייטלעך, איז געשריבען געוואָרען אַלס אַ טעקסט־בוך פאַר די קליינע קינדער אין די שולען, דער פּראָפעסאָר זאָגט. אַז ער האָט אין זיין ביכעל אויסגעמיטען די ריין־טעכנישע זייט פון דער מלחמה־וויסענשאַפט. דאָס לאָזט ער איבער פאַר די פאַך־לייט, זיין אויפגאַבע איז אַ פסיכאָלאָגישע. ער זוכט צו פערפעסטיגען די קינדערשע שכל'ען צו מלחמה, צו איהר נויטיקייט און צו איהר אומפערמיידליכקייט. עס איז אַ ביכעל פאַר קינדער און „פאַר די יעניגע, וואָס זענען נישט קיין פּראָפעסיאָנעלע סאָלדאַטען, אָבער וועמעס לעבען איז אָפּהענגיג פון דער אומפערמיידליכקייט פון מלחמה“.

דאָס ביכעל איז, ווי געזאָגט, אַ קליינס, אָבער דאָרטען געפינט זיך גענוג, וואָס קען מאַכען צו שוידערען אַפילו דעם פערהאַרטעסטען צווישען אונז. איך וועל דאָ ברענגען מאַנכע אויסצוגען פון דער נייער תורה, וואָס היטלער און זיינע משרתים זוכען איינצופלאַנצען אין די הערצער און אין די מוחות פון די יונגע דייטשע קינדער:

1) דאָס לעבען פון דעם איינצעלנעם, פון דעם יחיד, בעלאַנגט נישט צו איהם. עס בעלאַנגט צום קאָלעקטיוו — צום שטאַט. דער יחיד דאַרף זיין גרייט אָפּצוגעבען זיין לעבען פאַר דעם שטאַט, ווען דער שטאַט פערלאַנגט עס. בלויז אַזאַ נאַציע קען זיין דערפאָלגרייך אין דעם קאַמף פאַר עקזיסטענץ, וואו יעדער בירגער איז גרייט צו ברענגען זיין לעבען אַלס אַ קרבן פאַר דעם שטאַט.

2) מלחמה איז נישט בלויז אומפערמיידלעך, נאָר זי איז אויך ניצליך. עס איז נישט אמת, אַז מלחמה איז בלויז צערשטערונג, זי איז אויך שאַפענד. מלחמה איז די איינציגע אומפערמיידליכע און גערעכטע פּראָבע פון ווילען און פעהיגקייט פון א נאַציע.

3) מלחמה איז נישט קיין פערברעכען געגען דער מענשהייט. צו פערבעסערען די איגענע לאַגע און זיך צו שיצען איז די העכסטע מאָראַלע פערפליכטונגען פון דער מענשהייט. און דאָס קען און ווערט געטאָן דורך מלחמה.

4) אַלץ איז דערלויבט און אַלץ איז כשר אין מלחמה. דער ציל פערהייליגט די מיטלען. די אויפגאַבע דאַרף זיין צו פערשטאַרקען דעם ווילען פון דער אייגענער נאַציאָן און אָפּצושוואַכען דעם ווילען פון דעם שונא. דאָס דאַרף געטאָן ווערען דורך פּראָפּאַגאַנדע. מעג זי זיין דורכאויס ליגנעריש און פאַלש. די ענגלענדער זענען אין דער לעצטער מלחמה געווען די בעסטע פּראָפּאַגאַנדיסטען. „די דייטשען זענען בנוגע דעם געווען צו אומגעלומפערט און צו ערליך“. דאַרף מען דעריבער אויפהערען צו זיין ערליך.

5) די צוקונפטיגע מלחמה וועט זיין אַזאַ, וואָס איז נאָך פריהער קיינמאָל נישט געווען. די הויפּט וואַפען וועלען זיין ביאָלאָגישע. די ברונעמער און די אַנדערע וואַסערען וועלען פערגיפטעט ווערען מיט די באַצילען פון טיפוס. די באַצילען פון טיפוס קענען אויך איינגעפיהרט ווערען אין שונא'ס לאַגער דורך פליי.

דאָס אַלץ איז פאַר דעם פּראָפעסאָר ווייניג, און ער שלאָגט דעריבער פאָר, אַז דער „שוואַרצער טויט“ זאָל פערשפרייט ווערען ביים שונא, דורך אָנגעשטעקטע ראַצען. דאָ פיהלט אַ פנים דער פּראָפעסאָר, אַז ער איז אַביסעל צו ווייט פערקראָכען, פערענטפערט ער זיך: „קיינער דאַרף אויף אונז קיין פאָראיבעל נישט האָבען, וואָס מיר געברויכען אַזעלכע מיטלען. מען האָט אונז ענטוואָפענט און קיין אַנדערע מיטלען האָבען מיר נישט. די פעלקער־ליגע האָט צביעות'דיג אַזעלכע מיטלען פערבאָטען, אָבער ווען עס האַנדעלט זיך וועגן דער עקזיסטענץ פון אַ נאַציאָן אָדער שטאַט, איז אַלץ דערלויבט“.

6) די רעליגיע מוז טאָן איהר חלק אין מלחמה. דער שטאַט און די אַרמעע דאַרף שטיצען בלויז אַזאַ רעליגיע, וועלכע שטאַרקט דעם נאַציאָנאַלען ווילען פון דעם פאָלק, פון יעדען איינצעלנעם בעזונדער ובפרט פון יעדען קעמפער. זי דאַרף זיין אַ נאַציאָנאַלע רעליגיע, ווייל דער שטאַרבענדער קעמפער פיהלט זיך בעסער, ווען ער ווייס, „אַז ער פערגיסט זיין בלוט פאַר זיין נאַציאָנאַלען גאָט“.

דאָס זענען בלויז איניגע „פערל“ פון דעם לערנבוך פאַר קינדער, אָבער זיי זענען, אַזוי דאַכט זיך מיר, גענוג, כדי איינצוזעהען דעם אמת'ען כאַראַקטער פון דעם היטלעריזם און צו וואָס ער פיהרט, מוז און וועט פיהרען, אויב מען וועט איהם נישט אָפּהאַקען זיינע פליגלען אין דער צייט.

דער היטלעריזם איז אַ גרויסע געפאַהר נישט בלויז פאַר יודען, נאָר אויך פאַר דער גאַנצער איצטיגער ציוויליזאַציע. און עס וואָלט זיך האָבען, אַז זיין סוף איז נאָהענט.

—:XX:—

ר' שלמה אבן גבירול

היסטאָרישע ערצעהלונג

פון אהרן מאנספעלד

קאפיטעל 13

שלמה פערלאזט סאַראַגאָסאַ

ר' יקותיאל איז שוין מעהר נישטאָ! אויף אַ טראַגישען אופן האָט ער פערענדיגט זיין לעבען, וואָס איז געווען אַ קייט פון אידיעלע און נאָבעלע מעשים. הגם די, וואָס האָבען צו זיין טויט דערפיהרט, האָבען געמוזט מיט זייער אייגענעם לעבען בעצאָהלען, ווען זיין אונשולד איז אויף די אויבערפלאַך אַרויס, איז אָבער דער דאָזיגער גרויסער יד און מענש מעהר צווישען די לעבעדיגע נישט געווען... זיין גוף האָט געפונען גאַנץ פריה דעם רוה, וואָס איז פאַר יעדען מענשליכען וועזען פאַר־אויסגעזעהען צוזאַמען מיט'ן בעשאַפען..

צוזאַמען מיט איהם איז אויך פערשוואונדען דער גאַנצער גלאַנץ פון דער ישיבה, וועלכע האָט אין פערלויף פון עטליכע צעהנדליג יאָהר עקזיסטירט און אָנגעפיהרט געוואָרען דורך ר' יקותיאל'ן. עס איז נישט איז איהם בלויז אַוועק דער, וואָס האָט זיינע כּוחות און פערמעגען געשטעלט צום דינסט פון דער ישיבה, נאָר אויך דער גייסטיגער מנהיג און מורה דרך, וואָס האָט געהאַט אַ גרויסע השפעה אויף אַלע בחורים, וועלכע האָבען געוואוסט צו שאַצען זייער לעהרער און פּראָטעקטאָר, וואָס איז צו זיי ווי אַ געטרייער פאָטער געווען. מיט זיין טויט איז אָפּגעשטאָרבען דער רוח החיים, דער לעבעדיגער נערוו פון דער דאָזיגער אינסטיטוציע.

אָבער איצט איז ער נישטאָ, און וויפיל זיין פרוי גיט זיך נישט די מיה, צו דערהאַלטען דאָס גראַנדיעזע ווערק פון איהר מאַן, ביי וועמען דאָס איז געווען דאָס טייערסטע, וואָס ער האָט פערמאָגט, איז איהר דאָס נישט געלונגען. זי האָט נישט בעוויזען, אַז דער בנין, וואָס איז דורך איהם מיט די גרעסטע אָנשטרענגונגען און ליבשאַפט אויפגעבויט געוואָרען, זאָל בלייבען שטעהן.

איינציגווייז האָבען די תלמידים אָנגעהויבען פערלאָזען די ישיבה־ווענד, וואו זיי האָבען פערבראַכט עטליכע יאָהר, געניסענדיג פון דער אויסערגעוועהנליכער גאַסטפריינדליכקייט, וואָס ס'איז דאָ צו זיי מצד אַלעמען אַרויסגעוויזען געוואָרען. צו ערשט זענען אַוועק די תלמידים, וואָס זענען אַהערגעקומען פון די אַרומיגע נאָהענטע שטעט. זיי זענען געווען די ערשטע, וואָס האָבען זיך דער־צי־ירט אַרויסצוגעהן פון דעם הויז, נאָכדעם ווי זיי האָבען זיך דאָ געהאַט אַזוי איינגעוואוינט, ווי זיי וואָלטען אייגענע קינדער געווען.

אָבער נישט מיט קיין לייכטע הערצער איז זיי אָנגעקומען דאָס פערלאָזען די „געצעלטען פון דער תורה“. אַ סך נעכט האָבען זיי אין שלאָפלאָזיגקייט פערבראַכט, איידער זיי האָבען ביי זיך געקענט פועל'ן אויף דעם דאָזיגען שריט, ווייל אַלעס איז זיי דאָך דאָ אַזוי טייער און הייליג. יעדעס ווינקעלע טוט זיי דאָך פערשידענע פרטים פון זייער לעבען דערמאָנען. יעדער טיש, יעדער שטענדער פערציילט דאָך זיי אַזויפיל. אָט דאָ האָט זיי יקותיאל אַן אונפערשטענדליכען ענין ערקלערט; אויף דעם אָרט האָט ער זיי אויף אַ טעות אויפמערקזאַם געמאַכט, דאָרטען האָט ער בעלויכטען אַ נישט קלאָרע סוגיא. פאַר די סוגיא. אַי)! אַלעס איז דאָך פול מיט אַזעלכע אָנגענעהמע זכרונות! אונמעגליך וועט דאָך זיין פאַר זיי זיך מיט דעם אַלעם פלוצלונג צו געזעגענען. אָבער בלייבען דאָ איז זיי נאָך שווערער, אפשר פיל שווערער, ווי אַוועקגעהן. ווען זיי קומען אַריין אין דער פריה און זעהן, אַז זייער רבי, דאָס טייערסטע, וואָס האָט פאַר זיי עקזיסטירט, געפינט זיך נישט אויף זיין אָרט, וועלכעס ער פלעגט אייביג פערנעהמען, ווערען דאָך זייערע הערצער צערונען פאַר צער און עגמת־נפש. צו זייער ווייטאָג און שמערץ האָט דענסמאָל קיין גרעניץ נישט. אַוועק איז דאָס פריהליכקייט, מיט וועלכע די שטובען זענען אָנגעפילט געווען. זייער אָרט פערנעהמט איצט חשכות און טרויער. אויף אַלץ און אַלעמען איז אויסגעגאָסען אַן אויסדרוק פון פּיין און שרעק. פערשטומט געוואָרען זענען די קלינגענדיגע קולות פון די תלמידים. אַפילו דער ניגון פון זייער לערנען קלינגט אַזוי אַנדערש ווי שטענדיג. עפעס אַזוי עלענדיש. אַדורכגעזאַפּט מיט אַ שטאַרקע נאָגענדע בענקשאַפט....

זיי פיהלען, אַז צום דאָזיגען איינביגען האָרץ ווייטאָג וועט זיי קיין כּוחות נישט סטאַיען. ביסלעכווייז וועלען זייערע יונגע לעבענס אויסגעלאָשען ווערען. ניין! זיי וועלען דאָס נישט אויסהאַלטען, זענען געצוואונגען, כדי זיך צו ראַטעווען, פערלאָזען וואָס שנעלער די דאָזיגע ווענד. נישט כדי אַרויסצורייסען פון זכרון די אַלע יאָהרען, וואָס זיי האָבען דאָ געלעבט אין זייער מיין. ניין! דאָס נישט, ווייל אויב זיי וואָלטען אַפילו וועלען, וואָלט עס אויך געווען אונמעגליך. צופיל זענען זיי מיט דעם אַלעם צונויפגעוואַקסען. אָבער זיי ווילען נישט אונאויפהערליך געפּייניגט ווערען...

נישט לייכט און פוסט זענען זיי אַוועק. פול ווי אַ מילגרוים מיט וויסען אויף אַלע צווייגען פון דער וויסענשאַפט. זענען זיי געווען. אין פערלויף פון די שטודיום יאָהרען האָבען זיי זעהר פיל געלערענט. יעדער, אַפילו דער נישט זעהר פעהיגער האָט זיך אויך איינגעקויפט אַ גרויסע דאָזע פון וויסען. און אַחוץ דעם האָט זיך אויך יעדער מיט גענומען אַ קאָפּיע פון אַ ליד, אין וועלכען ס'האָט זיך גערעדט וועגן דער פערזאָן פון יקותיאל'ן.

דער שיר, וועלכער האָט זיך אָנגעהויבען מיט די ווערטער: „בימי יקותיאל אשר נגמרו“ איז געשריבען געוואָרען פון שלמה אבן גבירול, וועלכער האָט זיך דאָ דערהויבען צו דער גרעסטער מדרגה פון אַ געניאַלען קינסטלער. דאָס איז איינס פון זיינע שענסטע שאַפונגען. עס איז אַ מין קלאָג־ליד. וואָס טוט זיך לויט איהר אינהאַלט, דערהויבען צו אַ לירישע פּאָעמע.

יקותיאל'ס טויט דינט דעם דיכטער אַלס אויסגאַנגס־פונקט צו פערשיעדענע געדאַנקען וועגן טויט בכלל, וועגן דעם מענשענס גורל און דעם שרעקליכען אַכזריות'דיגען שפּיל פון לעבען. דער פּאָעט בעוויינט דעם טויט פון יקותיאל'ן, פון זיין בעסטען פריינד, און בעוויינט אויך דאָס דור, וואָס איז פּלוצלונג פעריתומ'ט געוואָרען. פון יעדען וואָרט און מליצה שלאָגט אַ שטאַרק געפיהל, און מאַכט בולט דעם שווערען געמיט־צושטאַנד פון דיכטער, וועלכער פיהלט זיך באַקאַמאַל ווי זיינע עלטערן וואָלטען איהם צום צווייטען מאָל אָפּגעשטאָרבען.

די ישיבה האָט זיך אויסגעליידיגט, פוסט געוואָרען, כמעט אַלע זענען שוין אַוועק. געבליבען איז נאָך דערווייל אברהם בן אברהם, וועלכער איז נישט אַוועקגעגאַנגען פון דאַנען גלייך מיט אַלע, צוליב רחל'ן, וועלכע האָט געמוזט אויפ'ן אויסדריקליכען פערלאַנג פון יקותיאל'ס פרוי דאָ בלייבען. נישט אַוועק איז אויך דערווייל שלמה.

ער האָט זיך נישט געאיילט צו פערלאָזען דאָס הויז, אין וועלכען ס'האָט זיך געפינען דער ערשטער מענש, וואָס האָט זיך אויף איהם דערקענט: האָט זיך נישט געיאָגט פונדאַנען צו אַנטלויפען. פון דעם אָרט, וואו ער איז לאַנגע יאָהרען אונטערשטיצט געוואָרען, פון דאָ, וואו מען האָט איהם געגעבען די מעגליכקייט צו פערווירקליכען זיינע פערלאַנגען, צו אַרבייטען איבער זיך, שטודירען, צו דעם אַלעם, וואָס ער האָט פון אייביג אָן געטרוימט. ער איז צופיל צו אַלץ און אַלעם צוגעבונדען, אַז ער זאָל זיך קענען פון דעם שיידען, מיטאַמאָל זיך אָפּרייסען; צופיל בעהערשען איהם געפיהלען פון ליבע, פיעטעט פאַר דעם, וואָס ס'געפינט זיך דאָ, אַז ער זאָל זיין ביכולת, עס אַלעס פון זיין האַרץ אויסצורייסען און אויב ער וואָלט שוין אַפילו אויף די אַלע סענטימענטען קיין אַכט נישט לייגען, וואוהין וועט ער געהן? אין זיין מוח זענען אויפגעשוואומען זכרונות, פאַר די אויגען האָבען געשוועבט בילדער, וואָס האָבען איהם דערמאָהנט יענעם טאָג. ווען עס איז פון איהם זיין טאַטע אוועקגעריסען געוואָרען. ער זעהט זיך אַזוי קליין און אונבעהאָלפען ווי אין יענעם מאָמענט, ווען ער איז אַ קיילעכדיגער יתום געבליבען. אמת, דענסטמאָל איז ער נאָך כמעט אַ קינד געווען, און היינט איז ער שוין אַ דערוואַקסענער, עטליכע און צוואַנציג יעהריגער יונגערמאַן. אָבער וואָס קען ער זיך אַליין העלפען, אין דער הינזיכט האָבען דאָך די יאָהרען אויף איהם קיין שום פּעולה נישט געהאַט. אַזוי גוט היינט, ווי דענסטמאָל איז ער נישט בכּוח צו אַרבייטען, כדי ווי עס איז זיך אויסצוהאַל־

(ווייטער זעה 18־טע זייט).

דער בונד און ציוניזם

פון מ. קליינמאַן

דאָס וואָס געהט איצט אָן אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע איז נישט קיין אָפּאָזיציע, ווי מען פערשטעהט זי אין דער גאַנצער וועלט, און ווי מיר האָבען זי שוין גענוג געהאַט — איבער גענוג! — אויך אין דער ציוניסטישער בעוועגונג, וואָס איז — לאָמיר אָנרופען דאָס קינד ביים ריכטיגען נאָמען — בונט. אָפּאָזיציע איז טייטש: ווידערשטאַנד אין ראַהמען פון געזעץ, שטימען געגען פאָרגעשלאָגענע געזעצען, שאַרף קריטיקירען די געזעצען, אָבער בשום אופן נישט ווידערשפעניגען די געזעצען. אדרבא, געזעצען מוזען אין אַלע אומשטענדען רעספעקטירט ווערען, אַזוי לאַנג ווי זיי ווערען נישט געזעצליך אָפּגעשאַפט. דאָס אייגענע בנוגע דער רעגירונג: אָפּאָזיציע קריטיקירט די רעגירונג, בעקעמפט זי, ווייזט אויף ביי יעדער געלעגענהייט, אַז זי האַנדעלט פאַלש, אַז זי איז אומפעהיג צו האַנדלען, ווי עס דאַרף צו זיין, אָבער בשום אופן וועט זי נישט רופען דעם בירגער די רעגירונג צו איגנאָרירען, זי נישט פאָלגען, ווייל דעמאָלט וואָלט עס געהייסען אָנריהרען די סאַמע יסודות אויף וועלכען דאָס לעבען פון אַ פאָלק איז בּאַזירט. בונט הייסט: צו־נישט מאַכען אַלע געזעצען, איגנאָרירען די געזעצליכקייט, צושטערען די אָרדנונג און טון וואָס דאָס האַרץ גלוסט. בונט איז אַפילו נישט רעוואָלוציע, דאָס איז אַנאַרכיע, תוהו ובוהו. דען רעוואָלוציע מיינט: אָרגאַניזירטע מאַסען און אַ געגען כוח. רעוואָלוציע ווי מען מיינט, האָט קיין אנהאַנג און קיין כערטרויען ניט אין פאָלק און זי האַלט זיך נאָר אויף אַ בעוואָפענטען כוח, וואָס שטעהט אין איהר רשות, אָדער אויף דערפערלויערנקייט פון די מאַסען: פרובט מען זיך אַנטקעגענשטעלען די אָרגאַניזירטע מאַסען און אַ געגען כוח. רעוואָלוציע מיינט: צוריק אויפשטעלען די ריכטיגע פעיהעל־מענטשליכע צווישען מאַכט און פאָלק, כדי צו בעפעסטיגען די אָרדנונג און באַ־מאַל מאַכען דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען. בונט אָבער רעכענט זיך נישט מיט די פאָלקס־כוחות און וויל נישט קיין אָרדנונג; ער זוכט דורכצוזעצען זיין אייגענעם ווילען מיט אַ ברוטאַלער מאַכט, מיט טיראַניע.

איז ציוניזם געהט איצט אָן נישט אָפּאָזיציע, נישט אַפילו רעוואָלוציע, נאָר איינפאַך — אַ חוצפה׳ דיגער בונט. אין דער ערשטער שורה פון די בינטאַרען שטעהט די „קאָלאָניסטען פעראייניגונג אין ארץ־ישראל אונטער דער אָנפיהרערשאַפט פון משה סמעליאַנסקי אַלע אַכטונג פאַר משה סמעליאַנסקי און פאַר זיינע פערדינסטען אין דער פעראַנגענהייט, אָבער זיין ציוניסטישע אויפפיהרונג אין די לעצטע יאָהרען איז לחלוטין נישט עלול צוצוגעבען אויף׳עם גלאַנץ צו זיין גלענצענדער פערגאַנגענהייט. אַמאָל קומט אויף אַ ספק, צי איז ער נישט פון די, וואָס „מיינט צו שיבען און ווערט געשיבט". אָבער אויך אין אַזאַ פאַל ווערט זיין פעראַנטוואָרטונג נישט קלענער. גראָד ווייל ער איז — משה סמעליאַנסקי. אומזיסט ווקעלט זיך די „קאָלאָניסטען פעראייניגונג" אין מאַנטעל פון „אַלגעמיינעם ציוניזם", אַ סאָלידאַריזירונג מיט אַט דער געזעלשאַפט, ביי וועלכער „עבודה זרה" איז נישט נאָר פאַקטיש דער דורכשניט, נאָר כמעט אַ „הייליגער פּרינציפּ", וועלען די אַלגעמיינע ציוניסטען פון אַלע ריכטונגען ענערגיש פון זיך אָפּטרייסלען.

די צווייטע קאָלאָניע פון די בונטאַרען בעשטעהט פון מזרחי. הינטער זיי שטעהען אַביסעל פערשעהמט און קווענקלענדיג די אַלגעמיינע ציוניסטען פון ארץ־ישראל און פון אָסט־גאַליציען, וועלכע רעכענען זיך צו דער גרופּע ב'. די פּאָלאַנגען שליסט מיט די רעוויזיאָניסטען.

די אָנגעריפענע גרופּען זענען מורא'דיג אין כעס, וואָס זיי האָבען נישט קיין האַנד אין דער נייער עקזעקוטיווע. בכן, איז די עקזעקוטיווע אַ „איינזייטיגע", אַ „לינקע" און מען דאַרף פיהרען געגען איהר אַ מלחמה „עד חרמה". נישט כדי אויפ'ן קומענדיגען קאָנגרעס זאָל געוועהלט ווערען אַן אַנדער עקזעקוטיווע, אין אַן אַנדער צוזאַמענשטעל, נאָר כדי זי זאָל נאָך פאַר'ן קומענדיגען קאָנגרעס פאַלען — נישטאָ קיין געדולד צו וואַרטען ביז צום קומענדיגען קאָנגרעס. מען דאַרף די דאָזיגע עקזעקוטיווע באַלד אונטערגראָבען, נאָר נישט לאָזען זי עפּעס אָנהויבען צו טון — אַ קשיא אויף אַ מעשה! טאָמער טוט זי גוט, טאָמער בּאַווייזט זי זיך פעהיג און ענערגיש, טאָמער שפּילען איהר אונטער גינסטיגע אומשטענדען — בלייבט מען דאָך אָנגעשמיסענער. דאַרף מען דעריבער שוין באַלד און מיט דער גרעסטער אָנשטרענגונג אָנהויבען די צושטערונג און פערניכטונג, אַז דאָס צושטערט העראויל די גאַנצע בעוועגונג, עס ליגען די אַרבייט פאַר דעם אויפבוי פון ארץ־ישראל — אַלעס איז ווערט, אויב עס זאָל געלונגען פטור צו ווערען פון אַ פערהאַסטער עקזעקוטיווע, אויסצופיהרען דעם פאַרטיי־נצחון.

לאָזט־זשע אַקאָרשט זעהן, וואָס איז דער גורם פאַר דער צושטערונגס־אַרבייט, און וואָס וועט בעשטעהן דער נצחון. די עקזעקוטיווע, זאָגען זיי, איז אַן איינזייטיגע, און גראָד איינזייטיג אויף לינקס געקירעוועט. בשעת פאַר פיר יאָהרען איז געוועהלט געוואָרען אַן איינזייטיגע רעכטע עקזעקוטיווע, באַר איבגאַנצען אָהן די אַרבייטער, האָט עס זיי נישט געשטערט, האָבען זיי גאָר קיין געוואַלד נישט געמאַכט, גאָר נישט איינגעזעהען אין דעם אַן עוולה, אָדער אַפילו נאָר אַ חסרון. עס איז געווען „גאַנץ אין אָרדנונג". און ס'איז טאַקע געווען אין אָרדנונג: די אַרבייטער האָבען דעמאָלט נישט געבונטעוועט. זיי האָבען אָנגענומען דעם קאָפּ, מקבל געווען דעם גזר דין, לאַיאַל ערפילט זייערע פליכטען און — פלייסיג געאַרבייט, כדי ביים נאָענטען קאָנגרעס ווידער זייער פּאָזיציע אָפּצוגעווינען. אַזוי האַנדלען „לאַבּוסעס", „פערגוואַלטיגער", אָבער נישט אַזוי האַנדלען פיינע בעלי־בתים, בעלי אחריות פאַר דער נאַציאָנאַלער גאַנצקייט. ווען די בלייבען אין דער מינדערהייט און אויף אַ פּאָר יאָהר ביי'ם זייט פון דער לייטונג, מעג דאָס גאַנצע צו גרונד געהן.

כ'מעג'ן זיי: מיר זענען דען די מינדערהייט: מיר זענען גאָר די מעהרהייט, נישט מעהר, ביי היינטיגען קאָנגרעס האָבען די לינקע „פערכאַפּט" די מאַנדאַטען און דעם קאָנגרעס און האָבען זיך נישט געוואָלט רעכענען מיט אונז, וואָס מיר זענען פון קדמונים דער סאַמע צימעס פון דער בעוועגונג, די, וואָס טראָגען די הויפּט־משא פונ'ם אויפבוי א. א. וו. און וואָלטען זיי כאָטש געמאַכט אַ „ברייטע קאָאַליציע", לאָז שוין זיין אַפילו אָהן די רעוויזיאָניסטען. ניין, זיי האָבען אונז געלאָזט אין דרויסען און מיינען, אַז זיי וועלען איבער אונז הערשען — דאָס וועלען מיר נישט דערלאָזען..

איך ווייס נישט גענוי די סיבּות צוליב, וועלכע אַ ברייטע קאָאַליציע איז נישט צושטאַנד געקומען. איך בין גרייט אַפילו אָנצונעהמען, אַז זי האָט יאָ געקאָנט צושטאַנד קומען. נאָר די לינקע האָבען געוואָלט צו שטייף און האָבען נישט געוואָלט נאָכגעבען וועלכע נישט איז פּאָדערונגען, וואָס זענען זיי געשטעלט געוואָרען אַלס תנאי, און שוין אָפּגערעדט. אַז יעדער פון אונז מוז מודה זיין, אַז אַ ברייטע קאָאַליציע איז געווען געוואונשען און עס איז אַ גרויסער שאָד, וואָס זי איז נישט געשאַפען געוואָרען. און דאָך קיין רעכט צו בונטעווען גיט דאָס נישט.

די קאָנגרעס מעהרהייט האָט זיך געבילדעט פון דריי גרופּען: די אַרבייטער, די אַלגעמיינע ציונים פון גרופּע א', צו וועלכע מען מעג צורעכענען די פּוילישע לאַנד־אָרגאַניזאַציע, כאָטש זיי זענען דערווייל אָרגאַניזאַטאָריש נישט פעראַבונדען, אָבער די ענטוויקלונג צייגט דייטליך אָן אויף אַזאַ פעראַבינדונג אין דער צוקונפט. עס איז אַ אויפפאַסונג פון דאָרטמהלייט, וועלכע מיינען אַז די „גאַנצע וועלט" איז נאָר זייער „פּריכאָר", ווען די תל אביב'ער און לעמבערגער אַלגעמיינע ציונים נעמען זיך באַגאַטעליזירען און רעדען מיט אַזאַ ביטול וועגען דער גרופּע א'. זיי רעפּרעזענטירען נישט נאָר אַזעלכע בעדייטענדע פאַקטאָרען פון דער בעוועגונג ווי די ענגלישע און אַמעריקאַנער ציוניסטען, נאָר אויך זעהר ברייטע קרייזען פונ'ם אַלגעמיינעם ציוניזם אין אַנדערע לענדער, דערונטער אויך אין די מזרח־איראָפּעאישע און אויב מען רעדט שוין וועגען משאות טראָגען, וועגט זייער וואָגשאָל אויך פיל אַריבער... און דאָן נאָך עפּעס: ד״ר שוואַרצבאַרד האָט דאָ נישט לאַנג געשריבען, און ער האָט אין דעם פולשטענדיג רעכט, אַז צווישען די גרופּען א' און ב' פון די אַלגעמיינע ציונים איז אין אמת'ן נישטאָ קיין טיפע פּראָגראַמאַטישע חלוקי דעות. ער מיינט אַז עס איז נאָר דער שאָטען פון אַ גרויסער פערזענליכקייט וועלכע צוטיילט זיי — איך מיין אַז עס איז דער שאָטען פון קליינליכע נצחונות פון איין זייט און אַ אָנוואַקס פון אַרבייטער פּרעסטיזש, וועלכער מוז אָפּעריירט ווערען פונ'ם אַלגעמיין־ציוניסטישען קערפּער — פון דער אַנדערער זייט. יעדענפאַלס האָט די גרופּע א' נישט ווייניגער, און זיכערליך אַ סך מעהר רעכט צו זאָגען, אַז זי פערטרעט דעם אַלגעמיינעם ציוניזם ווי די גרופּע ב'. די פון דער קאָנגרעס מעהרהייט געוועהלטע עקזעקוטיווע איז אויף אַזאַ אופן נישט נאָר אַ געזעצליכע, נאָר אויך אַ רעפּרעזענטאַטיווע: זי רעפּרעזענטירט די וויכטיגסטע כוחות פון דער בעוועגונג, איהרע איינפלוסרייכסטע און וויכטיגסטע בויענדע עלעמענטען, אגב: פון 10 איהרע מיטגלידער (מיט און אָהן פּאָרטפעלען) זענען נאָר 4 פון דער אַרבייטער פּאַרטיי און 6 פון די אַלגעמיינע ציונים. דאָס שטעהט פונדעסטוועגען „נישט די בונטאַרעס צו ליאַרעמען, אַז די אַרבייטער האָבען „פערכאַפּט" די „אַליינהערשאַפט"

איך האָב בכיוון אויסגעמיטען צו רעדען וועגען די וועזענטליכע שטרייטיגקייטען צווישען די פּאַרטייען, הגם די שפּילען געוויס, לפחות פּסיכאָלאָגיש, אַ נישט קליינע ראָלע אין דעם בונט פון וועלכען מיר רעדען. דער קעניג מוז זיין אַבסאָלוט אויך ווען ער נישט אונזער ווילען טוט. דאָס רעכט פון מעהרהייט און פון אַ עקזעקוטיווע וואָס איז אויף איהר באַזירט, מוז רעספּעקטירט ווערען אויך ווען זי פיהרט די אַרבייט נישט לויט אונזער וואונש. איך בין אַן אַלגעמיינער ציוניסט און כאָטש נישט קיין אַרבייטער פּרעסער אָבער אויך נישט 100־פּראָצענטיג איינשטימיג מיט פּראָגראַם און טאַקטיק פון די אַרבייטער. דאָך פיהל איך אַז איך וואָלט געווען אַ לאָיאַלער סאָלדאַט אויך אונטער אַ ריינער אַרבייטער עקזעקוטיווע, אויב זי וואָלט געווען אַ געזעצליך געוועהלטע. און טאַקע דערפאַר גלויב איך אַז אַ געזעצליכע עקזעקוטיווע האָט דאָס רעכט, און אין פּערפליכטעט, איהר רעכט צו בענוצען, די נישט לאָיאַלע צו לאָיאַליטעט שטרענגסטענס אויפצופאָדערען. און איך הענק אַז איבער די קעפּ פון די בונטאַרעס וועט זי געפינען מאָראַלישע און אויך פּאַקטישע שטיצע אַפילו ביי זייערע פּאַרטייען אַליין. עס ניוז הויך אויפגעהויבען ווערען די פאָהן פון געזעצליכקייט, לאָיאַליטעט און דיסציפּלין, דאָס וועט דערהויבען דעם גייסט פון דער בעוועגונג איינגאַנצען — די אָפּאָזיציאָנעלע פּאַרטייען איינגעשלאָסען.

כאַזעלדע דער קאַזאַק!...

אדער: אבעלע די יודענע

(א מענה-לשון פון א יודענע אין הויזען)

פון י. אבערושאנעק

גוט, וואָס איך האָב אייך געטראָפען, וועל איך מיר קענען אַראָפּרעדען פון האַרצען.

איהר ווייסט ווער איך בין? איך בין כאַזעלדע דער קאַזאַק.

איהר ווייסט נישט ווער ס'איז כאַזעלדע? ווער קען עס נישט אין לאָדז כאַזעלדען? דער ריכטיגער נאָמען מיינער איז: חיה זעלדע, נאָר פון ליבשאַפט, האָט מען מיך פערצויגען, פערקירצט אויף — „כאַזעלדע", פונקט ווי להבדיל: „פעקאַאוו", „קאַקאַאָ", „זוואָקאַ", „פאַט", „זשעטעקאַ", „טאַז", „אָרט און אַנדערע פערקירצונגען, אַזוי האָט מען פערקירצט חיה זעלדע אויף „כאַזעלדע" — כאַזעלדע דער קאַזאַק.

פאַרוואָס רופט מען מיך כאַזעלדע דער קאַזאַק? ווייל איך האָב אַ מאַן — אַ יודענע — אַבעלע די יודענע!

מילא, אייך דאַרף איך דאָך נישט דערצעהלען, איהר זענט דאָך אַליין אַ מאַנספּיל, ווייסט איהר דאָך וואָס אַ מאַן דאַרף זיין; אַ מאַן דאַרף זיין שטאַרק, מאַסיוו, אַהוראַדשנע, העלדיש, אַ מאַן דאַרף קענען געבען אַ געשריי, און אַז מ'דאַרף, זאָל ער קענען „לעגען אַ לאַטע" אויך...

אַ מאַן ווי איך פערשטעה, דאַרף קענען שפּילען אין קאָרטען, דאַרף קענען מאַכען אַ „לחיים" איבער אויף אַ 96־ער קרוטשיק און איבערבייסען אַ „ארבע כנפות" — אַ געגנזעל מיט אַלע פיר עקען. אַ מאַן דאַרף רויכערען פּאַפּיראָסען און דאַרף נישט מורא האָבען אַהיים צוקומען פאַרטאָג פון... אַ „זיצונג" — דאָס איז אַ מאַן.

און דאָס ווייב? דאָס ווייב דאַרף ליגען אין קימפּעט. דאַרף בעקומען „באַפּאַדען" אויף גאַל־שטיינער, דאַרף האַלטען דיעטע, היטען די ליניע און זיין „זאַזדראָסנע".

אַזוי איז עס ביי לייטען, און ביי מיר איז עס לייהער פערקעהרט: איך בין שטאַרק און מאַסיוו, אַהוראַזשנע, העלדיש, איך קען געבען אַ געשריי, און אַז מ'דאַרף קען איך „לעגען א לאַטע" אויך. איך שפּיל אין קאָרטען, און קען מאַכען דעם אמת'ן „לחיים". איך רויכער פּאַפּיראָסען און האָב נישט מורא אַהיים צו קומען פאַרטאָג... פון אַ „זיצונג".

און ער? מיין אַבעלע? אַ שוואַכער, כאַלט איבער די הענט, עסט געבראָקט, נישט וואו, נישט ווען, קריגט ער אַ „באַפאַד" אויף די שטיינער. גאַנצע נעכט שלאָפט ער מיט... אַ וואַרים־פלאַש אויפ'ן בויך און מיט'ן טערמאָמעטער אונטער'ן אָרעם — אַ יודענע, ווי זי הערט — אַ יודענע! איך, דאָך מער שטעה איך נישט; ווי אַזוי האָב איך מיט דער „יודענע" געקענט האָבען זעקס קינדער — דאָס אַליין פערשטעה איך נישט!..

נו, פרעג איך אייך: איז אַ וואונדער, וואָס איך געה אין די הויזען און ער געהט אין קליידעל? איז אַ וואונדער, וואָס איך הייס כאַזעלדע דער קאַזאַק? אַז ער ליגט גאַנצע נעכט מיט אַ וואַרים־פלאַש אויפ'ן בויך, מוז איך דאָך קענען מאַכען אַ „שהכול", אַז ער ליגט מיט'ן טערמאָמעטער אונטער'ן אָרעם און עסט געבראָקט, מוז איך דאָך קענען געבען אַ געשריי און קענען „לעגען לאַטעס"..

שריי איך צו מיין מאַן פערגעבען: אַבעלע, וואָס וועט דיין שוואַרצער סוף זיין? ווי לאַנג וועסטו ליגען מיט'ן טערמאָמעטער אונטער'ן אָרעם? טאָר־וואָס טוסטו נישט אַזוי ווי אַנדערע מענער טון?

— וואָס זאָל איך טון? ענטפערט ער — כ'קאָן דאָך נישט!

— וואָס הייסט: דו קאָנסט נישט? ווי אַזוי קענען אַנדערע מענער?

— אַדרבה, זאָגט ער, גיב די אַן עצה.

— וואָלט איך נאָר געווען אַ מאַנספּערשוין, וואָלט איך שוין געוואוסט וואָס צו טון.

— וואָס וואָלסטו געטון?

— כ'וואָלט געוואָרען אַ כלל־טוער, ס'זענען נאָך דאָ אין לאָדז יודען וואָס מאַכען ב"ה אַ גאַנץ שעהן לעבען פון דער כלל־טוערי־בראַנדזשע. אָט למשל האָבען מיר אין לאָדז אַזעלכע „פילאַנטראָפּען", וואָס מאַכען אַ שעהן לעבען פון — בעגראָבען יודען... אַנדערע „שעהנע יודען" ווערן דיק און פעט פון די הערפון, וואָס זיי גיבען צו עסען אָרימע.. און די שאַצער־בראַנזשע איז אַ הונט? און די פּליטים פון דייטשלאַנד האָבען זיך געשמדט? — פאַרוואָס טוסטו נישט אַזוי ווי אַנדערע יודען טון? פאַרוואָס בעמסטו זיך נישט צו דער כלל־טוערי־בראַנזשע? אַזויפיל יודען לעבען פון דער בראַנזשע וועסטו אויך קענען מאַכען אַ לעבען!..

ליגט ער דאָך אָבער מיט דער וואַרעם־פלאַש אויפ'ן בויך און עסט געבראָקט, האָב איך מיך אַליין גענומען צו דער „בראַנזשע", ווארום וואו שטעהט עס דען געשריבען, אַז אַ כלל־טוער טאָר נישט זיין אין אַ קליידעל? האָב איך מיך אַליין אויסגעלערנט די „קונץ" און איצט בין איך שוין אַ פערטיגע, אַ „זאַוואַדאַוואַ דזשאַלאַטשקע". איך „זאָרג" פאַר אָרימע. גיב צו עסען הונגעריגע, כ'הייל קראַנקע, כ'מאַך חתונה אָרימע כלות. כ'טראַג מיך אַרום מיט זאַמעל־בלאַשקעס און נעם נדבות. מיין נאָמען ווערט דערמאָנט אין דער צייטונג, מ'ריהמט מיך און מ'גיט מיר אָפּ כבוד. כ'האַנדעל מיט רחמנות און לאַך פון דער וועלט.

איצט בין איך שוין אַ ראַפּאַנירטע כלל־טוערין איצט האַלט איך מיר ביים גרינדען אַן אייגען קאָמיטעטעל. מיט אייגענע כוחות, מיט אייגענע מיטגלידער, מיט אייגענע פרעזעסן, מיט אייגענע סעקרעטאַריען, און דער עיקר — מיט אַן אייגען... קאַסעלע!

— כ'גיי מיר שאַפן אַן אייגענעם הילף־קאָמיטעט פאַר די פּליטים פון דייטשלאַנד. אַלע פאָרבערייטונגען זענען שוין געמאַכט: כ'האָב שוין אַ גרינעם טיש, אַ גלעקעל, שפּענדער־ביכלעך, זאַמעל־פּושקעס, געלד בעמעצר'ס האָב איך אויך אייגענע. פּרעזעס וועט זיין מיין מאַן מיט דער וואַרים־פלאַש אויפ'ן בויך. איך וועל זיין די פּרעזעסאָווע פון דאַמען־קאָמיטעט. מ'וועט שרייבען אויפרופען אין די גאַזעטען. מ'וועט מאַכען אָפּצייכענונגען. מ'וועט פערעפענטליכען „ספּראַוואָזדאַניעס" מיט אַ „פּשיכוד" און אַ „ראָסכוד", דער „ראָסכוד" וועט אַלעמאָל זיין גרעסער פון „פּשיכוד" און ס'„קאָמיטעטעל" איז פערטיג.

מ'וועט אויך מאַכען אַ „קוך" מיט אַ קעכעל. ס'וועט זיין וואַסער אויף וואַסער. האַבערפלאַקען אויף האַבערפלאַקען, סערוועטקעס און צאָהן־שטעכערלעך כריין און מושטאַרדע. דאָס „געדיסטע" וועט פערזוכט ווערען פון דער „פערוואַלטונג" מיט'ן דאַמען־קאָמיטעט" און דאָס „שיטערע"? מכוח דעם שיטערע ווענדט זיך: וועט מען פאַר דעם ביסעל שיטערען בעצאָהלען „ז'גורי" איז גוט. טאָמער נישט, וועט מען פערעפענטליכען אין דער פּרעסע אַ קאָמוניקאַט, אַז צוליב דעם, וואָס די זופּ האָט אָפּגעכּרענט, אָדער צוליב דעם, וואָס די פּרעזעסאָווע פון דעם דאַמען־קאָמיטעט ריכט אין דער קימפּעט, ווערט דאָס ביסעל „שיטערע" פאַר די פּליטים אָפּגעשטעלט.

און וואָס איז מכוח געלד? — נאַרישקייטען! וועט מען טון דאָס אייגענע, וואָס ס'טוט דער גרויסער הילף־קאָמיטעט: — מ'וועט ווייזען אַ פייג און רעדט מיר צום דאַשעק!..

הקיצור יודען, זייט וויסען, אַז איך, די בעקאַנטע כלל־טוערין, כאַזעלדע, האָב מיר געגרינדעט אַן אייגענעם הילף־קאָמיטעט פאַר די פּליטים פון דייטשלאַנד, כ'האָב מיר אויך געעפענט אַן אייגענע אינטעליגענטען־קוך, וואו ס'ווערט טעגליך אַרויסגעגעבען מיטאָגען פון 4 געגנ: סערוועטקעס. צאָהן־שטעכערלעך, כריין און מושטאַרדע. ווער ס'צאָהלט אין ז'גורי, בעקומט מיטאָג אומזיסט...

שפּענדען ווערען אָנגענומען 24 שעה אין מעת לעת. בלימעל־טעג קומען פאַר יעדען מאָנטאָג און דאָנערשטאָג. קאָנצערטען און טעאַטער־פאָרשטעלונג וועלען פאָרקומען מינדעסטען איינמאָל אין דער וואָך.

אונטערשטיצט דעם נייגעגרינדעטען כאַזעלדע קאָמיטעט, אונטערשטיצט די פערוואַלטונג. דעם פּרעזעס מיט דער וואַרים־פלאַש אויפ'ן בויך און די פּרעזעסאָווע כאַזעלדע פון דאַמען־קאָמיטעט!

יודען, גיטס כסף!..

——§§§[]§§——

די אידעען פון טשערנאָוויץ

אין ליכט פון איצטיגען קריזיס

צום 25-יעהריגען יובל פון דער יודישער שפּראַך-קאָנפערענץ

פון זלמן רייזען

לאָמיר מודה זיין: דער 25-יעהריגער יובל פון דער ערשטער אָרגאַניזירטער און צילבעוואוסטער מאַניפעסטאַציע פאַר דער אָנערקענונג פון דער יודישער שפּראַך האָט נישט אַרויסגערופען דעם אָפּקלאַנג, וואָס ער האָט פערדינט. און דאָס איז נישט קיין צופאַל, און קען אויך נישט פערענטפערט ווערען דערמיט, וואָס דער 25-יעהריגער יובל פון טשערנאָוויץ געפאַלט אין די טרויעריגסטע טעג פון אימהדיגע קאַטאַסטראָפעס אין דעם יודישען לעבען. די סיבות דאַרף מען זוכען אַ סך טיפער, זיי זענען פערבונדען מיט דעם גאַנצען קאָמפּלעקס דערשיינונגען, וואָס כאַראַקטעריזירען דעם איצטיגען שווערען יודישען קריזיס, נישט נאָר דעם עקאָנאָמישען, נאָר אויך דעם גייסטיגען און דעם מאָראַלישען, אַזוי צו זאָגען.

אַט דער אַ קריזיס איז אויך פעראַנטוואָרטליך פאַר דעם קריזיס פון דעם יודישיזם, במילא אויך פאַר דעם שוואַכען אָפּקלאַנג, וואָס „טשערנאָוויץ" האָט איצט אַרויסגערופען.

דער קריזיס פון דעם יודישיזם, וואָס דריקט זיך אויס אין דעם אָפּגעשוואַכטען קאַמף אונזערען פאַר די פּאָזיציעס פון דער יודישער שפּראַך, איז דער קריזיס פון דעם יודישען לעבען גופא, איז דער קריזיס פון יודישקייט בכלל.

עס קען אָבער נישט זיין קיין אויסוועג פון דעם יודישען קריזיס מחוץ דער יודישער שפּראַך. אויב די געשיכטע חזרט זיך נישט איבער, איז זי אָבער אַ גוטע לעהרערין, און זי האָט אונז שוין געגעבען גוטע לעקציעס, ווי אַזוי דער אונטערגאַנג פון יודיש האָט געבראַכט צו אַ אונטערגאַנג פון יודישקייט, פון דער אָרגאַניזירטער יודישער ענערגיע.

און די אַלע רייד וועגען דער אָפּגעשוואַכטער פּאָזיציע פון יודיש אין דעם יודישען לעבען אַלס בלויז אַ „יודישיסטישע דערשיינונג" זענען גאָר אַ מיטעל צו בערוהיגען דאָס אייגענע אומרוהיגע געוויסען, צו פערענטפערן די אייגענע שוואַכקייט און אָפּגעלאָזענקייט, צו כשר'ן די פאַקטישע אַסימילאַציע וואָס מ'שטופּט אַליין פּראַקטיצירען און מיט די קינדער בפרט.

עס איז מערקווירדיג, ווי ביי די אַלע וואָס טייטלען אויף אונז דעם קריזיס פון דעם יודישיזם, שפּילט אַבסאָלוט דער מענשליכער ווילען, דער בעוואוסטזיין פון גוט און שלעכט קיין שום ראָלע נישט. מ'שטעלט נישט אַוועק די פּראָבלעם אין איהר תוך: צי איז דער דאָזיגער קריזיס-צושטאַנד גוט אָדער שלעכט, נאָר מ'איז מקבל באהבה דעם פינסטערען גורל, מ'גיט זיך אונטער דער בלינדער סטיכיע אָן ווידערשטאַנד, אָהן קאַמף. איז דען אָבער יודישיזם נישט די מאָדערנע איינציג רעאַלע עמאַנאַציע פון יודישקייט? און איז דען יודישקייט, אין ברייטסטען זין פון וואָרט, נישט שטענדיגער קאַמף פאַר אויפהאַלטונג? דערפאַר קען אונז אַזוי ווייניג העלפען דאָס פאַסיווע יודענטום, וואָס מ'שרייבט אונז פאַר אַלס רעצעפּט במקום דער לעבעדיגער סטיכיע פון אַ שפּראַך.

אין דער שטרעבונג זיך צו רעכטפערטיגען פאַר דער אייגענער שוואַכקייט, פאַר דער אַסימילאַציע פון די אייגענע דלת אמות האָט מען געמוזט אויסטראַכטען בלבולים אויף יודיש. די געגנערס פון דער יודישער שפּראַך מעגען דאַנקבאַר זיין דער טשערנאָוויצער שפּראַך-קאָנפערענץ, וועלכע האָט אַנשטאָט דער בעצייכענונג „זשאַרגאָניסטען" פאַר די אָנהענגער פון דער יודישער שפּראַך איינגעפיהרט די בעצייכענונג יודישיסטען. עס שמעקט שוין צופיל מיט ריאַקציע און מיט שימעל און מיט סנאָבישער גאווה אַרויסצוטרעטען געגען יודיש, בעקעמפּט מען דעם יודישיזם. יודיש איז גוט, נאָר יודישיזם טויג נישט! אָבער וואָס איז דען אַזוינס יודישיזם? יודישיזם מיינט דאָך נישט קיין שום אַנדער זאַך, ווי די אויסנוצונג פון דער גוואַלדיגער קראַפט, וועלכע ליגט פערבאָרגען אין דער לעבעדיגער שפּראַך פון אַ פאָלק, אויסנוצען זי צו דערהייבען דאָס פאָלק. יודישיזם הייסט געטריישאַפט צום פאָלק, דעם לעבעדיגען און דעם קעמפענדיגען. יודישיזם הייסט נישט אַבסטראַקטער נאַציאָנאַליזם, נאָר נאַציאָנאַלע ממשות, קאָנקרעטע אַרבייט אין דער יודישער סביבה, צי איז דאָס יודישע שולען, יודישע גימנאַזיעס, יודישע טעכניקומס, יודישע ליטעראַטור, יודישע וויסענשאַפט, יודישע טעאַטער, א. אז. וו. אָדער די שטרעבונג אויפצובויען אַ געזונטערע יודישע סביבה דורך דער פּראָדוקטיוויזירונג פון דעם יודישען לעבען. אַט פאַרוואָס פון דעם שטאַנדפּונקט פון נאַציאָנאַלע ווערטען האָבען די יודען אין ראַטענפערבאַנד, וואו די ווערטער יודישיזם און נאַציאָנאַליזם זענען טריף, גאָר נישט דער ערך אַ גרעסערע נאַציאָנאַלע ממשות ווי די מיליאָנען יודען אין אַמעריקע און אַנדערע לענדער, וואָס האָבען נישט אויף צו ביגען דאָס וואָרט נאַציאָנאַליזם אויף אַלע אופנים.

איז דען נישט די אויסגאַבע פון אַ בוך לאָגאַריטמען אין יודיש (נאָר וואָס אַרויס אין מינסק), וואו יודיש איז נאָר דאָס שער-בלאַט און דער איינכיהר [illegible] די קעפּלעך איבער די טישלעך, נישט קיין ריין יודישיסטישע דערשיינונג, וואָס זוכט צו פערשטאַרקען די יודישע מאָמענטען אין דער שול, און דערלעבט אַ דערשיינונג וואָס איז אַ סך נאַציאָנאַלער ווי אַ בוך פון יודישען אינהאַלט אין ענגליש, פויליש אָדער דייטש?

וואָס האָבען מיר דערפון, וואָס די עמיל לודוויגס קלאַפּען זיך איצט על-חטא און זענען אונז מוסר-מודעה, אַז זיי האָבען זיך אומגעקעהרט צו יודען? העלפען זיי מיט צו בויען און קרעפטיגען און שטאַרקען די יודישע סביבה, וואו דאָס טוען די משה ליטוואַקאָוס, די אָרשאַנסקיס און די אַלע איבעריגע, ביי וועלכע גראָד די פּראָקלאַמירונג פון יודישקייט אַלס אַזעלכע איז חס מלהזכיר?

מעג איצט אַ האַלבער מיליאָן דייטשע יודען, אויב נישט מעהר, שטיין אין צענטער אויפמערקזאַמקייט פון דעם גאַנצען יודישען פאָלק, מעגען זיי אַליין נאָך אַ הונדערט-יעהריגער זעלבסטפערלייקענונג, אונטער די קלעפּ פון דעם היטלעריזם, וואָס שלייערט זיי צוריק אין געטאָ אַריין, זיך האָבען איצט דערפיהלט אַלס יודען, — קיין פּאָזיטיווע נאַציאָנאַלע קראַפט, קיין פערשטאַרקונג פון דעם יודישער פאָלקישקייט שטעלען זיי אויך איצט נישט פאָר. וואָרים זיי פעהלט דער מיטעל, אַרויסצוברענגען זייער יודישען ווערט, זיי פעהלט די אָרגאַניזירענדיגע סטיכיע פון אַן אייגענער שפּראַך פאַר זיך גופא און אַלס אַ פערבינדונג מיט די איבעריגע לעבעדיגע טיילען פון יודישען פאָלק.

די אַסימילירטע, ד. ה. נישט יודיש-רעדענדיגע יודען זענען קאַטאַסטראָפע-יודען; זיי אַליין און מיר מחוץ זיי ווערען פון זייער עקזיסטענץ געוואָר בשעת אַן אומגליק, פאַר זיך גופא אַלס שעפערישער קאָלעקטיוו זענען זיי נישט בנמצא, זייער קאָלעקטיווער כוח האָט מיט'ן פערלירען די אָפּזונדערענדיגע פון צונויפהאַלטענדיגע שפּראַך זיך אָפּגעטאָן פון זיי, מעגען יחידים פון זיי זיין די פעהיגסטע מענשען, שרייבער, זשורנאַליסטען, רעזשיסערען, שוישפּילער — וואָס מעהר דערפון איז זיי נישט, און אונז אוודאי נישט: וואָרים עס איז נישטאָ דער אַקומולאַטאָר, וואו די דאָזיגע גייסטיגע ענערגיע זאָל צונויפגעזאַמעלט ווערען אַלס יודישע ענערגיע.

לאָמיר נעמען אַמעריקע: מיר ווייסען, אַז יודיש אין אַמעריקע איז איינגעשרומפּען געוואָרען, אָבער ווער וועט עס אָפּלייקענען, אַז דאָס ביסעל גייסטיגע און נאַציאָנאַלע ענערגיע, וואָס דאָס 4—5-מיליאָניקע יודענטום אין אַמעריקע ברענגט אַרויס, איז נאָך אַלץ אין יודיש און דורך יודיש? איך ווייס נישט וויפיל יודען עס רעדען יודיש אין אַמעריקע. לאָמיר זאָגען, אַז נאָר די העלפט, דאָס ענדערט אָבער נישט דעם פאַקט, אַז פּרוכטבאַר איז בלויז דער טייל, וואָס רעדט די אָרעמע פערשטויסענע שפּראַך און נישט דער רייכערער האָפערדיגערער ענגליש-רעדענדיגער. איז עס נישט קיין מערקווירדיגע זאַך, אַז דווקא אַט די יודישע העלפט, אי עקאָנאָמיש, אי סאָציאַל, שיר נישט בירגערליך אַפילו — אַ דעגראַדירטע אין די אויגען פון די מעכטיגע, איז גאָר נישט דער ערך שעפערישער, גייסטיג און אינטעלעקטועל און מאָראַליש העכער פאַר די פערענגלישט-אַמעריקאַניזירטע וואָס זענען שוין אין דעם לאַנד געבוירען, אויסגעוואַקסען, אָנגעשלאָסען זיך צו אַזאַ מעכטיגער וועלט-ציוויליזאַציע ווי די אַמעריקאַניש-ענגלישע. ביי אונזער גאַנצער יודיש-אָרעמקייט אין אַמעריקע האָבען מיר דאָך געשאַפען אַ גרויסע, אַ איינפלוסרייכע יודישע פרעסע, אַ יודישע ליטעראַטור, אַ יודיש טעאַטער, יודישע בעוועגונגען און יודישע אָרגאַניזאַציעס. וואָס זענען די אויפטוען פון די מיליאָנען אַמעריקאַניזירטע און יאַהודידירטע, וואָס האָבען איבערגעריסען זייער אינטימע בעהעפטונג מיט דער יודישער שפּראַך? זיי לעבען דאָך, אויף וויפיל זיי לעבען, בלויז מיט די שיירים פון דעם גייסט- און פאָלקס-לעבען.

און אַט דער דאָזיגער מצב איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דער גאַנצער יודישער וועלט. יודען זענען איין פאָלק וואו זיי זאָלען נישט לעבען, און אויך די יודישע פערקרימט-איבערגעשפּיצטע לאָגיק איז סוף-כל-סוף אומעטום דיזעלביגע.

די רעזיגנירטע, אַפילו פון צווישען אונזערע אייגענע רייהען, זאָגען אונז איצט מיט יאוש און אַפּאַטיע:

— יודען ווילען נישט קיין יודיש!

אָבער וואָס ווילען יודען יאָ? אדרבא, ווייזט. אויף וואָס זיי האָבען פערביטען יודיש? וועלכע ווערטען זיי האָבען געשאַפען פערלאָזענדיג יודיש?

און וואָס ווילען זיי יאָ? די הונדערט-יאָהריגע לעבענס-בעדינגונגען פון דעם יודישען פאָלק האָבען געהאַט זייער ווירקונג אויף דער יודישער פּסיכיק און דער יודישער מענטאַליטעט, אַטראָפירט אין זיי די חושים און דעם ווילען פאַר פיזישער אַרבייט, פאַר ערד, און אין זייער ריסען זיך צו לייכטערע פּרנסות, האָבען זיי קודם-כל מפקיר געווען די שפּראַך פון זייער אייגענער סביבה, כדי צו מאַכען זיך קאַריערעס אין די פרעמדע, דאָס איז געווען אַ גאַנג אַמאָליגע יאָהרען, ווען פראַנק און פריי איז פאַר יודישע יחידים געלעגען דער וועג אין דער פרעמד. און אַט מיט דער כאַראַקטעריסטישער יודישער איבערציהע צו רייסען זיך אַוועק פון דער יודישער סביבה לעבען זיי ווייטער, הגם די בעדינגונגען אין דער פרעמד האָבען זיך ראַדיקאַל געענדערט.

אַט די דאָזיגע איבערציהע איז אפשר אין דער גרעסטער מאָס פעראַנטוואָרטליך פאַר אַלע אונזערע דורכפאַלען. עס מעגען מיט אַ קנאַק און אַ רעש איינפאַלען די גרונד-יסודות פון אונזערע בנינים, הערען מיר אָבער נישט אויף צו בויען ווייטער אויף די לאַנג שוין איבערגעפוילטע פונדאַמענטען פון אַסימילאַציע, ד. ה. פון אַנטלויפען פון יודיש.

מיר פייערען די טשערנאָוויצער קאָנפערענץ אין אַ צייט פון דער טיפסטער ירידה אונזערער. אָבער דווקא אין ליכט פון דער דאָזיגער ירידה ווייזט זיך אַרויס, אַז די לאָזונגען פון טשערנאָוויץ, די אידעען פון דעם יודישיזם זענען עד-היום אַקטועל, און אויף וויפיל זיי זענען נישט רעאַליזירט געוואָרען, איז עס די מפּלה נישט פון יודישיזם, נאָר פון יודען און פון יודישקייט, און פערווירקליכען זיי הייסט אויפבויען יודען און אויפבויען יודישקייט, אַקטיווע און שעפערישע יודישקייט, וואָרים אַקטיווע שעפערישע יודישקייט און יודישיזם זיינען סוף-כל-סוף אידענטיש, וואו עס פעהלט דער איינער פאַקטאָר, איז נישטאָ קיין אָרט פאַר דעם צווייטען. דעם דאָזיגען פאַקט קען קיינער נישט פערלייקענען. און די פייערונג פון דער ערשטער יודישער שפּראַך-קאָנפערענץ דאַרף צוגלייך זיין אַ סטימולירונג פאַר די נאָך לעבעדיגע און אַקטיווע כוחות אונזערע.

„די פרעסערקע"

א קאַפּיטעל פון ראָמאַן „אויף פעלדער" פון יוד. קאָלאָניזאַציע אין ראַטנפערבאַנד

פון פריץ הירשביין

ביי די ברוזערס איז געזעסען אַ שווערער גאַסט: פרידריך באַגנער, דער דייטשער בעל-הגוף. איהם איז שטאַרק טשיקאַווע געווען אַ קוק צו טאָן „וואָס די דרעקיקע יודען האָבען געמאַכט פון גאָט'ס ערד..." ער האָט דערקענט וואַזיע ברוזער, ווען ער האָט פערבייגעצויגען מיט זיין ווייסען פערד-געשפּאַן דורכ'ן נייעם דאָרף, און פערצויגען אַ שמועס, געוואָרען אַרום האַלבען טאָג.

— אַ גוטען מאָרגען, ווי וואַר די ערענטע?

וואַזיע ברוזער האָט זיך גע'חידושט, דער דייטשער בעל-הגוף זאָל איהם דערקענען. אַגב איז איהם געווען אומבעקוועם, וואָס יעמאָלט, ווען די אָקסען האָבען וואַזיען פערשלעפּט צו באַגנער'ן אויפ'ן הויף, איז איהם איינגעפאַלען צו בעטען ביי באַגנער'ן אַ שטיקעל ברויט. וואַזיע האָט זיך געמאַכט האַרט, און באַגנער'ן פערבעטען אין שטוב אַריין. קיינער פון די קינדער איז בשעת מעשה נישט געווען.

— ניכט גוט, ניכט גוט, — האָט באַגנער געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויפ'ן קורצען נאַקען — ניכט גוט! ווען מען אַזאַ הויז האַבט בעפאָר די ערדע האַט בראַט געגעבע...

יאָ. באַגנער'ן איז די שטוב נישט געפעלען געוואָרען. אַפריהער בעדאַרף אַ פויער זיך איינגראָבען אין דער ערד ווי אַ פעלד-הונט; אַפריהער — שטאַלען פאַר די בהמות, פאַר די שאָף; אַפריהער — אַ שפּייכלער פאַר די תבואות, און נישט אָנהויבען פון אַ גרויסער שטוב, ווי מען טוט עס ביי די יודען. ביי יודען הויבט מען אָן פון גרויסע שטיבער — „דעריבער ווערען די יודען קיין בראָט האָבען..."

— ס'וועט סיי-ווי קיין ברויט נישט זיין — האָט איהם וואַזיע ברוזער געענטפערט — זאָל כאָטש זיין אַ דאַך איבער'ן קאָפּ.

פרידריך באַגנער האָט אַ ברייטען שמייכעל געטאָן. ער האָט פערשטאַנען, וואָס פאַר אַ מחשבה סע שטעקט הינטער ברוזער'ס ווערטער, וואָס זענען אַזוי שטיל אַרויסגעוואָרגט געוואָרען. וואָרים אין אמת'ן איז באַגנער געקומען אַ שמעק טאָן צווישען די יודישע איבערוואַנדערער, געוואויר ווערען, צי די מלוכה וועט ביי זיי, ביי די יודען, קומען נעמען תבואה. באַגנער האָט חושד געווען, אַז די יודען וועט די מלוכה נישט טשעפּען; איהרע קעסטקינדער, וועמען זי בעזעצט אויף בעל-הגופישע שטיקער לאַנד. אין וואַזיע ברוזער'ס לעצטער בעמערקונג האָט באַגנער יאָ עפּעס פערשטאַנען.

— די פרעסערקע, די שטאָט מיט איהרע מענשען, כלומרשטע אַרבייטער, זי וועט אַלעמען די ביינער צעגרידשען. געמיינט, אַז אייך וועט מאַסקווע שאַנעווען; צו אייך וועט מען נישט קומען נאָך תבואה.

ס'איז שוין געווען אַן אָפענע וואונד ביים גרעסטען טייל פון די יודישע איבערוואַנדערער. שלוחים פון דער מאַכט האָבען שוין אַריינגעקוקט אין דער געראָטעניש אַריין און מודיע געווען, אַז אויפ'ן אָפענעם מאַרק צו שפּעקולירען מיט די תבואות, וואָס מען האָט פון די פעלדער אַראָפּגענומען, איז פערבאָטען. פאַר אַ בעשטימטען פּרייז וועט די מלוכה צונעמען אַ געוויסען טייל פון דער געראָטעניש — אַ פּרייז, וואָס איז אַ דריטעל פון דעם, וואָס מען קען קריגען אויפ'ן אָפענעם מאַרק, וואו די מלוכה האָט צייטווייליג דערלויבט צו שפּעקולירען. ביי אַ גרעסערען טייל איבערוואַנדערער, ווי נאָר מען האָט די תבואה אַראָפּגענומען פון פעלד און אויסגעדראָשען — איז דער אָפענער מאַרק געקומען פאַר די אויגען.. ביים גרעסטען טייל איבערוואַנדערער, מיט שניט-צייט, מיט'ן אויסדרעשען די תבואה — איז אָפּגעשניטען געוואָרען אַ שטיק פון זייער לעבען. דער סך הכל פון ביסעל אויסגעדראָשענער תבואה, איז געווען דער סך הכל פון איבערגעטריבענע האָפענונגען און פערנעפּעלטע דמיונות. די אויסגעדראָשענע תבואה האָט אַ יעדער אויף זיין אופן געשלעפּט צום אָרט וואו ס'איז געווען שטוב אָדער זעמליאַנקע, ווער ס'האָט געהאַט זעק — האָט זיין ווייץ-פערמעגען אין זעק בעהאַלטען; ווער ס'האָט געהאַט אַ פּאָר ברעטער, האָט אין שטוב, צי אין זעמליאַנקע צונויפגעשלאָגען אַ זאַסיעק און הנאה געהאַט פון די געלע ווייצענקערנער, וואָס האָבען פון זאַסיעק אַרויסגעשיינט. נישט איינערער האָט אין די דאָזיגע קערנער דערקענט די נייע זריעה; דעם אָנהויב פון ווידערוואוקס; נישט איינערער, קוקענדיג אויף די ליכטיגע קערנער, האָט אין דמיון געזעהען צעאַקערטע פעלדער, וואוהין מען וועט די קערנער פערזייען און האָפען אויף אַ נייעם פריהלינג, אויף אַ נייעם זומער און נייעם שניט.

פיניע דייטשיק איז אַריינגעקומען צו די ברוזערס. ס'האָט איהם צוגעצויגען באַגנער'ס געשפּאַן מיט די צוויי ווייסע פערד נעבען די ברוזערס. ער איז אַריינגעקומען אויף באַגנער'ס רייד; אויף באַגנער'ס פערגלייך פון דער שטאָט און דער מלוכה צו אַ „פרעסערקע": „וואָרען, ס'איז די אַלטע מעשה; אַפריהער האָבען די צאַרישע שיכורים געגרידשעט דעם פויער, און איצטער קומען די באָלשעוויקעס צום דאָרפס-מענשען, אַרויסרייסען ביי איהם דעם ביסעל ברויט פון מויל".

פיניע דייטשיק האָט נישט גאָר גלייך צעקייט באַגנער'ס רייד, נאָר, אַז ער האָט שוין יאָ בעגריפען ווער די „פרעסערקע" איז — האָט ער אַ קנאַק געטאָן מיט דער בייטש און אָנגעשפּיגען אין לינקען פויסט אַריין. ווי ער געהט מלחמה האַלטען מיט אַ ווילד-געוואָרענעם פערד. די אויגען האָבען זיך באַ'נ'איהם אָנגעצונדען:

— זיי זאָגען, אַז מע טאָר נישט רעדען אין דער הויך... שרייען אין דער הויך! געוואַלדעווען בעדאַרף מען!.. אויף וואָס פאַר אַ צרות זיין קלאָגען האָט מען אונז אַהער פערטריבען, מיר זאָלען סאָכניען אַ גאַנצען זומער, די אויגען זאָלען אַרויסקריכען ביז מ'וועט אַ קערנדעל דערזעהן אין פעלד, און איצטער — צוזעהען מיט די אויגען ווי מאַסקווע קומט און נעמט עס צו... אין דער ערד מיט דער ערד!

באַגנער האָט געלאַכט, אַזש זיין גאַנצער קאָפּ האָט זיך רויט אָנגעצונדען אויף זיין קורצען האַלז. דאָס וואָס ער האָט געוואָלט וויסען — האָט ער זיך דערוואוסט. און אַז מען איז ביי די יודען נישט צופרידען — דאָס זעהט ער אויך אַרויס. פונדעסטוועגען האָט ער נישט געוואָלט זיין אין דעם צענטער פון אומצופרידענקייט. „די דאָזיגע יודען וועט מען מוחל זיין פאַר אַזעלכע רייד, אָבער איהם, דעם קולאַק, וועט מען נישט שאַנעווען..." האָט ער זיך אויפגעהויבען, צוגעגאַנגען צום זאַסיעק, וואָס איז נעבען פענסטער געווען צונויפגעשלאָגען און איבערגעדעקט מיט אַ פלאַכטע. ער האָט פון אונטער דעם צודעק אַרויסגענומען אַ הויפען ווייץ און בעטראַכט נעבען פענסטער.

— די ערד איז דאָך צו אַלעמען טריי — האָט ער פאַר זיך אַליין גערעדט, — מעג איך דאָס היר פעלע ווייץ נעמען?...

— כ'האָב ביי דיר אַמאָל געהאַלטען לעבעל ברויט גענומען, כעכ-כעכע, ווען די אָקסען האָבען מיך פערשלעפּט צו דיר אויפ'ן הויף...

ברוזער האָט געלאַכט און באַגנער האָט געלאַכט. באַגנער האָט אין קעשענע אַריינגעשאָטען דעם הויפען ווייץ און איז אַרויסגעגאַנגען, אַ ביסעל מיט אַ געבויגענעם קאָפּ.

באַלד נאָך באַגנער'ס אוועקגעהען זענען אָנגעקומען לאַנע און זלמן קאַסאָי. לאַנע האָט באַגנער'ן דערקענט פון ווייטענס און האָט נישט געהאַט קיין חשק צו פערציהען מיט איהם אַ שמועס. זיין פּלוצלינגער בעזוך איז פאַר איהר געווען אַ רעטעניש. ווען זי איז אַריינגעקומען אין שטוב, האָט זי דערקענט אָן טאַטען און דייטשיק'ן, אַז עפּעס האָט מען אין שטוב גערעדט, זי האָט אָבער נישט בעוויזען פרעגען, וואָס דער דייטשער קולאַק האָט געוואָלט. פיניע דייטשיק אַליין האָט פאַר לאַנע'ן ענטפּלעקט דעם סוד.

— אַ שאַה, לאַנע, — האָט דייטשיק אָנגעהויבען מיט אַ מינע פון נצחון — האָסט געמעגט הערען וואָס דער דייטש האָט דאָ געזאָגט. כאַ-כאַ-כאַ, „די פרעסערקע"...

ס'האָט דייטשיק'ן געשטיקט דאָס געלעכטער; ער האָט ווייטער נישט געקענט רעדען. ער האָט זלמן קאַסאָי'ען אויך אָנגעשטעקט מיט זיין געלעכטער. אויף זיי קוקענדיג האָט לאַנע אויך מיט געלאַכט, כאָטש זי האָט נישט פערשטאַנען, וואָס ער מיינט מיט דער „פרעסערקע".

— וואָס פאַר אַ פרעסערקע? — האָט קאַסאָי געזשומערט מיט די אויגען.

(ווייטער זעה 19. זייט)

כוליע רשעכ'ע און זיינע בנים

פון יוסף זעלקאוויטש

דאס קאפיטאל פערגרעסערט זיך...

די וועלט איז א גרויסער, אומענדליכער קאסטען, אנגעפולט מיט אלערליי גרויסע און קליינע געשעהענישען. די גרויסע געשעהענישען דעצידירען איבער די גורלות פון פעלקער און לענדער, און די קליינע געשעהענישען זענען אין דער פארם פון פעקלעך צוגעבונדען צו יעדען באזונדערען מענש און אז די געשעהעניש ווערט א צייטיגע אויסגעטראגען שיט זי זיך ארויס פון דעם פעקעל און דעצידירט דא איבער איהר אייגענטימער צום גוטען אדער צום שלעכטען.

כוליען איז געשעהען — ער האט זיך א באָרפיטען פיס צוקאליעטשעט, האכט זיך אין תחילת, א קלייניגקייט וועלכע האט געקענט געשעהען צענדליגער אנדערע אזעלכע און עס וואלט גארנישט געווען. די צייט וואלט די וואונד פערהיילט, פיס וואלט געבליבען פיס און דער שארבען וואלט ווייטער געלעגען רוהיג אויפ'ן מיסטען גאס, כדי צו קענען ווייטער א צווייטען און א דריטען קאליעטשען. — האט אבער כוליע געהאט זייער שמוציגע פיס, אהער און „אומהיילע" הויט, ווי די פינסטערע הויכע באלעבאסטע זיינע האט געוואלט האבען, און די וואונד האט זיך בשום אופן היילען נישט געלאזט, עס האט געשלאגען פון איהר גריבער עפיש און כוליע איז שווארץ געווארען ווי א בראנד און אינגאנצען האט ער געציטערט און געווארפען זיך ווי א פאהן אין א ווינדיגען גאלעווקע־טאג.

צוזאמען מיט'ן וואוקס פון כוליעס ווייטאג, איז אויך געוואקסען צו איהם דער רחמנות פון מענשען, יודען און נישט־יודען און טאקי די שמידיכע אסא די אייגענע, ווען ס'איז דער האק לעבעדיג בערהיי'ן אוועקגעקומען, איז געווען די ערשטע וועלכע האט כוליען געבראכט פערשידענע רפואות און זאלבען צוצולייגען צו זיין וואונד. און ווייל זי האט אייביג געוואוינט צווישען יודען, האט זי דעם קליינעם, בייזען שוסטער'ל, כוליעס באלעבאס געזמראשעט מיט'ן יודישען גאט, וועלכער איז א פאטער צו אלעריליי יתומים.

אוודאי האט דער קליינער בערעלע, כוליעס באלעבאס געוואלט פטור ווערען פון גאנצען עסק — זאל זיך איהם אויסהיילען און אראפ פון מארק, עלעהיי, ער וועט נישט פוסט און פאסטעווען, דער יונג! הגם עס זאל אין א משוגענעם הונד ארויין די גאנצע הילף, וואס מען קען, מישטיינס געזאגט פון דעם גולם האבען! אבער וואס האט ער געזאלט טון, בערעלע? אוועקגעבען ס'געלד די דאקטוירים? — ער וואלט עס געהאט, וואלט ער עס אפשר געטאן, אבער אזוי, ווי ער האט עס נישט — זאל איך קהל ווארגען! פון זיין זייט איז גאנץ שיין, אז ער פאשעט אזא בוק און האט פון איהם גארנישט!

אזוי ארום איז אויסגעקומען אז די שמידיכע האט זיך אפוירגעלאזט אין מארק אריין און פון דארט אין שוהל־געסעל אריין, וואו עס האט געוואוינט דער רב. איז א קלארע זאך, אז נישט בלויז וואס עס האבען דער שמידיכע נייגיריגע אויגען באגלייט, נאר זי האט נאך זיך מיטגעשלעפט א גאנצע האפטע נייגיריגע לייד־גייער, דען באמת, וואס קען אזא כלבטע פון א גויע וועלען פון רב זאל לעבען?

שווער צו זאגען, צי דער רב האט עפעס פערשטאנען פון דעם גאנצען מענה־לשון, וואס די שמידיכע האט פאר איהם אוועקגעלייגט, גיכער לייגט זיך עס אויפ'ן שכל, אז ער האט איהר אינגאנצען נישט געהערט, גראד ווי ער האט איהר נישט געזעהען, איהר שרייען באר איז עס הפנים געווען, וואס דעם קליינעם בערעלעס שטיבל איז אויף צו מארגענס בעהערט געווארען מיט א וויזיט פון דעם אין שטאט זייער חשובען הער גינגאלד, דעם אפוטרופס פון יתומים־הויז נאך וועלכען ס'האט זיך אין גרויס כבוד נאכגעשלעפט דער גוי־אישער פעלדשער.

די הויכע, פינסטערע באלעבאסטע, וועלכע האט זיך צו כוליעס יסורים די גאנצע צייט געהאלטען פאסיוו, אפ'פטרנדיג איהם מיט דעם „דער טייוועל וועט איהם נישט נעמען", האט איצט ביים אנבליק פון די חשובע געסט נישט געוואוסט וואו זאל זי זיך אהינטאן, און ס'האט איהר מיט אמאל אין פנים אריינגעשלאגען די גאנצע א־עמקייט איהרע — נישטא אפילו קיין רעכט בענקעל אוועקצושטעלען און בעטען זיצען, האט זי דעריבער געכאפט דאס ערשטע בעסטע, אפגעווישט עס מיט'ן פארטוך און אוועקגעשטעלט.

הער גינגאלד האט זיך אוועקגעזעצט מיט א געוויסען רעזערוו. אין זיין דרייען און קוועקלען זיך ביים אוועקזעצען האט ער געגעבען אנצוהערען דעם באלעבאס אז ער טוט איהם דערמיט א גאנץ גרויסע לאסקע און ביז דער פעלדשער האט בעטראכט כוליעס פיס, האט ער דערווייל געכאפט א שמועס מיט'ן באלעבאס, דעם קליינעם בערעלע.

— איז הם... פאניע, ווי רופט מען אייך, כ'מיין וויפיל פערדינט ער שוין ביי אייך, אט א דער?

בערעלע, וועלכע איז פון דעם בעזוך נישט ווייניגער צעמישט געווארען פון זיין יודענע, האט זיך איצט אינגאנצען פערלוירען, עס האט געקאנט אין איהם: „וויפיל ער פערדינט"?

— ער פערדינט נישט דאס, וואס ער עסט!

פאר'ן הער גינגאלד איז דאס נישט קלאר געווען:

— וואס הייסט ער פערדינט נישט? — א יונג, וועלכער פערדינט נישט, דארף נישט עסען!

— נו, ווי עסט ער טאקי נישט ווייל, גלויבט מיר, בעסטער הער גינגאלד, אז אויסערס־גאל עסען הייסט טאקע נישט געגעסען.

יא, דער קליינער בערעלע האט זיך שוין אינגאנצען צוריק געפונען, דער פריילעכער קבצן האט אין איהם דערוואכט און אבי דער הער גינגאלד רעדט נאר יודיש — נישקשה חנפט זיך שוין בערעלע, ווי עס איז מיט איהם אנ'עצה געבען.

הער גינגאלד איז געווען זייער א דערפארענער מענש און האט געוואוסט, אז קומט לאזט מען זיך אריין אין א שמועס מיט א קבצן, ווי מיט זיינס גלייכען, קען מען זיך שוין פון איהם נישט אויסקויפען, האט ער דעריבער געהאלטען פאר גלייכער נישט צו רעפליקירען דעם קליינעם, נישט אנזעהעודיגען שוסטערל און פאכענדיג זיך מיט'ן הארטען הוט איבער'ן שטערען, האט ער דערווייל געחוקט אויף זיין שטייגער:

„א מאדנע פאלק די קבצנים, אזוי זענען זיי קריכערס, שלעפער, בעקובדיגע און בויגעוודיגע נאר טאמער ווערט מען צו זיי צוגעלאזען, יוצ'ען זיי"...

דעם אויספיהר פון זיינע חקרנישע געדאנקען האט איהם דער פעלדשער איבערגעריסען:

— עס וועט זיך דא גארנישט לאזען מאכען, פאניע גינגאלד, מען וועט איהם דארפען נעמען אין שפיטאל, ווילדפלייש און נאך אנדערע יוקסען — ס'וועט זיך דא גארנישט לאזען מאכען, פאניע גינגאלד.

שוין. דער הער גינגאלד האט דעם הוט אנגעטון און אבי ער ווייסט נאר, אז ער האט זיין חוב, אלס אפיטרופס פון יתומים־הויז דערפיהלט; האט ער על צד היותר טוב א־ויסגעראבעלט א מטביע פון זיין הויזען־קעשענע און איהר צוגעווארפען דעם קליינעם בערעלע צום שוסטער־ווארשטאט:

— איהר מוזט זיך סטארען ביי קהל, אז מען זאל איהם אין שפיטאל נעמען, איהר פערשטייט, פאניע... ווי רופט מען אייך?

„שפיטאל" דאס ווארט קלינגט אזוי אומהיימליך, אזוי מורא'דיג אין ארימע שטיבלעך. עס קלינגט אזוי מיט שרעק און מיט ט'יט, אז עס ווערט אידענטיפיצירט מיט „טהרה־ברעט", מיט „מטה" — אין שפיטאל שטיט מען, אין שפיטאל לאזט מען ליגען ווי א הונד, אט אזעלכע און ענליכע בעגריפען האט מען אין די ארימע שטיבלעך וועגען שפיטאל, ווייל עס הערט זיך גארנישט, אז רייכע זאלען גיין אין שפיטאל אריין — אין שפיטאל אריין „נעמט" מען, אט אזוי א שטייגער, ווי מען וועט „נעמען" כוליען, אהן זיין ווילען, אהן זיין הסכמה...

ביידע, סיי דער קליינער, בייזער בערעלע, סיי זיין ווייב די גרויסע און פינסטערע יודענע, זענען געבליבען אפהענטיגע, ער ביי זיין ווארשטאט, זי — אין איהר ווינקעל ביים קוך: כוליע איז דורך די יאהרען געווארען ווי א חפץ ביי זיי אין שטוב, ווי א טיש, א שאנק א שטייגער און וואס ווערט פון א שטוב, ווען מען נעמט פון איהר ארויס די שאנק?

— א פלעק אויפ'ן וואנד, וועלכער ווארפט אן א שרעק, מרה־שחורה!

— און וויפיל האט ער דארט געלאזט דער פריץ? איז די ערשטע צו זיך געקומען די יודענע.

— א האלבען רובל!

— מיט מיר וואלט ער זיך דאס הארץ מיטגעריסען, דאס כוח און קראפט זאלען זיי האבען אין זייערע ביינער, וואס זיי האבען כח צו געבען!

בערעלען האט עס אונטערגעהויבען, ער האט זיך אויפגעשטעלט, א־ויפגערוקט זיך די ברילען אויפ'ן שטערן און אינגאנצען געציטערט פאר כעס:

— הער, יודענע, דעם גאנצען לעבען בין איך געווען א קבצן בן קבצן און אז גאט וועט מיך לאזען לעבען, וועל איך מן־הסתם שטארבען אויך א קבצן, נאר די האנט האב איך נאך צו קיינעם נישט אויסגעשטרעקט און וועל זי נישט אויסשטרעקען! איך ווייס נאר נישט, וואס מיט מיר האט זיך געטון, וואס איך האב איהם נישט די מטביע צוריקגעווארפען אין טריפהנעם פרצוף אריין, דעם קהלס־פערזארגער. דאס ווארט שפיטאל הפנים, האט מיך אזוי מטושטש געמאכט.

— נו קענסטו דאך, וואוילער מענש, איהם צוריק טראגען! האט איהם די יודענע שטאכלירט.

— ניין, דאס נישט, א מכה! ועלעהיי פון א חזיר א האר אויסגעריסען! האסט געזעהען די קהלס־פערזארגער, ער האט שוין יוצא געווען, ער האט דאס זייניגע געטון און איך, איך זאל סטארען ביי קהל! גיט איך און וועל זיך סטארען, און דאס געלד טאקע, וועט זיין פאר כוליען... הע, וואס זאגסטו כוליע?

אבער וואס האט דען כוליע צו זאגען, כוליעס אויגען זאגען שוין גענוג, זיי שרייען, זיי פיבערען, זאלען זיין צעהן קראנקע פיס, זאלען זיי הונדערט מאל אזויפיל רייסען און שטעכען, זאל מען איהם נעמען נישט בלויז אין שפיטאל — אין גיהנום אפילו — ער האט אזא פיינעם, זילבערנעם האלבען רובל, א האלבען רובל — א, וואלט איהם באר דער פיס געהונד געווען, וואלט ער נאר געקענט זיך ריהרען — אויף אלע פיר וואלט ער געקראכען און איהם צוגעלייגט צום צענער — זיין געלד, כוליעס געלד, איינציג און אליין זיינס — א האלבער רובעל מיט א גאנצען צענער.

האט איהר א גוטען אפעטיט?

א שוואכער אפעטיט און א צו שטארקער אפעטיט, זענען אמאל ביידע סמנים פון א קראנקהייט

מעדיצינישע שמועסען

פון ד"ר ס. קלארמאן

דער נאטירליכער שטייגער פון א געזונטען מענשען איז צו האבען א גוטען אפעטיט צום עסען.. אז עס פעהלט דער אפעטיט איז נישט אנדערש, אז עפעס איז קאליע געווארען אין דער קערפערליכער מאשינעריע.

לאמיר זעהן וואס איז אזוינס דער נאטירליכער געזונטער אפעטיט און פון וואנען ער שטאמט און דערנאך בעהאנדלען די פראגע פון אפעטיטלאזיגקייט.

כדי דער מענש זאל קאנען אויפהאלטען זיין עקזיסטענץ אויף דער וועלט, מוז ער אריינבעהמען אין זיך א געוויסע מאס שפייז. וואס זאל איהם העלפען דערנעהרען און וואקסען און געדייען אין א געזונטען צושטאנד.

דעם אינסטינקט פון ווילען לעבען אויף א געזונטען אופן האט די נאטור בעשענקט דעם מענשען פון געבוירען אן, דאס קינד, פון דער ערשטער מינוט, וואס עס קומט אויף דער וועלט, דערפיהלט אדער „דערשמעקט" שוין וואס עס איז גוט אדער שלעכט פאר איהם. פאר זיין געזונט. עס כאפט זיך צו דער מוטערס ברוסט, און עס קעהרט אפ דעם קעפעל ווען מען וויל עס מכבד זיין מיט עפעס וואס עס איז נישט גוט פאר זיין געזונט. אט א דעם געפיהל, אדער אט דאס „דערשמעקען" רופט מען אפעטיט.

אייניגע געלערנטע ווילען האבען אז דער אפעטיט־געפיהל איז נאר א לייכטע פארם פון דעם הונגער־געפיהל און ער איז נישט שמערצליך, ווי דער לעצטער. אנדערע געלערנטע ווידער האלטען, אז דער אפעטיט־געפיהל איז גאנץ פערשידען פון דעם הונגער־געפיהל. און אז זיי שטאמען פון גאנץ פערשידענע געגענטען. עס איז בעקאנט, אז יעדער געפיהל קומט פון א נערוו, וואס ווערט געהערשט פון דעם מאַרך, ווייסט מען דעריבער, אז דער נערוו געפיהל פון אפעטיט געפינט זיך אין דעם חוש־הריח: דער נערוו, וואס געפינט זיך אין דער נאז און דער נערוו פון געשמאק־געפיהל, וואס געפינט זיך אין דעם גומען, און אויך א טייל פון א נערוו, וואס געפינט זיך אין מאגען. דער נערוו פון הונגער אבער שטאמט דורכאויס פון מאגען. דער בעסטער בעווייז אז דער אפעטיט־געפיהל שטאמט פון חוש הריח און פון געשמאק־נערוו, איז דאס וואס ווען איינער ליידט פון א פאליפ אין נאז, פון וואס דער נערוו פון שמעקען און געשמאק־געפיהל ווערען פערטויבט, זיי פעהלען זיך, דעמאלט פערלירט מען געווענליך דעם אפעטיט און די שפייז, וואס מען עסט האט קיין „יודישען טעם" נישט.

דער אפעטיט־געפיהל איז אזא מין אנגענעהמער גייסטיגער צושטאנד און ווערט דערוועקט אפט מאל דורך ערהינערונגען פון טעם פון געשמאקע מאכלים, און בעזונדערס ווערט דער געפיהל ארויסגערופען ווען מען דערשמעקט און מען כאפט אן די אלע גוטע שפייזען.

דאס ווערטעל, אז דער אפעטיט קומט מיט'ן עסען, איז א קורץ־געפאסטער אויסדרוק פון געדאנק וועגען אפעטיט.

צו פערשטעהן די וויכטיגקייט און ערנסטקייט פון דעם פעהלער פון אפעטיטלאזיגקייט דארף מען גאר נישט זיין איבערגעשפיצט יעדער מענש מיט א גלייכען שכל קאן לייכט בעגרייפען צו וואס פאר אנ'ערנסטע פאלגען אזא צושטאנד קאן פיהרען. אז מען האט נישט קיין אפעטיט צום עסען, קאן מען דאך נישט האבען קיין צידה לדרך. קיין שפייז צום וועג פון לעבען, דאס קאן דערפיהרען צו אלערליי קראנקהייטען, צו פערלוסט אין וואג, צו אויסצעהרונג, צו א שוואך הארץ, מ'קאן חלילה געריהרט ווערען פון זינען. מיט איין ווארט, דאס קאן פערקירצען דעם לעבענס־פאדעם און איהם גאר איבערשניידען אין מיטען וועג...

לאמיר־זשע זעהן וואסערע אורזאכען מען קאן בעשולדיגען אין דער אפעטיטלאזיגקייט.

אבער פריהער וויל איך דערמאנען א פערקערטע פאל, א פאל פון א צושארפען אפעטיט, וואס איז גראד אויך נישט קיין מעלה, איך מיין דעם פאל פון צוקער־קראנקהייט. די מענשען וואס ליידען פון אט דער קראנקהייט זענען שטענדיג הונגעריג, און וויפיל זיי עסען, איז פאר זיי אלץ ווייניג און זיי ווילען נאך מעהר, דער שטענדיגער הונגער און דאס קיינמאל נישט זאט ווערען, איז דער ערשטער סימן פון דער קראנקהייט, ס'איז דעריבער נויטיג אין דעם פאל צו לאזען בעצייטענס אונטערזוכען דעם אורין צי געפינט זיך דארט נישט קיין צוקער, און כדי צו פערמיידען אז די קראנקהייט זאל נישט פערלאזט ווערען אין דער לאנגער באנק, פון וואנען ס'איז שוין שווער ארויסצוקריכען דער שאַרפער אפעטיט אין דעם פאל בעקומט זיך דערפון, וואס דאס צוקער, אין וועלכען דער קערפער נויטיגט זיך אזוי שטארק פאר דעם געבראויך פאר דער מענשליכער ענערגיע, ווערט פערלוירען דורך דעם אויספלוס אין דער אורין און עס מוז דעריבער אנקומען צו א ניעם זאפאס פון מעהל־שפייזען, וואס ווערען פערוואנדעלט אין צוקער, אהן וועלכען דער מענש קאן נישט אויסקומען.

די ערשטע זאך וואס פערשאפט אפעטיטלאזיגקייט איז א קאטאר אין נאז און האלז, מיט דעם פאקט איז כמעט יעדער בעקאנט פון אייגענער ערפאהרונג. גליקליכערווייזע האלט א פערקיהלונג נישט אן קיין לאנגע צייט און דער נאָרמאַלער צושטאנד קעהרט זיך גיך אום. הערפון איז אגב געדרונגען אז מען טאר אפילו אזא קלייניגקייט, ווי אנ'איינפאכע פערקיהלונג אויך נישט פערלאזען און זארגען, אז דאס זאל נישט פערלענגערט ווערען, ענטציגדונג אין די נאז־חדרימלעך זענען אויך א ווערקצייג פאר אפעטיטלאזיגקייט. קראנקע צייהן און אומגעזונטע יאסלעס האבען אויך עפעס צו זאגען אין דער אנגעלעגענהייט.

איצט לאמיר זיך אראפלאזען אביסעלע נידעריגער און טיפער צום קאך־אפאראט. אונטער דעם נאמען קאך־אפאראט מיינט מען דעם מאגען גופא. די דינע קישקע. די גראבע קישקע די לעבער און דער גאל־זאק. לאמיר־זשע בעטראכטען וואס דארטען טוט זיך. א געוויסע פארטגעשריטענע פארם פון הארץ־קראנקהייט ווירקט, אז די בלוט־אדערען פון מאגען זאלען ווערען אנגעפילט מיט אנ'איבעריגער מאס פון בלוט און דאס פערשאפט אויך אפעטיטלאזיגקייט.

א געוויסער מין פון לעבער־פערהארטונג, אנענטציגדונג פון גאל־זאק, גאל־שטיינער קראנקהייט זענען אלע שותפים אין דער התגנה פון אפעטיטלאזיגקייט.

דאס אפטע מאכען שהכל איבער א כוסה שנאפס, דאס צופיל רויכערען און אנ'אומריכטיגע דיעטע שעהמען זיך אויך נישט צו שטערען דעם גוטען אפעטיט און די ניירען מיט דער גאנצער רייהע פון פערשידענע קראנקהייטען זאגען אויך נישט ווייניג אריין אין דעם צעטעל פון אפעטיטלאזיגקייט.

א שטארקע אפעטיטלאזיגקייט ביי קינדער איז אפטמאל אויך דער אנפאנג פון טובערקולאז.

בלוטארימקייט און די פערשידענע פארמען פון בלוט־קראנקהייטען רופען אויך ארויס אפעטיטלאזיגקייט.

דער סך־הכל פון דעם גאנצען נישט־פולקאמען צעטעל פון די אלע קראנקהייטען, וואס רופען ארויס די שעדליכע אפעטיטלאזיגקייט, איז, וואס נישט נאר דאס אליין קאן פיהרען צו ווייטערדיגע קראנקהייטען, נאר אויך דאס, וואס ווען מען זאל אויפפאסען אויף אלע שטערונגען פון דעם נאטירליכען אפעטיט, וואלט מען אין א סך פאלען געקאנט פערהיטען און אויסמיידען די הויפט־שולדיגע קראנקהייטען, פון וואס די מענשהייט וואלט אין אלגעמיין פיל געוואונען.

פּיניעלע מזיק
גיט לישון

נו, ווי געפעלט עַיך דאָס נייע פּורים־שפּיל?

— יאַהן מיט בליאַכלעך אַף די היטלעך!

שטייט אַ ייִד מיט אַ קייבעריל עפּעל, מיז ער גיין אין אַ וואַסן קיטל פּונקט ווי דער טאַטע צום סיידער. אַ קאַצעף באַם יאַטקע־קלאָץ גייט אין אַ וואַסע שאַרץ מיט אַ היטל מיט אַ גליאַנצעניגן דאַשעקפּונקט ווי אַ קומאַרניק, און אַז אַ ייִד גייט מיט צייטונגען, מוז ער הובן אַ בליאַכל מיט אַ גומער ווי אַ פשעד־ואָיענע סטראַזשניק.

כ'פרעג ענק, יאָטן, אַף צי געבן אָסציליינגען אַ פּאָליקסבלאַט בעדאַרף מע ע'שט הובן אַ בליאַכל מיט אַ בימער אָפן היטל? עפּטשער פּערשטייט ען די כאַכמע. — איך בין נישט אַזוי קליג.

יאָ, צווייסט? כ'אָב די וואָך דערקנאַסט אַ ווילקער קנאַלטוער אין שמולן געסל. צווייסט כאַרדשביג האָט ער אָט געיואָלט? כעב ענק זאגען: ס'גייט דאָך צו וואַהלען צום שטאָט־ראַר (געמיינט: שטאָט ראָט). נו, וויל ער שוין יעדער האַקען אַ טשיינעק וועגן קוילן, עלעקטריע פאַר קאַליס און טראַמווייען פאַר כיסאַנעם.

הע... הע... יעצט ען שוין מעהר נישט באַרזען די פּאָוויעזשע! די באָבען קענט ען דערציילן אַזעלכע מאַנסעם. צום יעצטיגן שטאָט־ראַר עלן מיר וויבירען בלויז אייגענע, באַליטער יאָטן.

יאַטן, טאָמיר עט ען באַך אַמאָל קנאַסן אַ ווילקער קנאַל־טוער אין שמולן געסל, טאָ געץ מיר באַלד צינג, על איך עיעם דערציילן די מאַנסע פון שוויגער.

—:X:—

הינטער די קוליסעז
טעאַטער־פּליאַטקעס

נאַדיא קאַרעני (צו אַ טעאַטער־רעצענזענט): אַזוי ווייסט, איך האָב מיין שטימע אַסעקורירט אויף 25 טויזענד זלאָטעס.

רעצענזענט: טאָ פאַר־וואָס צאָהלט מען אייך נישט אויס די פּאָליסע?

געגעזן בעקלויבונג!
זייט עטליכע וואָכען איז אויסגעקומען דער

פּרעזידיום פון הילף־קאָמיטעט פאַר די דייטשע פּליטים

האָט ס'וויזט וואו די פּרעזידיום־העררען געפינען זיך, ווערט געבעטען געגען פערגיטיגונג פון אַ מיטאָג אין „נותן לחם" צו מעלדען אין דער רעדאַקציע פון „קונדס".

אַמאָל און היינט
ארום די געשעהענישען אויף די ווארשעווער הויכשולען

אַמאָל האָט אַ מאַמע געזאָגט צו איהר זוהן אַן אַקאַדעמיקער:

— זעהסט, סטאַשעק, וואָלסט נישט געגאַנגען אויפ'ן מעטש, באַר אויף דער לעקציע אין אוניווערזיטעט, וואָלסט נישט געהאַט קיין אונטערגעהאַקטע אויגען.

היינט זאָגט די זעלבע מאַמע:

— וואָלסט געגאַנגען אויפ'ן מעטש, נישט אין אוניווערזיטעט, וואָלסט נישט געהאַט קיין אונטערגעהאַקטע אויגען.

* * *

אַמאָל איז אין דייטשלאַנד אַ געגענטע געווען אַ ווערטל:

„געזונט, אַז דו ביזט אַ דייטש".

היינט זאָגט מען:

שעהם דיך, אַז דו ביזט אַ דייטש".

פון „נותן לחם"
קאָמוניקאַט צום „קונדס"

דערמיט מאַכען מיר דעם הילפס־קאָמיטעט פאַר פּליטים פון דייטשלאַנד בעקאַנט, אַז פון היינט־אָן איז „נותן לחם" געוואָרען אַ מיטגליד פון הויז־בעזיצער־פעראיין, און מ'מוז צאָהלען „ז.ג.ר.", און געגענפאַל וועלען מיר צו יעדער צייט אויס־ווייזען די עקסמיסיע.

מיט אַכטונג:

פערוו. פון „נותן לחם"

(—) פּרעזעס פּיאָטר כאַ"ס.

ער איז דער ערשטער
בריף־אויסטויש פון דער פירמע „כאַפּמאַן" מיט א לאָדזער פאַבריקאַנט

אַ לעמבערגער סוחר איז געגאַנגען פּלייטה, פאַר'ן באַנקראָט שרייבט ער אַ בריף צו אַ לאָדזער פאַבריקאַנט אין וועלכען ער איז מודיע, אַז ער איז געצוואונגען צו באַנקראָטירען, ער פערזיכערט אָבער אַז דער לאָדזער פאַבריקאַנט איז ביי איהם דער ערשטער.

אין אַ חודש אַרום פאָהרט דער לאָדזער פאַבריקאַנט קיין לעמבערג צו דיין בעל־דבר אַדורכשמועסען זיך.

— נו, פאַניע כאַפּערמאַן, וואָס הערט זיך עפּעס מיט מיין חוב? — האָט דער לאָדזער פאַבריקאַנט געפרעגט דעם לעמבערגער סוחר.

— וואָס זאָל דען זיין? איהר ווייסט דאָך, כ'האָב דאָך אייך געשריבען דיטלעך.

— יאָ, איהר האָט געשריבען, אַז איך בין ביי אייך דער ערשטער, נו, בין איך געקומען.

— כ'האָב אייך געשריבען, אַז איהר זענט ביי מיר דער ערשטער, וואָס איך וועל נישט געבען אַ גראָשען — האָט כאַפּמאַן געענטפערט.

א פאַרטיגען אייזעל
א פאַרציע „אַסטאַריע"־גרעזעכץ

— ד ווייסט כאַטש, מענדעל, אַז דיינע אויערן ווערען פון טאָג צו טאָג לענגער.

— נו, אפשר וועלען מיר בײדע מאַכען אַ געשעפט.

— דהיינו?

— איך וועל געבען די אויערן און דו דעם שכל, וועלען מיר האָבען אַ פאַרטיגען אייזעל.

הימעל און ערד און אלימענטען
אימפּאָרטירט פון סאָוויעט־רוסלאַנד

אין אַ געריכט אין לענינגראַד קומט פאַר אַ פּראָצעס געגען אַ בירגער פון וועלכען די געוו. פרוי פאָדערט אַלימענטען, דער אָנגעקלאָגטער ערקלערט, אַז ער קאָן נישט צאָהלען, ווייל אַ דריטעל פון זיין פּענסיע צאָהלט ער שוין איינע פון זיינע געוועזענע פרויען.

— אויב אַזוי, פּסקנ'ט דער ריכטער, וועט איהר איצט צאָהלט נאָך איין דריטעל פּענסיע.

— לייהער גיב איך, אויך דעם טייל איינע פון מיינע געוועזענע פרויען.

— אויב אַזוי, וועט איהר איצט מוזען אויסגעבען די רעשט פון אייער פּענסיע.

— אויך די רעשט צאָהל איך שוין.

— ווי אַזוי? — חידושט זיך דער ריכטער — טאָ פון וואָס לעבט איהר?

— פון די אלימענטען, וואָס מיין איצטיגע פרוי בעקומט פון איהרע זעקס געוועזענע מענער — האָט דער בירגער געענטפערט.

קונסט און לעבען
אונטערגעהערט אויף ליכטענשטיינס בילדער־אויסשטעלונג אין טאָמאַשאָוו

דער בעקאַנטער מאַהלער, ליכטענשטיין, האָט געהאַט אַ בילדער־אויסשטעלונג אין טאָמאַשאָוו. איינער פון די טאָמאַשאָווער פאַבריקאַנטען האָט געוואָלט קויפען אַ בילד.

— וויפיל פערלאַנגט איהר פאַר דעם בילד? — האָט דער פאַבריקאַנט געפרעגט ליכטענשטיינ'ען.

— טויזענד זלאָטעס!

— וואָס טוט זיך מיט אייך? — האָט זיך דער פאַבריקאַנט געוואונדערט — איהר פערלאַנגט דאָך אַזויפיל, ווי איהר וואָלט שוין נישט געלעבט אַ צוויי הונדערט יאָהר!

דער קונדס
הומאָר • סאַטירע •

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט" נומער 258 — פרייטאַג, דעם 10 נאָוועמבער 1933

אפשר מיט דער מאַשינקעלע

ווערט געלונגען אויפצוטרייבען די געסטאַליעטע הערצער פון די לאָדזער נגידים פאַר דער הילף־אַקציע פון די פּליטים!...

פּאָליטיק פון וואָך

ליטווינאָוו איז שוין אין וואַשינגטאָן און פּרעזידענט רוזוועלט נעמט איהם אויף בכבוד גדול.

אָט דאָס איז דער כח פון דיפּלאָמאַטיע.

מיר זעהען בעשיינפּערליך, אַז עס האָט געזיגט אונזער פּאָליטיק און אונזער'ע דיפּלאָמאַטישע גענג.

מיר האָבען דאָך די גאַנצע צייט געפיהרט אונזערע דיפּלאָמאַטישע גענג אויפ'ן וועג צו מלחמה און אָט איינציגווייז דערגרייכען מיר אונזער ציל — מלחמה..

ליטווינאָוו שליסט פריינדשאַפט מיט אַמעריקע. וועט דאָך יאַפּאַן ברוגז ווערען און וועט זיך וואַרפען שלאָגען מיט ראַטענפערבאַנד, וועט דאָך אַמעריקע אונטערלויפען צו הילף ראַטענפערבאַנד, וועט דאָס היטלער ניט קאָנען פערטראַגען, וועט ער אָנפאַלען אויף פּוילען, וועט דאָך פראַנקרייך דאָס נישט קאָנען גלייכגילטיג צוזעהען און וועט לויפען העלפען פּוילען.

ענגלאַנד און איטאַליען ווידער, ווי באַלד זיי וועלען זעהען ווי מען שלאָגט זיך, וועלען זיי אויך נישט וועלען בלייבען אָהן אַ זייט און עס וועט זיך מאַכען די אמת'ע, גרויסע מלחמה, אָבער שוין איינמאָל מלחמה.

אָט דאָס איז דער אויסגאַנג פון ליטווינאָוו'ס רייזע אין וואַשינגטאָן.

1914—1933
איטאַליען מיט 19 יאָהר צוריק
און היינט

וואָסערער חילוק איז פון איטאַליען אין יאָהר 1914 און דעם היינטיגען?

אין 1914 האָט איטאַליען פערראַטען עסטרייך און יאָהר 1933 פעראַט זי דייטשלאַנד.

ליטעראַטור

איין מאַן — ליריק.

צוויי מענער — באַלאַדע

אַ מאַן מיט אַ פרוי — נאָוועלע

איין מאַן מיט צוויי פרויען — ראָמאַן

צוויי מענער מיט איין פרוי — דראַמע

צוויי מענער מיט צוויי פרויען — קאָמעדיע.

אפילו א כלב
טאָר מען נישט רופען מיט אַזאַ שענדליכען נאָמען!

אַ יודישער סוחר אין לייפּציג, האָט זיין הונד גערופען מיט'ן נאָמען „היטלער".

צו דעם סוחר זענען די טעג אַריינגעקומען עטליכע הערען און געמאָלדען:

איהר רופט אייער הונד „היטלער", איהר וועט פאַר דער בעליידיגונג שטרענג בעשטראָפט ווערען, מיר זענען פאָרשטעהער פון דער געזעלשאַפט „צער בעלי חיים", און מיר קענען נישט דערלויבען צו רופען אַ הונד מיט אַזאַ שענדליכען נאָמען.

די 2 אדאָלפלעך
א בלעטעל אין אדאָלף נאָוואָטשינסקיס אַלבום

צוויי הערצער פערבונדען

(דער יוד געשאַפען האָט די פּאָר).

דאָס איינציגע וואָס אונז טיילט נאָך אָפּ

איז... דער קאָרידאָר.

אַדאָלף היטלער.

דער איינציגער בעזוכער
אין א בערלינער טעאַטער

צוזאַמען מיט די יודישע אַרטיסטען, זענען אויך בעזייטיגט געוואָרען פון די דייטשע טעאַטער די יודישע דאָקטוירים, איין יודישער דאָקטאָר האָט זיך איינגעשפּאַרט, און נישט קוקענדיג אויף די דראָהונגען פון די נאַציס, איז ער ווייטער געבליבען טעאַטער-דאָקטאָר.

מיט אַ צייט שפּעטער, פרעגט איהם אַ צווייטער יודישער דאָקטאָר: נו, קאָלעגע, איהר זענט נאָך אַלץ טעאַטער-דאָקטאָר, און ס'האָט מיט אייך גאַרנישט פּאַסירט?

— וואָס קאָן דען מיט מיר פּאַסירען? האָט דער יודישער דאָקטאָר געענטפערט — איך בין דאָך אין טעאַטער יעדען אָווענד דער איינציגער בעזוכער אין זאַל. איך וועל דאָך מיך אַליין נישט שלאָגען.

מאַלישס לעצטער פערלאַנג
די לעצטע מינוט פון דעם צום טויט פערמשפּט'ן

דעם מערדער מאַליש, וועלכער איז מיט עטליכע טעג צוריק פערמשפּט געוואָרען צום טויט, האָט מען פאַר דער עקזעקוציע געפרעגט, וואָס זיין לעצטען פערלאַנג איז.

— כ'וויל מיך לערנען בוכהאַלטעריע — האָט מאַליש געענטפערט

סענדער-ברוך אין יודישען טעאַטער
אַ מאָנאָלאָג פון אַ סופר, איבערגעגעבען פון ב. קאָרובער

„...ווען איהר גילט מיך אָפּ גאָר איך נישט מעהר אין יודישען טעאַטער! דאָס איינע מאָל, וואָס איך בין יאָ געווען — איז אויך געווען איבעריג, וואָס האָב איך געקענט וויסען? איך, אַ קליינשטעטלדיגער יוד, אַ היימישער סופר, וואָס האָט דאָס גאַנצע לעבען געשריבען מזוזות, תפילין און ספרי תורות, — וואָס האָב איך ר' סענדער-ברוך געדאַרפט זעהען יודיש טעאַטער? נישט איך. נישט מיין טאַטע, נישט מיינע זיידעס זענען אַמאָל געווען אין טעאַטער און הלואי ווייטער.

„איך האָב זיך אָפּגעבריהט איינמאָל און גענוג. און ווייסט איהר וועמעס שולד דאָס איז געווען? אריה לייב'ס שוחט'ס! ער האָט עס מיר אַריינגעדריקט אַ בילעט צו אַ בענעפיס פון תלמוד תורה — און ער איז אַ שטיקעל בעל-מעטער, ער קומט צו מיר טאָקע אין שוהל, נאָך מנחה און ער גיט מיר אַ בילעט און בעהמט מיר איינשמועסען — ר' סענדער-ברוך, נעהמט דאָס בילעטל — עס וועט אייך סך הכל קאָסטען צוויי זלאָטעס, דאָס געלד וועט געהן פאַר אונזער תלמוד-תורה, ווייל מיר מוזען האָבען געלד צו בעצאָהלען דעם לעהרער, ער איז, נעבעך, אַ פערהייראַטער יוד, און ער האָט אַ ווייב מיט עטליכע קינדער, און ער געהט ממש אויס פאַר הונגער דריי מאָל אַ טאָג. די תלמוד-תורה איז איהם שוין שולדיג פאַר פיר חדשים שכירות. איהר פערשטייט? מאַכען מיר אַ בענעפיס אין אַ יודיש טעאַטער, אַז ס'וועט זיין גוט וועט מען קענען בעצאָהלען דעם לעהרער וואָס איהם קומט. און די תלמוד-תורה וועט ווייטער קענען לעבען. טאָ גיט מיר צוויי זלאָטעס און נאָט אייך דעם בילעט און געהט אין טעאַטער און האָט הנאה, אייער ווייב ר' סענדער-ברוך. דאַרפט איהר נישט מיטנעהמען, ווייל איהר וועט קיין הנאה נישט האָבען... און ס'וועט דאָך אייך קאָסטען נאָך צוויי זלאָטעס, איהר פערשטייט? וואָס מען וועט שפּילען ווייס איך נישט; אָבער אַז מען וועט שפּילען אַ טרויעריגע זאַך, דאָס ווייס איך. מחמת די פּרעזעס פון דער תלמוד-תורה האָט מיר געזאָגט אַז דאָס שטיק וואָס מען וועט שפּילען איז אַ בילד, וואו עלטערען ווערען אַרויסגעטריבען פון זייערע קינדער ווינטער אין אַ גרויסען שניי, אין אַ ווינט, אין אַ רעגען, און זיי ווערען אַריינגענומען אין אַ הקדש, און דאָס גאַנצע פערמעגען זייערס בעהמען צו די קינדער. און די פערטאַכליעווען דאָס. עס איז אַ טרויעריגע זאַך, מען הערט נישט אויף צו וויינען, דאָס גאַנצע טעאַטער ווייקט זיך אין טרעהרען. קויפט דאָס בילעטעל, ר' סענדער-ברוך, איהר וועט הנאה האָבען!

האָב איך צוגענומען ביי אריה-לייבען דעם בילעט און איהם אַוועקגעגעבען דעם לעצטען גראָשען.

„און אָט זיץ איך מיר שוין אין טעאַטער אויף מיין אָרט, אַרום מיר מענשען אין אַלע ווינקעלעך זיצען מענער און ווייבער און קינדער און מען שמועסט און מען לאַכט און מען עסט שאָקאָלאַד און מען טרינקט סאָדע-וואַסער — אַ חתונה!

„אַפילו אין דער הויך איבער מיין קאָפּ, זיצען אויך מענשען, און איבער יענע מענשען, נאָך העכער, זיצען אויך מענשען, און אַלע רעדען, און אַלע פּלוידערען און אַלע עסען; נאָר מען עסט! איך זיץ און איך וואונדער זיך: ווי קענען מענשען עסען און טרינקען און לאַכען און זיך פרעהען, ווען מען געהט באַלד אַרויסטרייבען טאַטע-מאַמע'ן אין אַזאַ קאַלטער ווינטער-נאַכט? מען דאַרף דאָך האָבען שטיינערנע הערצער!

„און אָט ווערט פינסטער, איינער, הינטער מיר שרייט: פּעטער, פּעטער, בעהמט דייט מוחל, אַרונטער אייער קאַפּעליוש, איהר פערשטעלט!"

„האָב איך איהם געהערט ווי המן דעם גראַגער; אָט געה איך זיצען אין אַ טעאַטער, צווישען אַזוי פיל מענשען אָהן אַ קאַפּעליוש. מעהר פעהלט מיר נישט צו מיינע צרות; סענדער-ברוך דער סופר אָהן אַ קאַפּעליוש-

„און אָט הויבט זיך אָן די שפּיל; עס ווערט שטילער. איך קוק און איך וואַרט און איך דרעה דעם קאָפּ פון אַלע זייטען, מחמת אַקעגען מיר איז אויסגעקומען אַ דיקער שלוף, האָב איך נישט געקאָנט זעהען; האָב איך געמוזט דרעהען דעם קאָפּ רעכטס און לינקס, איך זאָל קענען זעהען.

„הערווייל, ביז וואָס ווען, האָב איך שוין גענו מען וויינען. די מענשען אַרום מיר האָבען מיך געפרעגט: „פּעטער, וואָס וויינט איהר?" האָב איך זיי געענטפערט: „ווי קען מען זיך איינהאַלטען פון נישט וויינען, אַז איגענע קינדער טרייבען אַרויס זייערע עלטערען אין אַזאַ קעלט?"

„און איך האָב זיך ערשט ריכטיג צו-וויינט. די מענשען האָבען געלאַכט, געכאָכעטשעט, מיך גערופען: „יאָלד", אָבער איך האָב זיך נישט געמאַכט קיין צימעס פון זיי; פּראָסטע מענשען, צולאָזענע מענשען, לאַבען; אַ מענש, אַנ'עוועלער, אַ יידענער, לאַכט נישט.

„און וואָס ווייטער די שטיק האָט זיך געשפּילט, אַלץ שטאַרקער האָב איך געוויינט.

„און דער גאַנצער עולם פון טעאַטער האָט דוקא געלאַכט, האָב איך זיך געטראַכט: זיי לאַכען, ווייל זיי פערשטעהען נישט; ווייל זיי האָבען קיין רחמנות נישט אויף טאַטע-מאַמע; ווייל זיי זענען פערגרעבט. אַלע לאַכען, נאָר איך בין דער איינציגער וואָס וויינט.

„אמת, איך האָב נאָך נישט געזעהען דאָס בילד, וואו מען טרייבט אַרויס די עלטערען אין אַ פראָסט אין אַ ביטערער קעלט. אָבער איך האָב זיך געריכט אויף דעם; איך האָב געוואוסט, אַז עס דאַרף קומען. אריה-לייב דער שוחט וועט מיך נישט פערפיהרען. ער האָט דאָך דאָס אַליין געהערט פון'ם פּרעזעס פון דער תלמוד-תורה.

„הקיצור, דאָס גאַנצע טעאַטער האָט געלאַכט און איך, אַליין, האָב געגאָסען מיט טרעהרען. דער אָוועט איז ביי מיר געווען אַ תשעה באב, אַ יום-כפור.

„איך האָב זיך אַליין געוואונדערט וואו עס בעהמען זיך צו מיר אַזוי פיל טרעהרען.

„אַ קוואַל, אַ ים.

„דער סוף איז געווען, אַז איך בין אַפּגעזעסען אין טעאַטער באַלד ביז איינס אַ זייגער און מען האָט די עלטערען נישט אַרויסגעטריבען, פאַרוואָס ווייס איך נישט; עס קען זיין, אַז די קינדער האָבען זיך בעדעכענט, אַז ס'איז נישט שעהן פאַר דער וועלט...

„אויף מאָרגען צום דאַווענען, טרעף איך אָן אריה-לייב'ען. ער איז געשטאַנען און צונויפגעלייגט דעם טלית.

„גוט מאָרגען", — זאָגט ער צו מיר — „געווען אין טעאַטער?"

„איך בין געווען".

„נו, ווי איז אייך געפעלען?" — פרעגט אריה-לייב.

„מיר איז עס זעהר געפעלען, דער עיקר דאָס, וואָס די קינדער האָבען נעכטען געהאַט איינזעהעניש מיט די עלטערען. מען האָט זיי נישט אַרויסגעטריבען פון הויז. דערווייל האָב איך זיך אָנגעוויינט ווי אַ פּויק. די גאַנצע צייט האָב איך געוויינט..."

„האָט זיך אריה-לייב שטאַרק צולאַכט:

„וואָס הייסט, איהר האָט געוויינט? מען האָט דאָך גאָר געשפּילט אַ קאָמעדיע, אַ זאַך צום לאַכען, און איהר האָט גאָר געוויינט?"

„וואָס ווייס איך? איהר האָט מיר געזאָגט, אַז מען דאַרף וויינען, האָב איך געוויינט!"

זאָגט אריה-לייב:

„אין דער לעצטער מינוט האָט דאָס טעאַטער געביטען דאָס שטיק, מחמת דער הויפּט-אַרטיסט איז קראַנק געוואָרען, איהר פערשטעהט?"

„ווער האָט עס געזאָלט וויסען? ווען איהר זאָגט מיר בעכטען, אין טעאַטער, וואָלט איך אפשר אויך געלאַכט גלייך מיט אַלעמען... גאָר ווייס, אַז מען וועט נישט שפּילען די ריכטיגע זאַך!"

„האָט עס אריה-לייב דערצעהלט די אַנדערע יודען אין שוהל, האָבען זיי אַלע געלאַכט פון מיר.

„דאָס איז געווען דעם ערשטען און דעם לעצטען מאָל, וואָס איך בין געווען אין יודישען טעאַטער!

„איין מאָל איז גענוג!"

—)::(—

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

קורצער פרייטאג: וואָס הערט זיך עפּעס בייעס, פּאַניע שבת הגדול?

שבת הגדול: איך בין אייך געקומען זאָגען, אַז די 100 זלאָטעס וועל איך אייך זיכער אָפּגעבען קומענדיגען דינסטאָג.

קורצער פרייטאג; וואָסערע הונדערט זלאָטעס?

שבת הגדול: די, וואָס איך וויל מיר איצט ביי אייך באָרגען.

ביידע שמעקען

— וואָס איז דער חילוק פון אַ געשטעמפּעלטער פּאַפּלנישקע ביז אַ געשמוגעלטע?

— אַ געשטעמפּעלטע שמעקט מיט בענזין, און אַ געשמוגעלטע — שמעקט מיט אַ פּראָטאָקאָל.

—§§||§§—

צווישען סוחרים

— וואָס זענט איהר עפּעס אַזוי פערטרויערט?

— פרעגט בעסער נישט: כ'האָב מיך געסאָנדזשעט מיט גראָפּענהענדלער'ן. אין דער ערשטער אינסטאַנץ האָב איך געווינען. אין דער צווייטער אינסטאַנץ האָב איך אויך געווינען, און ביי דער קאַסאַציע אין דער דריטער אינסטאַנץ האָב איך פערשפּילט.

— נו, אין מה רעש? דו האָסט צוויי מאָל געווינען, האָט דאָך גראָפּענהענדלער על כל הפנים געמעגט כאָטש איינמאָל געווינען.

פונקט ווי פּאַדערעווסקי
פון אונזער מוזיק-קריטיקער דאַרגאַ זשאַנסקיס חכמות

יונגער פּיאַניסט (צו דאַרגוזשאַנסקי'ן): נו, ווי געפעלט אייך מיין שפּילען, מיסטער דאַרגוזשאַנסקי?

דאַרגוזשאַנסקי: איהר שפּילט פּונקט אַזוי ווי פּאַדעערעווסקי.

פּיאַניסט (איבעראַשט): ווירקליך? איהר האַלט טאַקע, אַז איך שפּיל אַזוי ווי פּאַדעראַרעווסקי?

דאַרגוזשאַנסקי: יאָ, פּונקט אַזוי ווי פּאַדעערעווסקי: פּאַדעראַרעווסקי שפּילט אויך אויף דער פּיאַנינאָ מיט ביידע הענד...

אין דער קראַנקען-קאַסע

דאָקטאָר: וואָס פעהלט אייך?

חולה: כ'פּיהל מיך לעצטענס זעהר שוואַך. ס'שטעכט מיך אין די פּלייצעס, אָפּטע קאָפּ-שמערצען. דער מאָגען איז אויך נישט אין אָרדנונג. אויפ'ן האַרץ לייד איך שוין פון לאַנג. אַ חוץ דעם לייד איך אויף רעוומאַטיזם און שלאָפלאָזיגקייט...

— גענוג, גענוג — האָט איהם דער דאָקטאָר איבערגעריסען — איהר האָט מסתמא אַן אייזערנע גבורה, אַז איהר האַלט אויס די אַלע חולאת'ן.

פאר אונזערע קינדער

װעכענטליכע בײלאגע פון „נײעם פאלקסבלאט"

בערל

פון ז. װײנפער

בערעל איז אַ װאױלער יונגעל,
נאָר ער קען נישט צײלען,
אַזאַ גאַריש יונגעל איז ער,
ס'איז אַ חרפּה צו דערצײלען.

װיפיל איז אַ דרײ און פינף?
גלאָצט ער מיט די אױגען.
בערל, בערל! — ברומט דער טאטע —
װעסט צו גאָרנישט טױגען!

בעהמט אַרונטער זעקס פון פערצעהן,
װיפיל איז געבליבען?
קראַצט זיך בערל אױפ'ן שטערן
און ער ענטפערט: „זיבען"!

בײזערט זיך אױף איהם דער טאטע: —
בערעלע, בערעלע!
דריקט די מאַמע איהם צו האַרצען: —
בערל מײן גדולה.

בײזערט טאטע זיך אױף מאַמען: —
װאָס װעט פון איהם װער'ן?
טרײסט די מאַמע זיך מיט האָפנונג: -
זאָל ער מיר נאָר עלטער װער'ן!

עלטער־שמעלטער! ברומט דער טאטע
װעט צו גאָרנישט טױגען.
פיהלט זיך בערל שולדיג, שטעהט ער
גלאָצענדיג מיט די אױגען.

קאשטאנעס

אין גאָרטען װאַרפען מיר שטעקענס אױף די קאַשטאַן־בײמער. פאַלען אַראָפּ די קאַשטאַנעס.

אַמאָל פאַלען זײ אַראָפּ אין גרינע שטעכעדיגע שײדלעך, אַמאָל אָבער פאַלען זײ אַראָפּ גלאַנציקע, רױטע און פײכטע. עס זענען דאָ קלײנע קאַשטאַנעלעך. איך האָב ליב די גרױסע קאַשטאַנעס.

איך האָב שױן אַ גאַנצען קאַסטען מיט קאַשטאַנעס. אפשר דרײ הונדערט שטיק. מיר האָבען געמאַכט אױפ'ן הױף אַ גרױסע גרוב און שפּילען אין די קאַשטאַנעס.

אַז מען געװינט בײ איצלען קאַשטאַנעס, װײנט ער..

משהקען האָט אָבער געטראָפען. אַן אומגליק ער איז געקראָכען אױפ'ן בױם נאָך קאַשטאַנעס. איז אונטערגעקומען דער װעכטער אַלע קינדער זענען אַנטלאָפען, און בײ משה־קען האָט דער װעכטער צוגענומען דאָס היטעל. ער האָט געהאַט אַ גראַנאַט היטעלע מיט אַ שיך.

האָב ליב דעם פרעמדען

(לױט אױסצוגען פון מדרש)

פון אפרים גאָלדבערג

אַ קעניג האָט אַמאָל פיל טשערעדעס שאָף און רינדער פערמאָגט, װעלכע זענען דורך געניטע און פאַכמענישע פאַסטוכער זעהר אָפּגעהיט געװאָרען.

צו דער בעשטימטער צײט, בײם זון־אױפגאַנג, זענען די שאָף אױף דעם גרינעם פעלד, צו דעם פרישען נאַסען גראָז אַרױסגעפיהרט געװאָר'ען, און דעם גאַנצען טאָג, אונטער דער אױפזיכט פון זײערע פאַסטוכער, געפּאַשעט געװאָר'ען.

און פאַר־נאַכט בײם זון־אונטערגאַנג, זענען זײ צו זאַט אָנגעגעסענע און אָנגעטרונקענע, אַהײם, אין קעניג'ס שטאַלען אָפּגעפיהרט געװאָרען און אײנגעאָרדענט געװאָר'ען יעדעס אױף זײן פּלאַץ פאַר דער נאַכט־רוה.

אַזױ האָבען די שאָף, אונטער דער טײערער השגחה, פון די פאַסטוכעס, געלעבט...

דער הירש פון װאַלד, מיט זײנע שעהנע געצװײגטע הױכע הערנער, װעמע' עס האָט זיך צוגעגעסען דאָס בעהונד לעבען פון דעם װאַלד, װאו ער װערט כסדר געיאָגט און פערפאָלגט פון די גרױזאַמע יעגער, פון װעלכע ער האָט קײנמאָל קײן מנוחה נישט, האָט בעמערקט פון װײטען דאָס רוהיגע און שטילע לעבען פון די גליקליכע שאָף, און ער האָט זײ שטאַרק מקנא געװען.

אין אַ שעהנעם טאָג, האָט ער פערלאָזט דעם װאַלד און די װיסטע סטעזשקעס, און האָט זיך, אומבעמערקט פון די אַנדערע הירשען, זײנע חברים, אַרײנגעגנב'עט אין די טשעריעדעס שאָף, און צוזאַמען מיט זײ זיך געפּאַשעט, צוזאַמען מיט די שאָף געגעסען, געטרונקען, און זיך אײנגעלעבט צװישען זײ, סײ אין פעלד, סײ אין דער הײם, אין דעם קע ניגס שטאַלען.

די פאַסטוכער האָבען דאָס זעהר בעװאונדערט, און האָבען עס דעם קעניג דערצעהלט. איז עס איהם זעהר געפעלען געװאָר'ען, און ער האָט שטרענג בעפױלען זײנע פאַסטוכער צו זײן געטרײ דעם פרעמד צוגעקומענעם הירש; צו זעהן איהם פאַשען מיט די בעסטע גראָזען פונ'ם פעלד. אױך אָנטרינקען איהם פון די קלאָהרסטע רײנסטע װאַסער'ען, און מיט אַזאַ בעזונדערע צערטליכקײט געטרײ בעהאַנדלען.

האָבען זיך דערױף די פאַסטוכער שטאַרק געװאונדערט. און דעם קעניג אױסגעמערקזאַם געמאַכט:

— זעהר נאָר, הער קעניג, װיפיל שעפּסען, ציגען, עס זענען פערהאַן דאָ, אין דײנע טשערעדעס, און קײנער װערט נישט אַזױ געאַכטעט און געליבט פון דיר. אױף קײנעם װאַרענסטו אונז נישט אַזױ, װי אױף דעם פרעמדען צוגעקומענעם הירש, װעלכער איז פון דער פרעמד צו אונז געקומען, און געהער דאָך צו אַ פרעמדער ראַסע?

דער קעניג האָט מיט אַ בעזונדערער גוטהאַרציגקײט די דערקלערט:

— די שאָף, װילענדיג נישט װילענדיג, מוזען זיך אַ גאַנצען טאָג אין פעלד פּאַשען, און בײנאַכט אין שטאַל שלאָפען, דאַגעגען — די שטאָלצע הירשען, זענען אין װאַלד אױפגעװאַקסען. און זײער שטײגער איז נישט צװישען מענשען זיך אײנלעבען. זאָלען מיר זײ דען דערפאַר נישט דאַנקבאַר זײן? און אױך דער הירש װעלכער האָט די גרױסע ברײטע מדבר פערלאָזט, װאו עס לעבען די מעכטיגסטע װאַלד־חיות, און איז יעצט צו אונז געקומען, זיך צװישען אונז אײנלעבען, דאַרפען מיר דען אױף קײן בעזונדער אַכטונג נישט לײגען און כבוד נישט אָפּגעבען?

— אַזױ, װען עס קומט צו אונז אַ פרעמדער (גר), װעלכער האָט זײן פאָלק און זײן לאַנד פערלאָזט. זײן פאַמיליע און זײן פאָטער'ס הױז, פערגעסען זײן שטאַם און זײן גאָט אױפגעגעבען, און ער האָט זיך פרײװיליג, מיט'ן גוטען װילען, אַרײנגעגעבען און בעהעפט אין אונזער פאָלק און גאָט. דאַרפען מיר איהם דאַנקבאַר זײן, און אונזער בעציהונג צו איהם מוז דורכאױס די העפליכסטע און אײדעלסטע זײן. דען אַזױ זענען מיר יהודען פיל מאָל שטרענג פערזאָגט געװאָר'ען פון דעם פאָלקס־געזעצגעבער (מחוקק) מיצװה'לען דעם פרעמדען, און איהם אײדעל בעהאַנדלען. און דאָס איז דער שעהנסטער שטעל אין דער יודישער תורה: איהר זאָלט ליב האָבען דעם פרעמדען, און איהם מיטפּיה'לען, װײל פרעמדע זענט איהר אַלײן אױך געװען.

פראַגעס און ענטפערס

— געדרעהט זיך, געדרעהט זיך, און אַװעקגעשטעלט זיך אין אַ װינקעלע.
— אַ בעזים.

* * *

— בײם גביר אױפ'ן טיש.
ס'האָט פיער פיס.
מ'גיט אַ ריהר — גיט אַ גיס.
— אַ סאַמאָװאַר.

* * *

— אַז מ'װאַרפט אַראָפּ קען מען דאָס שױן נישט אױפהײבען.
— אַ שפײ.

* * *

— אין װאַסער װערט דאָס געבױרען,
און אין װאַסער װערט דאָס פערלױרען.
— זאַלץ.

* * *

— אין פײער װערט דאָס געבױרען,
אין פײער װערט דאָס פערלױרען.
— קױהלען.

* * *

— דורך אײן טיר געהט עס אַרײן.
דורך צװײ טירען געהט עס אַרױס.
— האַלץ אין אױװען; די אַש געהט אַרױס דורך אײן טיר, דער רױך — דורכ'ן קױמען.

הערשעלע גײט שױן אין קינדערהײם

אַז מע איז מיט הערשעלען אַװעק אין קינדער־הײם, איז ער געװען שטאַרק צופרידען: ער װעט אױך גײן אין שול אַזױ װי איך!

אָבער אַז די מאַמע האָט איהם אױסגעטאָן און געװאָלט אַװעקגײן, האָט ער זיך צעװײנט און איהר אָנגעכאַפּט בײם אַרבעל. איך װיל נישט בלײבען אַלײן!

אַזױ איז געװען עטליכע טעג נאָכאַנאַנד — ער האָט אַלץ געװײנט.

איצט לױפט ער שױן אין קינדערהײם מיט חשק. הערשעלע האָט ליב דעם קינדערהײם.

אַהין פיהרט איהם די מאַמע, צוריק גײט איך איהם אָפּנעמען.

דער קינדערהײם איז נישט װײט פון אונז. אין קינדערהײם לערנען אַ סך קינדער.

שטענדיג נאָר די שפּילען זיך, לױפען אַרום און גליטשען זיך איבער דער פּאָדלאָגע.

לערנען לערנט מען זײ נאָר בױען פון קלעצלעך שטיבער, קלעפּען פון לײם, מאָלען מיט בלײפעדערס אױף פּאַפּיר און אױסשנײדען.

יודישע מארטירער

די אגדות פון עשרה הרוגי מלכות

פון ז. ש"ץ

— 2. —

דער ערשטער מארטירער

די צװײ תנאים זענען געזעסען אין פּאַלאַץ פון קיסער, און געװאַרט ער זאָל קומען מיט זײנע שרדות זײ צו משפּט'ן צום טױט. האָבען זײ דער־װײל גענומען לערנען אַ פּרק פון דער גמרא פּסחים און זיך אָנגעהױבען צו אַמפער'ן װעגען אַ דין פון קרבן פּסח.

און אײדער זײ האָבען נאָך בעװיזען אַרױסצו־ברענגען דעם פּסק הלכה װי געהעריג, איז אַרײנ־געקומען דער קיסר, און די אַלע גדולים פון רױם זענען איהם נאָכגעגאַנגען.

און דער קיסר האָט זיך אָנגעהױבען צו זײ:
— נאָך איז אײער האַר'ץ פאַר דער תורה פרײ? איהר װײסט דאָך דעם סוף אײער'ען, אַז עס איז אױף אײך דין מיתה נגזר געװאָר'ען.

און ער האָט װײטער געזאָגט צו זײ:
— װער פון אײך זאָל פריהער גע'הרג'עט װער'ען?

האָט רבי שמעון בן גמליאל זיך אָנגערופען און געזאָגט:
— איך בין אַ נשיא בן נשיא. איך בין דער נשיא פון יודישען פאָלק, און אױך מײנע עלטערען זענען נשיאים געװען. איך בעט'אַ'ך פריהער גע־הרג'עט װער'ען.

און נאָך איהם האָט רבי ישמעאל כהן גדול צום קיסר געזאָגט;
— איך בין דער כהן גדול, און אױך מײנע עלטערען זענען כהנים גדולים געװען. איך שטאַם פון אַהרן הכהן. איך װיל פריהער גע'הרג'עט װער'ען, כדי איך זאָל נישט זעהען דעם טױט פון מײן חבר.

האָט דער קיסר געזאָגט:
— גוט, יעדער אײנער פון אײך זאָגט, אַז ער װיל גע'הרג'עט װער'ען פריהער, דאַרף מען דער־ביבער װאַרפען גורל צװישען אײך.

איז דער גורל אױף רבי שמעון בן גמליאל געפאַלען.

און דער קיסר האָט געהײסען מען זאָל איהם פריהער זײן קאָפּ אַראָפּשנײדען.

האָט מען איהם זײן קאָפּ אָפּגעשניטען.

און דער עקזעקוטאָר האָט גענומען דעם רבי ישמעאל'ן:
— שטרעק אױס דעם האַלז דײנעם.

האָט רבי ישמעאל געזאָגט צו איהם:
— בײ דײן לעבען, לאָז מיך אײן רגע, ביז איך װעל בעװײנען דעם צדיק.

האָט ער איהם דערױף רשות געגעבען.

האָט רבי ישמעאל גענומען נאָכ'ן דעם אָפּגעשניטענעם קאָפּ צװישען זײנע קני און האָט איבער איהם ביטער געװײנט און געזאָגט:
— אָט דאָס איז די תורה און דאָס איז דער שכר פאַר איהר? דאָס מױל, װאָס האָט בעשײנט די תורה אױף זיבעציג לשונות, איז איצט מיט ערד אָנגעפילט.

און ער האָט געקלאָגט און געװײנט איבער דעם טױט פון רבן שמעון בן גמליאל.

האָט צו איהם דער קיסר געזאָגט;
— װאָס איז דאָס מיט דיר, אַלטער, װאָס דו װײנסט אױפ'ן דעם חבר דײנעם? דו װאָלסט דאָך בעסער דיך אַלײן בעװײנען.

האָט איהם רבי ישמעאל געענטפערט:
— איך װײן מאַקע איבער דיך: דערפאַר, װאָס מײן חבר איז גרעסער פון מיר אין תורה און חכמה געװען און דערפאַר, װאָס ער האָט מיך מקדים געװען אין דער „ישיבה של מעלה" צו קומען.

און װי ער האָט אַזױ קלאָגט און געװײנט, האָט די טאָכטער פון קיסר דורך דעם פענסטער אַרױסגעקוקט און דערזעהען די שעהנקײט פון רבי ישמעאל כהן גדול. איז איהר רחמנות געװעקט געװאָר'ען אױף איהם און זי האָט געשיקט זאָגען צו איהר פאָטער, אַז זי האָט צו איהם אַ בקשה און זי בעט איהם ער זאָל די דאָזיגע בקשה ממלא זײן.

און דער קיסר האָט צו איהר דעם דאָזיגען ענטפער זײנעם געשיקט:
— „טאָכטער" מײנע, אַלץ װאָס דו װעסט װעלען װעל איך דיר געבען אַחוץ נאָר דאָס לעבען פון רבי ישמעאל און זײנע חברים.

האָט זי געשיקט איהם זאָגען:
— איך װיל דאָך, אַז דו זאָלסט איהם לאָזען לעבען.

האָט ער צו איהר געשיקט:
— איך האָב שױן געשװאױרען.

האָט זי דאָן צו איהם געשיקט:
— אױב אַזױ, װעל איך דיך בעטען, דו זאָלסט הײסען אַראָפּציהען די צאַרטע און ליכ־טענדע הױט פון זײן פּנים, כדי איך זאָל זיך אין איהר קאָנען שפּיגלען שטענדיג.

האָט דער קיסר בעפױלען באַלד מען זאָל די הױט פון רבי ישמעאל'ס פּנים אַראָפּציהען.

און אַז מען איז צוגעקומען צום אָרט, װאו דער תפילין של ראש ליגט, האָט ער אַ גרױס געשרײ אַרױסגעלאָזט — און הימעל און ערד האָבען דאָ אָנגעהױבען צו ציטער'ן. האָט ער אַ צװײטען געשרײ אַרױסגעלאָזט — און עס האָט זיך כסא הכבוד אָנגעהױבען צו ציטער'ן, האָבען די מלאכי השרת פאַר גאָט געזאָגט:

— אַזאַ צדיק, װאָס דו האָסט איהם די אַלע אוצרות פון די עולמות העליונים און די אַלע סודות פון די עולמות התחתונים געװיזען, זאָל פון דעם רשע מיט אַ מיתה משונה גע'הרג'עט װער'ען? אָט דאָס איז די תורה און דאָס איז דער שכר פאַר איהר?

האָט ער געזאָגט צו זײ:
— זאָל זײן װי עס איז. װאָרום דער זכות זײנער װעט בײשטעהן פאַר די דורות, װאָס װעלען נאָך איהם קומען.

און קודשא בריך הוא האָט געזאָגט:
— װאָס קאָן איך טאָן פאַר די קינדער מײנע? אָט אַזױ איז דאָס בגזר געװאָר'ען און קײנער קאָן נישט די גזירה מבטל זײן..

און אַ בת קול איז אַרױס פון הימעל און האָט געזאָגט:
— אױב איך װעל נאָך אײן געשרײ הער'ען װעל איך די װעלט אין תהו ובהו פערװאַנדלען.

און אַז רבי ישמעאל האָט דאָס דערהער'ט, האָט ער געשװיגען.

האָט געזאָגט צו איהם דער קיסר:
— ביז איצט האָסטו נישט געװײנט און נישט געשריען און איצט שרײסטו.

האָט ער געזאָגט צו איהם:
— נישט דעריבער, װאָס די נשמה מײנע פאַר־לאָזט מיך, שרײ איך, נאָר אױף דער מצוה פון תפילין, װאָס געהט אַװעק פון מיר.

האָט געזאָגט צו איהם דער קיסר:
— גלױבסט נאָך אַלץ אין גאָט דײנעם?

האָט ער איהם געענטפערט מיט דעם פסוק פון איוב:

— „הן יקטלני לו איחל" — אפילו אַז ער װעט מיך דער'הרג'ענען, װעל איך נאָך אַלץ האָ־פען צו איהם.

און עס האָט רבי ישמעאל'ן באַלד די נשמה זײנע פערלאָזט.

רבי חנינא בן חכינאי

און נאָך איהם האָט מען געבראַכט רבי חנינא בן חכינאי.

און יענער טאָג איז ערב שבת געװען.

און דאָס גאַנצע לעבען זײנס איז ער אין תענית אָפּגעזעסען; פון צװעלף יאָהר אָן ביז אַכט און נײנציג, האָבען געזאָגט צו איהם די תלמידים זײנע:

— װעסטו פערזוכען עפּעס אײדער דו װערסט גע'הרג'עט?

האָט ער געזאָגט צו זײ:
— ביז איצט האָב איך נישט געגעסען און נישט געטרונקען און איצט זאָגט איהר מיר איך זאָל עסען און טרינקען.

און ער האָט אָנגעהױבען דעם שבת הײליגען; ער האָט אָנגעהױבען זאָגען „ויכולו השמים" און ער האָט שױן ביז „ויקדש אותו" אָפּגעזאָגט.

זײ האָבען איהם אָבער נישט געלאָזט ענדיגען זײ האָבען איהם גע'הרג'עט אײדער ער האָט בע־װיזען די לעצטע װערטער פון זײן הײליג מױל אַרױסברענגען.

איז אַרױס אַ בת־קול פון הימעל און געזאָגט:
„אַ װױל איז דיר, רבי חנינא בן חכינאי, װאָס דו ביזט אַ הײליגער געװען און אױך די נשמה דײנע איז אין הײליגקײט בײם װאָרט „ויקדש" אַרױסגעגאַנגען".

„יודישע" — פרײטאג).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער רעבעז

נייער פאלקסבלאט

נאוועמבער

זון-אויפגאנג 6.46
זון-אונטערגאנג 4.57

ליכט-צינדען: 3.43

פרייטאג
10
כא
מרחשון תרצ"ג

העלפט די ארימע יודישע שול-קינדער

אפעל פון „נייעם פאלקסבלאט" האט די געהעריגע ווירקונג און עס ווערען געעפענט קוכען פאר ארימע קינדער

די נויט איז אבער גרויס און מען דארף עפענען נאך קוכען — בארמהערציגע מענשען רופט זיך אפ.— לאזט נישט הונגערן די ארימע יודישע שול-קינדער

אונזער רוף אנצוהויבען אן אקציע צו העלפען די ארימע שול-קינדער אין דעם שווערען ווינטער געפינט וואס ווייטער אלץ מעהר אפקלאנג.

מיר האבען שוין נעכטען געמאלדען וועגען דער ערשטער קוך, וואס איז שוין געעפענט געווארען אויף פאמארסקא 10 דורך דער איניציאטיוו פון מענדעל רייבענבאך. איצט קאנען מיר מיט צופרידענקייט פערצייכענען נאך א קוך, וואס איז נעכטען געעפענט געווארען.

די „אפיעקונעס" פון דער פאלקס-שול נומער 155 זאוואדזקא 9, האבען געשאפען א קוך פאר די ארימסטע שול-קינדער פון דער דערמאנטער שול.

א דאנק דער בעמיהונג פון דער שול-לייטערין פרוי ראדלאווסקא, ד"ר גוטענטאג און מאקס צוקער, ווי אויך די „אפיעקונעס": האסס, אבראמסאן, וואלקאוויטש, קליינמינץ, שילדוואך, רייבענבאך, פרידמאן, קאפעלוש, סטריקאווסקא און שמאראק. איז געעפענט געווארען נעכטען נאכמיטאג א קוך פאר קינדער אין אונזער שטאט.

די פייערונג האט געעפענט די שול-לייטערין פרוי ראדלאווסקא, ד"ר גוטענטאג האט בעגריסט די ענטשטעהונג פון דער קוך. און ה' מאקס צוקער האט איבערגעשניטען דעם באנד פון דעם עס-צימער. ווי אנ'ערך 50 קינדער האבען זיך געזעצט ביי שיין-סערווירטע טישען און האבען געגעסען געשמאק דאס גוט-צוגעגרייטע מיטאג.

צום סוף פון דער פייערונג האבען די פערזאמעלטע געסט און די קינדער אויסגערופען: „זאל לעבען דער פרעזידענט מאשטשיצקי און מארשאל פילסודסקי".

עס האט אויך געזונגען א קינדער-כאר פערשידענע לידער, און דער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' סענדער האט געשפילט דעם פוילישען הימן און „התקוה".

זאלען זיך די „אפיעקונעס" פון די איבעריגע פאלקס-שולען פעראינטערעסירען און נאכטון דעם שיינעם ביישפיל.

דער אמת וועגען די הבטחות, וואס זענען, מצד לאדז, געגעבען געווארען דעם הרב מאיר שפירא זצ"ל

די לאדזער קהלה-פערוואלטונג האט צפענטליך און אפיציעל ערקלעהרט, אז די אונטערהאנדלונגען מיט'ן לובלינער רב מאיר שפירא זצ"ל זענען נאך נישט געווען אין אזא סטאדיום, אז מ'זאל קענען אנרופען סומען (נאך דערצו פון צעהנדליגער טויזענדער זל.) אלס בעדינג פון איבערנעהמען דעם לאדזער כסא רבנות דורך הרב מאיר שפירא ז"ל.

די ערקלעהרונג פון דער לאדזער קהלה-פערוואלטונג איז געווען אנ'ענטפער אויף די פערשידענע קלאנגען, וואס זענען ארומגעגאנגען, אז די לאדזער קהלה האט צוגעזאגט דעם נפטר 100 טויזענד זלאטעס פאר דער לובלינער ישיבה, אויף דעם סמך האט טאקע דער ריישער רב דעם. לעווין, דאן דער אדמיניסטראטיווער ראט פון דער לובלינער ישיבה און דאן פון איינצעלנע פערזאנען געפאדערט, אז די לאדזער קהלה זאל איהר התחייבות ערפילען.

ס'האט זיך געקענט אויסרעכטען, אז נאך דער אפיציעלער ערקלעהרונג פון דער לאדזער קהלה-פערוואלטונג וועט שוין ווערען וועגען דעם ענין, אבער ס'איז נישט אזוי, אפילו די רעדנער בעת די הספדים, וואס זענען אפגעהאלטען געווארען אין לאדז, האבען ווייטער געפאדערט, די לאדזער קהלה זאל אויסצאהלען 50 טויזענד זלאטעס אלס רעזולטאט פון דעם צוזאג, וואס זי האט נעגעבען הרב מאיר שפירא ז"ל.

מיר האבען בשום אופן נישט קיין גרונט נישט צו גלויבען אין דעם, וואס די לאדזער קהלה פערוואלטונג שרייבט עפענטליך. פון דער אנדער זייט, קען מען אויך נישט גלויבען, אז אזעלכע קלאנגען זאלען זיך נעהמען פון דער לופט, אז מען זאל זיך סתם-אזוי אנטשעפען אין דער לאדזער קהלה-פערוואלטונג, אז זי זאל געבען 50 אדער הונדערט טויזענד זלאטעס.

ווער־ען מיר טאקע פרובען דעם ענין אויסקלעהרען.

גערעכט איז די לאדזער קהלה-פערוואלטונג ווען זי ערקלעהרט, אז פון ביודזשעט פון דער לאדזער קהלה, האט נישט געקענט זיין קיין רייד, וועגען בעשטימען צעהנדליגער טויזענדער זלאטעס, ווען דאס זאל זיין אפילו אויף די סאמע וויכטיגסטע זאכען און דעריבער האט די קהלה פון איהר זייט נישט געקענט צוזאגען קיין צעהנדליגער טויזענדער זלאטעס. גערעכט איז אבער דער צווייטער צד, אז בעת די לאדזער דעלעגאציע האט אונטערהאנדעלט מיט הרב שפירא ז"ל, איז יא גערעדט געווארען וועגען צעהנדליגער טויזענדער זלאטעס. וואו-זשע ליגט דער אמת?

ווען מ'האט פארגעלעגט דאס ערשטע מאל דעם לובלינער רב זצ"ל, אז ער זאל איבערנעהמען דעם לאדזער כסא הרבנות, האט דער נפטר זיך נישט געקענט דערויף דעצידירען, ווייל טראגענדיג אויף זיך די לאסט פון דעם לעבענסווערק.

— צוליב דער ישיבה, האט ער נישט געקענט פערלאזען לובלין. די ישיבה האט געהאט גרויסע חובות, וועלכער דער נפטר האט געוואלט מיט אלע מעגליכקייטען דעקען, דעריבער איז דעמאלט געווען איינס פון די פאדערונגען פון נפטר, אז די לאדזער קהלה זאל דעקען א טייל פון די חובות פון דער ישיבה אין דער הויך פון עטליכע צעהנדליג טויזענד זלאטעס. די לאדזער קהלה-פערוואלטונג האט אבער אויף זיך נישט געקענט נעהמען אזא התחייבות און דעמאלט האט זיך געדוכט, אז די בעסטע קאנדידאטור אלס לאדזער רב איז מעהר נישט אקטועל, ס'האבען זיך אבער געפונען אזעלכע רייכע חסידישע יודען אין לאדז, וועלכע האבען דווקא געוואלט, אז הרב מאיר שפירא ז"ל זאל ווערען רב אין לאדז, זיי האבען דעם נפטר ליב געהאט בלב ונפש, דעריבער האבען זיי זיך געווענדעט צו דער לאדזער קהלה-פערוואלטונג, אז זיי זענען גרייט צו געבען פון זייערע אייגענע קעשענעס צו עטליכע טויזענד זלאטעס צו דער סומע, וועלכע דער נפטר האט פערלאנגט צו דעקען די חובות פון דער ישיבה. די דאזיגע סומע וואס די דאזיגע מענשען האבען פארגעלעגט, איז אבער נישט געווען גענוג, די קהלה האט נישט געקענט צו געבען דעם רעשט. און דא איז געשאפען געווארען א נייע קאנצעפציע: ס'איז געשאפען געווארען א קאמיטעט פון די שטארק אנהענגער פון לובלינער רב ז"ל, וועלכע האבען פערזיכערט, אז זיי וועלען דעקען די סומע פאר דער ישיבה, וועלכע דער קאנדידאט האט פערלאנגט. דאס געלד וואלט געגומען געווארען פון דעם פריוואטען געלד וואס עטליכע מענשען האבען געגעבען און דער רעשט פון דעם „שלום-עליכם-געלד" וואס איז גערעכענט געווארען צו זאמלען אין גרויסע סומען בעת'ן קבלת-פנים פון נייעם רב, וועלכער האט אין לאדז קיין געגנער נישט געהאט.

דאס איז דער פלאנטער און די אנגעזעהענע מיטגלידער פון דעם ישיבה-קאמיטעט, וועלכע זענען היינטיגע וואך געווען אין לאדז האבען געפרובט דעם ענין אויפצוקלעהרען און ווי עס איז צדורכצוקומען סיי מיט דער קהלה און סיי מיט דעם פריוואטען קאמיטעט.

ארויסגעווארפען פון א קעלער-שטוב א פאמיליע מיט זעקס קינדער

ווידער א טרויעריגע עקסמיסיע אויף ציגעל-גאס 14

ווי־ער מוזען מיר באשרייבען אן אכזריות'דיגע עקסמיסיע, וועלכע ס'האט בעכטען אויסגעפיהרט דער רייכער חסידישער ווירט אויף ציגעל-גאס 14, ה' אהרן טאראנטשיק.

אט ביי דעם דאזיגען שעהנעם יודען אין הויז האט געוואוינט אנ'ארימען יוד מיט 6 קליינע קינדער אלס סובלאקאטאר אין א נאסער, שטינקענדיגען קעלער-שטוב. מיט עטליכע חדשים צוריק איז די הויפט-לאקאטארין פון די דאזיגע „העכליכע אפארטאמענטען" געשטארבען און דאן האט ה' אהרן, געגומען אויספיהרען די עקסמיסיע איבער דעם בלוט-ארימאן און זיין פאמיליע, ה' טאראנטשיק האט נאר געווארט אויף דעם ענטשפרעכענדען מאמענט און אזא מאמענט האט זיך נעכטען געמאכט. מיט עטליכע וואכען צוריק האט די פרוי פון דעם קעלער-איינוואוינער געבוירען א קינד. זי איז אבער ווי־ער קראנק געווארען און האט געמוזט צוריקגעהען אין קליניק. נעכטען האט זי דער מאן אוועקגעפיהרט אין קליניק און אליין איז ער אוועק אויפ'ן מארק פערדינען עטליכע גראשען. אין שטוב זענען געבליבען בלויז 6 קליינע קינדער. דעמאלט האט ה' טאראנטשיק געפונען פאר נויטיג צו ברענגען דעם קאמארניק און ארויסווארפען די צובראכענע 2 בעטען מיט די 6 קינדער אויפ'ן הויף. דער מאן צוריקקומענדיג אין שטוב האט שוין זיינע קינדער געטראפען וויינענדיג און ציטערנדיג פאר קעלט אויפ'ן הויף. אלע איינוואוינער ביים הויף האבען נישט געהאלפען. און נאך מעהר, ה' טאראנטשיק האט אוועקגעשטעלט 2 שטארקע שקצים מיט שטעקענס אין די הענד אויפ'ן הויף, און וועלכער יוד ס'איז צוגעקומען און געוואלט א קרעכץ טון אויף דעם חורבן, האט בעקומען מכות רצח.

די עקסמיסיע האט געמאכט אויף אלע שכנים אנ'ערשיטערנדען איינדרוק.

יודיש טעאטער „פילהארמאניע" נארוטאוויטשא — 20 —

באר 3 גרויסע פערשידענארטיגע פאלקס-פארשטעלונגען
היינט, פרייטאג, 9 אוונט פרייזען פון 50 גר. ביז 2.20 שפאנענדע לעבענסבילד אין 4 אקטען

די שטיף-מאמע

— פון — זאלאטארעווסקי.

מארגען, שבת, 4 נאכמיטאג
פרייזען פון 50 גר. ביז 1.50

דער תלמיד-חכם

אין 4 אקטען פון ראקאוו.

מארגען, שבת, 9 אוונט
פרייזען פון 50 גר. ביז 2.20

די גרויסע קאמישע קאמעדיע מיט געזאנג און טענץ

שלמה'קע און ריקעל

אונזער אנסאמבל: פרויען: בעזמאן, פאדערמאן, צווייליך, ראזענצווייג, רוביגא. מענער: באלבירסקי, גוטמאן, גאלדשטיין, האמבורגער, הערשקאוויטש, וואלף, פאלאנסקי, צווייליך.
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.
אדמיג. לייט.: א. בעזמאן. דיריגענט: ל. זעלמאן.

רעגיסטראציע פון יאר-גאנג 1913

היינט, פרייטאג, דעם 10 ד.ח. דארפען זיך צושטעלען צו רעגיסטראציע אין מיליטער-פאליציי-אישען ביורא (פיעטריקאווער 165) די יונגעלייט, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פונם 5-פאליציי-קאמיסאריאט אויף די אותיות:

N O

און פון 13-טען קאמיסאריאט

P R S Sz

מארגען און זונטאג איז דאס ביורא נישט טעטיג.

אויך דארפען זיך שטעלען צו דער רעגיסטראציע די יונגעלייט פון יאהרגאנג 1910 און עלטערע, וועלכע האבען נאך נישט רעגולירט זייער פליכט פון מיליטער-דינסט.

די פליכט צוצושטעלען זיך איז אויך חל אויף מענער, וועלכע זענען נישט אפיציעל קיין פוילישע בירגער און קענען נישט דערוויזען, אז זיי זענען בירגער פון אנ'אנדער מלוכה, און וואוינען אין לאדז אויף אויסלענדישע „קארטי פאביטו'ס".

ווער ס'וועט זיך נישט מעלדען צו דער רעגיסטראציע אין ענטשפרעכענדען טערמין וועט אדמיניסטראטיוו בעשטראפט ווערען מיט 3000 זל. שטראף אדער 3 חדשים ארעסט.

עס מאכט זיך פראסט

דער נעכטיגער נעדיכטער נעפעל אין לאדז

(2) נעכטען 5 פארטאג האט דער טערמאמעטער געוויזען 5 גראד פראסט.

זייגער 6 איז די טעמפעראטור געפאלען.

עס האט זיך אבער גלייך געמאכט א געדיכטער נעבעל — אזוי אז אויף א שטח פון 3 שריט האט שוין איינער דעם צווייטען נישט געזעהן (וועגען פרנסה איז דאך אפגערעדט...).

דער נעבעל האט גורם געווען דערצו, אז ס'זענען ענטשטאנען שוועריגקייטען אין דער טראמוואי-קאמוניקאציע.

איין טראמוואי, נומער 11 איז אויף ראג זשגאוסקא און דאמבראווסקא ארונטער פון די שינעס. די הפסקה אין דער קאמוניקאציע האט געדויערט 15 מינוט.

א נייער צעניק אין די ראזורעס

(2) צהערנעכטען אין אוונד איז אין לאקאל פון פריזיער-מייסטער-צעך אויף זאוואדזקא 4 פארגעקומען אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג, אויף וועלכער עס איז אנגענומען געווארען א נייער צעניק פאר אלע לאדזער ראזורעס.

די פערזאמלונג האט פערפליכטעט אלע פריזיערס צו קויפען דעם צעניק און האלטען זיך שטרענג ביי איהם.

CASINO

היינט און פאלג. טעג!!!

דער קעניג פון לידער

Maurice Chevalier

ווי אויך דאס 9-חדשים'דיגע געניאלע קינד אין דער וואונדערשעהנער קאמעדיע

Monsieur Baby

(פרעכטיגע זארגען)

אויפ'ן 1. און 2. סעאנס זענען די פרייזען פערקלענערט

אנהייב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג
פאספארטוס און הנחה-בילעטען אונגילטיג.

אומגליקליכע מוטער וויל צוריק איהר קינד

הארצרייסענדער בריף אין רעדאקציע פון „נייעם פאלקסבלאט“

מיר האָבען בעקומען אַ יאָמערליכען בריף פון אַן אומגליקליכער יונגער מוטער, וועגען אַ קינד, וואָס זי האָט מיט עטליכע חדשים צוריק אונטערגעוואָרפען, איצט וויל זי דאָס קינד צוריק, אָבער זי ווייסט נישט וואו ס'געפינט זיך. מיר ברענגען דעם בריף מיט סטיליסטישע אויסבעסערונגען, אָבער מיר ענדערען גאָרנישט אין זין און איבהאַלט פון האַרצרייסענדען בריף.

די פרוי רעגינאַ (ווי זי שרייבט זיך אונטער) שרייבט: נישט קיין טרעהרען פליסען פון מיינע אויגען, נאָר בלוט. איך בעט ביי אייך אַן עצה וואָס איך האָב צו טוהן אין מיין שוהרעהן אומגליק.

מיט קנאַפע צוויי יאָהר צוריק איז מיין מאַן פון מיר אַוועק און מיך איבערגעלאָזען מיט אַ צוויי יעהריג יונגעלע, אָהן גראָשען געלד און אָהן מיטלען צום לעבען. איך בין אַוועק מיט'ן קינד צו מיין פאָטער. אַזוי לאַנג מיין פאָטער האָט געלעבט בין איך באַך ווי עס איז אַדורכגעקומען, אָבער מיט אַ יאָהר שפּעטער איז מיין פאָטער געשטאָרבען, קיין מאַמע האָב איך נישט, נאָר אַ שטיף-מאַמע און ווען די לעצטע האָט חתונה געהאַט האָב איך זיך מיט מיין 3-יעהריג יונגעלע געפינען בוכשטעבליך אויף דער גאַס. איך האָב געטוהן פאַר מיין קינד אַלץ וואָס אַ מאַמע איז פעהיג צו טוהן פאַר איהר איינציג געליבט קינד, אָבער ווען די לאַגע איז געוואָרען נישט מעהר צום אויסהאַלטען, האָבען מיר מענשען אַן עצה געגעבען אַז איך זאָל מיין קינד ערגיץ וואו אונטערוואַרפען און ס'וועלען זיך שוין געפינען גוטע מענשען אָדער אַן אינסטיטוציע וועלכע וועט זיך מיט מיין שעהן קינד מיט העלע לאָקען און גרויסע בלויע אויגען, פאַראינטערעסירען.

איך נישט-טרעפעכטיגע, שרייבט ווייטער די אומגליקליכע, האָב געהאַט אַזאַ שוואַכען ווילען און האָב זיך געלאָזען צורעדען. דעם 17 יולי היינטיגעס יאָהר, 9 אַ זייגער אין דערפריה, האָב איך דאָס קינד איבערגעלאָזען כאָרן טוהער אויף פעטריקאַווער 20 און בין אַנטלאָפען ווי אַ משוגענע, איך האָב זיך מעהר נישט געקענט קיין אָרט געפינען און האָב באַלד בעקומען מיין פערדיענטע שטראָף, איך בין קראַנק געוואָרען אויף אַ טיפוס מיט קאָמפּליקאַציעס און אָפּגעלעגען 12 וואָכען אין שפּיטאָל, איצט פיהל איך, אַז אויב איך וועל נישט צוריק הערען און זעהען מיין קינד, ווען איך וועל נישט וויסען אַז עס לעבט וועל איך פון זינען אַראָפּ. וואָס זאָל איך איצט טוהן? איך בין איינע אויף דער וועלט, עלענד ווי אַ שטיין, איך בין גרייט אָפּצוקומען יעדע שטראָף, לאַנגע יאָהרען צו זיין אין דער תפיסה, אַבי מיין קינד נאָך איין מאָל צו זעהען, איך ווענד מיך צו אייך, ווי צו אַ פאָטער, גיט מיר אַן עצה: דאָס יונגעלע מיינס איז דעמאָלט געווען אָנגעטאָן אין אַ רויט סוועטערל מיט גראַנאַטע געפּאַצט און רויטע סוועטער-הייזעלעך, איך וויל מיין קינד האָבען צוריק און פעראַנטוואָרטליך זיין פאַר דער מעהרדעריי שוהר טאַט, וועלכע נאָך בין בעגאַנגען, איך וויל צוריק האָבען מיין קליין, שעהן בערעלע, אויב נישט איז מיין לעבען גאָרנישט ווערט.

דאָס איז דער איבהאַלט פון דעם שרעקליכען בריף. ס'וואָלט טאַקע געווען אַ יושר, אַז די, וועלכע ווייסען עפּעס וועגען דעם יונגעלע, וועלכעס איז געפינען געוואָרען דעם 17 יולי 1933 אויף פעטריקאָווער 20, זאָלען צו וויסען געבען וועגען דעם אין רעדאַקציע פון „נייעם פאלקסבלאט“.

פראצעס פון די דריי ליפשיץ'עס

דער פערטער טאָג פון די געריכטס-פערהאנדלונגען

(2) נעכטען אין דעם פערטען טאָג פון'ם פראָצעס זענען פערהערט געוואָרען די ווייטערדיגע עדות: ראָזענבלומס זוהן, אַדוו. ווייצמאַן א.. דאָס עדות זאָגען פון וועלכע עס פאַלט אויס לטובת די בעשולדיגטע ברידער ליפשיץ.

עס ווערען אויך פערהערט די עקספּערטען: דער גרויס-אינדוסטריעלער מאַקס קע'ענבוים, מאַרלאַבאָווסקי, אַדוו. יאַן זיילער. זיי דערקלערען אַז דער אַפּפּאַל — בעת אַדוו. ליפשיץ איז געווען כינדיק — איז נישט ביליג פערקויפט געוואָרען, און אַז ס'איז בכלל נישט געווען קיין ריסטיג אַפּפאַל, נאָר שטויב כמעט...

אויך דער אַדוו. שיידלער, וועלכער איז צוגלייך מיט ליפשיץ'ן געווען דער סינדיק פון דער דער באַנקראָט-מאַסע פון „א. ג. באַרסט“ דערקלערט אַז ער האָט באַרסטען גופא פאָרגעלייגט צו פערקויפען דעם ברוך-אייזען פון דער פאַבריק, כדי צו בעקומען אַ בעסערען פּרייז, אָבער יענער האָט דעם פאַרשלאַג מיט עמפּערונג אָפּגעוואָרפען.

עס ווערט נאָך פערהערט די אַרויסגעוואָרפענע סעקרעטאַרקע פון'ם אַדוו. פעלעק, יאַנינאַ קושמינסקאַ, און שפּעטער בעקומט דאָס וואָרט דער פּראָקוראָר קאָזלאָווסקי, וועלכער פאָדערט צו בעשטראָפען אַלע דריי בעשולדיגטע.

עס ווערט פעראָרדענט אַ הפסקה, נאָך וועלכער עס רעדען די אַדוואָקאַטען קאָבילינסקי, פערדשיבסקי, און פּיכנאָ, וועלכע פאָדערען אַ בעפרייאונגס-אורטייל.

דער אורטייל וועט אַרויסגעטראָגען ווערען היינט 12 אַ זייגער ביינאַכט.

מאַראַם פרענקעל פון בוינע

האט עס אויך אין לאדז געמאכט כפל שמונה...

(2) מיט אַנ'עיך צוויי יאָהר צוריק איז געקומען צו פאָהרען פון אַרגענטינע קיין לאָדז די 35-יעהריגע פאָלאַ פרענקעל — אַן אינהאַבערין פון אַ גרויס „פריילייך הייזעל“ אין בוענאָס-איירעס.

קומענדיג קיין לאָדז האָט די פרענקעל געדינגען אַן עלעגאַנטע וואוינונג פון צוויי צימערען מיט אַ קיך אויף אַל. קאָשטשושקי 37.

צו פיהרען דאָס „גאָלדענע געשעפט“ אין „בוינע“ האָט זי איבערגעלאָזט איהר מאַן, יצחק פרענקעל) וויזט אויס אַ גוטער פאַכמאַן) און אין לאָדז האָט זי בעשלאָסען צו עפענען אַ „געשעפט“ וואָס זאָל געמאַכט ווערען לויט'ן מוסטער פון בוענאָס-איירעסער הייזלעך.

האָט זי איהר דירה אויף אַל. קאָשטשושקי 37 קאָמפאָרטאַבעל אויסמעבלירט, איינגעאָרדענט דאָרט אַ רייהע קליינע קאַבינעטלעך, אינסטאַלירט ספּעציעלע עלעקטרישע גלעקלעך ביי דער אַריינגאַנגס-טיר פאַר „שטאַם-געסט“, אַראָפּגעבראַכט עטליכע פריילעכע מיידלעך און אָנגעהויבען איהר טעטיגקייט אויף אַ גרויסען פערנעהם.

פליגען אַזוי באַטש אין נאַכט צופאָהרען צו אַל. קאָשטשושקי 37 אַ סך אויטאָס און דראָזשקעס, און אַראָפּגעבראַכט די ריכטיגע העכטען און קאָרפען-קעפּ מיט אָנגעשטאָפּטע בוזעם-טאַשען און מען האָט זיך ביי דער פרענקעל געלאָזט וואוילגיין מיט כל תענוגי שבעולם...

דער סוף איז געווען, אַז פאָליציי איז יועגען דעם ענין געוואויר געוואָרען און נעכטען האָט זי דאָרט געמאַכט אַן אומדערוואַרטעטען וויזיט, טיגע רעדיג נעבעך די פאַרלעך צו וואַרקען און פּיפּשען ווי די טויבעלעך.

מ'האָט אַלע אַנוועזענדע כנהוג אויסלעגיטימירט, דעם „פריילעכען פּאַלאַצל“ פערחתמעט און די מאַדאַם פרענקעל אַריינגעזעצט.

איצט ווערט דער ענין גענוי געפאָרשט.

פילהארמאניע-זאל
טעלעפאָן 213-84.

דינסטאג, דעם 14-טען נאָוועמבער, 9 אווענד

נאר איין גרויסער קאנצערט

פון קעניג פון די יודישע הומאריסטען

יאסעלע קאלאדני

אין פראגראם: 1) די צוזאַמענגעדריקטע הענד, 2) די נאַאיווע כלה, 3) די פּראָווינצער אינטעליגענץ, 4) די קאַפּריזנע פריילין, 5) דער קראַנקער שוסטער, 6) דער זעלבסטמערדער, 7) צום רבי'ן אויף יום-טוב. 8) ביים רבינ'ס טיש, 9) דאָס ברודערל און דאָס שוועסטערל, 10) די קהלה, 11) יודיש טעאַטער, 12) רומבאַ. 13) זאָג מיר מאַטעלע — און אַנדערע לידער.

ביים קלאַוויר: ל. פּינקעל.

בילעטען פון 75 גראָשען ביז 3 זלאָטעס שוין צו בעקומען ביי דער קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

פרעזעס דעפ. מינצבערג צוריקגעקומען

קהלה-פרעזעס דעפ. מינצבערג איז צוריקגעפאָהרען קיין לאָנדאָן און איבערגענומען זיין אַמט.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: א. פּאַסאַש (פּלאַץ קאָשטשעלני 10), א. כאַרעמזאַ (פאַמאַרסקאַ 12), ע. מילער (פּיעטרקאָווער 46), מ. עפּשטיין (פּיעטרקאָווער 225), ז. נאַרטשיצקי (פשעיאַזד 54), ג. אַנטאָניעוויטש (פּאַביאַניצער 50).

געפונען אין לאסק גע'גנב'עטע כלי-קודש

די פּאָליציי אין לאַסק האָט בעת אַ רעוויזיע ביי גנבים געפינען פערשידענע געגנבעטע זאַכען, צווישען וועלכע ס'האָבען זיך געפינען פערשידענע כלי-קודש. אויף איין פּרוכת איז אויסגעהאַפטען דער נאָמען אברהם מרדכי בן ר' יצחק אַבראַמאָוויטש און אויפ'ן צווייטען משה בן אברהם ז"ל לעווינסקי. ווער ס'ווייסט וועגען דעם צו וועמען די געגנבעטע זאַכען געהערען דאַרף זיך ווענדען צו דער פּאָליציי אין לאַסק אָדער צום לאַסקער רב.

די סאצ. האנטווערקער אין א נייעם לאקאל

פון די סאָציאַליסטישע האַנטווערקער בעט מען אונז מודיע צו זיין אַז זיי האָבען זיך איבערגעצויגען אין אַ נייעם לאָקאַל, ציגעל-גאַס 4.

א מענאזשעריע אין לאדז

מאָרגען קומט פאַר די עפענונג פון דער גרעסטער מענאַזשעריע אין פּוילען. די מענאַזשעריע געפינט זיך אין לאָדז אַל. קאָשטשושקי 73 (האַלע) אין דער מענאַזשעריע געפינען זיך איבער 300 עקזעמפּלאַרען ווילדע חיות, פון דער גאַנצער וועלט. טעגליך פון 8 אָווענד ווערען דרעסירט לייבען, העלפאַנטען, בערען, א.ז.וו. די פּרייזען זענען זעהר ערמעסיגט.

„LILIPUT“

באַק-פּראַשעס

דער פיינער „ליליפוט“

דער קליינער „ליליפוט“

דער בעסטער

דיין קוכען

דער גרעסטער

ניצט נור באַק-פּראַשעק „ליליפוט“

LILIPUT

Wyrób krajowy.

KINO-TEATR

„ROXY“

20 נאַראָטאָוויטשאַ 20

היינט און פאלג. טעג !!!

Iwan Mozżuchin

אין דעם גרויסען מייסטערווערק רעזשי Aleks. Wołkow

טרידעבט און די 2. נאכט

אָנהויב פון די סעאַנסען 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג — 12 אַ זייגער בייטאָג. פּאַספּאַרטוס און פּרייקאַרטען אונגילטיג.

ביבליאטעק

א. ג. בר. גראסער

לאדז, זאכאדניא 68

פון 1-טען נאָוועמבער איז די ביבליאָטעק טעטיג אין נייעם לאָקאַל זאַכאָדניאַ 68 (פּאַרטער)

נייעסטע יודישע ביכער!

בעדייטענדיג פערגרעסערטע פוילישע אפטיילונג.

רייכע קינדער-אפטיילונג אין דער יודישער און פוילישער שפּראַך.

קאַטאַלאָגן צוגעפּאַסט צום מאַסן-לייענער!

חודש-אפצאהל פון 40 גראשען אן.

פאַר מיטגלידער פון פּראָפ. פעראיינען און געז. אינסטיטוציעס — אָהן קויציע.

די ביבליאָטעק איז אָפען יעדען טאָג אַ חוץ זונטאָג פון 6 ביז 9.45 אָווענד, שבת פון 10—2 מיטאָג.

ביי מענשען מיט אונרעגעלמעסיגער הארצטעטיגקייט

שאַפט אַ גלאָז נאַטירליך בימערוואַסער Franciszka Józefa געוועהנליך טעגליך פריה נישטערנהאַט אַ לייכטען שטוהלגאַנג, צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטעקישנקס.

כופר-נפש-אקציע פאר „ישיבת חכמי לובלין“ אין לאדז

נעכטען אין אָווענד איז פאָרגעקומען אין זאַל פון דער קהלה אַ זיצונג פון קאָמיטעט פאַר דער כופר-נפש אַקציע פון יח"ל אין לאָדז, די זיצונג האָט געפיהרט דעפּ. מינצבערג. וועלכער האָט אַרומגערעדט די פּלענער ווי אַזוי דורכצופיהרען די אַקציע אין לאָדז. עס איז בעשלאָסען געוואָרען: 1) צו רופען דעם קומענדיגען דינסטאָג אַ גרויסע קאָנפערענץ אין זאַל פון דער קהלה פון אַלע בתי-התפלות פאָרשטייער. אויף דער דאָזיגער קאָנפערענץ וועט פּראָקלאַמירט ווערען אַ גרויסע פאָלקס-אַקציע פאַר כופר-נפש. 2) עס קומט קיין לאָדז אויף צוויי וואָכען צייט דער פּרעשאָווער רב וועלכער וועט ספּעציעל בעזוכען די מנדבים וואָס דאַרפען געבען גרעסערע נדבות. אַלס פּרעזעס פון קאָמיטעט איז אויסגעוועהלט געוואָרען דעפּ. מינצבערג.

יאסעלע קאלאדני אין לאדז

ווידער וועט דאָס מוזיקאַלישע לאָדז האָבען די מעגליכקייט צו הערען דעם אַרטיסט יאָסעלע קאָלאָדני. זיין קאָנצערט קומט פאָר דעם קומענדיגען דינסטאָג אָווענד אין פילהאַרמאָניע-זאַל.

נייע בילדער-אויסשטעלונג

זונטאג 12 נאָוועמבער, 12 אַ זייגער בייטאָג ווערט אין „אינסטיטוט פאַר קונסט-פּראָפּאַגאַנדע“ פאָרקומען די פייערליכע עפענונג פון דער בילדער-אויסשטעלונג פון די מאָלער נתן שפּיגעל, נינאַ אַלעקסאַנדראָוויטש און טאַדעאוש גראָנאָווסקי.

פון פוילישען טעאטער

היינט פרייטאָג ווערט געשפּילט די מוזיקאַלישע קאָמעדיע „מיר שפּילען אָפּערעטקע“.

מאָרגען שבת 4 בייטאָג „פאַן יאָוואַלסקי“. אין אָווענט פייערליכע פאָרשטעלונג מאָניושקאָס אָפּערע „האַלקאַ“.

אין „טעאטער קאמיקוב“

רעווי-פראגראם און אינטערנאציאנאלער פרויען-רינג-קאמף-טורניר

דאָס טעאַטער אויף אַל. 1 מאַי 2 איז פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין „טעאַטער קאָמיקוב“.

היינט עפענט זיך דאָרט אַ רעווי-טעאַטער מיט אַ גרויסען פּראָגראַם אין וועלכען ס'בעטייליגען זיך אַ גאַנצע רייהע פּוילישע רעווי-אַרטיסטען.

דער הויפּט-נומער איז דער אינטערנאַציאָנאַלער פרויען-טורניר פון רינג-קאַמף מיט'ן אָנטייל פון אַטלעטקעס.

וואריעטע-דאנסינג

„טאבארין“

20 נאַרוטאַוויטשאַ 20

היינט און טעגליך!

3 פארשטעלונגען 3

1) פון 5 נאָכמיטאָג ביז 8 אָווענד „FIVE“ מיטן רעקאָרד-פּראָגראַם

2) פון 8 ביז 11 אָווענד „MUSIC-HALL“ די גרעסטע וועלט-סענסאַציע אינטערנאַציאָנ. טורנע פון

דאמען-רינג-קאמפען

אויך דער גאַנצער רעווי-פּראָגר. און טאַנץ

3) פון 11 ביינאַכט ביז פריה

KABARET-DANCING

16 נומערן וועלט-אַטראַקציעס 16

טאַנץ אויף 2 פאָרקעטן. איינטריט פריי.

קויפ נישט קיין קאַץ אין זאַק!

זאָלסט זיך גוט צוקוקן, פאַרוואָס דו צאָהלסט. קויפענדיג א זשאַרובקע, ווילסטו דאָך האָבען א גוטע ליכטיגקייט, פאָדער אַלזאָ זשאַרובקעס פון א פיינער מאַרקע און זי וועט דיר געבען דעם גרעסטען קוואַנטום ליכטיגקייט ביי א מינימאַלען פאַרברויך פון שטראָם.

TUNGSRAM

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאָג, דעם 10 נאָוועמבער 1933

7,00 צייטסיגנאַל, 7,05 גימנאַסטיק, 7,20 מוזיק, 7,40 מוזיק, 11,40 עקספּאָרט, 11,57 צייט-סיגנאַל, 12,05 מוזיקאַלישער רעפּאָרטאַזש, 3.30 קאָמוניקאַט פון א לאָדזער האַנדעלס-קאַמער, 3,55 קאָנצערט, 5,25 געזאַנג, 5,50 טעאַטער-רעפּערטואַר, 3.55 קאָנצערט, 4,55 קאָנצערט, 5,25 געזאַנג 5,60 קאָמוניקאַטען, 6,00 פאַרלעזונג, 6,20 פּאָסט-קעסטעל, 6,35 פערשידענעס, 7,05 רעדע פון גען. שמיגלי ביים ענטהילען דעם דענקמאָל צום אָנדענקען די געפאַלענע זעלנער, 7,30 גראַמאָפאָן 7,40 ספּאָרט, 8,00 רעדע פון גען. סאָסנקאָווסקי, 8,15 קאָנצערט, 10.15 גראַמאָפאָן, 11,00 קאָמוניקאַטען, 11,05 מוזיק.

* * *

פון אויסלאַנד

7,00 וויען — קאָנצערט, 7,30 בודאַפּעשט — אָפּערע, 8,00 בוקאַרעשט — קאָנצערט, 8,45 מינכען — קאָנצערט, 9,30 פּאַריז — אָפּערעטקע, 9,30 שטראַסבורג — אָפּערעטקע.

שבת דעם 11 נאָוועמבער

7,00 צייט-סיגנאַל, 7,05 גימנאַסטיק, 7,20 מוזיק, 7,40 מוזיק, 7,52 הויז-ווירטשאַפט, 7,55 טאָג-פּראָגראַם, 8,00 הפסקה, 11,30 פּרעסע-איבער-זיכט, 11,40 עקספּאָרט, 11,45 קאָמוניקאַט, 11,50 ידיעות, 11,57 צייט-סיגנאַל, 12.05 לעגיאָנען-געזאַנג, 12,35 מעטעאָראָלאָגישע ידיעות, 12,38 לעגיאָנען-געזאַנג, 1,00 הפסקה, 3,30 קאָמוניקאַט פון לאָדזער האַנדעלס-קאַמער, 3,40 מיליטערישער אָרקעסטער, 355, לופט-פּליהעריי און געגען גאַז, 4,40 לעקציע פראַנצויזיש, 4.55 כאָר, 5,50 טעאַטער רעפּערטואַר אונקאָמוניקאַטען, 6,20 מוזיק, 7,00 פּראָגראַם אויף מאָרגען, 7,05 פערשידענעס. 7.25 פּאָעזיע פון 11 נאָוועמבער רעפּערטאַט פון קישעלעווסקי, 7,40 ספּאָרט, 8,00 טעכניש פּאָסט-קעסטעל, 8,15 פייערונג, 15 יאָהר פּוילישע אומאָפּהענגיגקייט רעדע און קאָנצערט, 10,45 קאָמוניקאַטען, 10,50 גראַמאָפאָן, 11,00 אודיציע פון לעמבערג, 12,00 טראַנסמיסיע פון קעניגליכען שלאָס, רעדע פון מלוכה-פּרעזידענט.

* * *

פון אויסלאַנד

8,25 פּראָג — קאָנצערט, 10,00 שטראַסבורג — קלעמענסאַ-אַקאַדעמיע.

א יודישער לאָקאַטאָרען און סובלאָקאַטאָרען פאַראיין אין לאָדז

לויט דער איניציאַטיוו פון איינציגע היגע געזעלשאַפטליכע טוער גרינדעט זיך אין לאָדז א יודישער לאָקאַטאָרען און סובלאָקאַטאָרען פאַראיין.

אין שייכות דערמיט ווערט מאָנטאָג ד. 13 נאָוועמבער 7 אָוועגד צוזאַמענגערופען אין טעאַטער זאַל „מאַמוט" א גרויסע אויפקלערונגס-פאַרזאַמלונג.

דאָס אָרגאַניזירען און איצטיגען קאַטאַס-טראָפאַלען מאָמענט א יודישען לאָקאַטאָרען-פאַראיין מוז אַרויסרופען צווישען די ברייטסטע מאַסען לאָקאַטאָרען און סובלאָקאַטאָרען א שטאַרקע סאַראינטערעסירונג אַזוי, אַז די מאָנטאָג'דיגע פאַרזאַמלונג וועט זיכער צאָלרייך בעזוכט ווערען.

פון קינאָ-טעאַטער „אַמאָר" פּאָמאָרסקאַ 89

פון היינט און טעגליך ווערט דעמאָנסטרירט אין אויביגען קינאָ-טעאַטער דער ערפאָלגרייכער פילם א. נ. „ליב מיך היינט" מיט זשאַנעט מאַקדאָנאַלד און מ. שעוואַליער אין די הויפּטראָלען.

אויסער דעם הערליכען פילם ווערט געגעבען פּאַקס-קלאַנג צוגאַבען.

פון קינאָ-טעאַטער „Roxy" נאַרוטאָוויטשאַ 20

אין דעם פּרעכטיגען לויטן אויסלענדישען סטיל איינגעאָרדענטען קלאַנג-קינאָ-טעאַטער „ראָקסי" ווערט דעמאָנסטרירט א הערליכער פילם א. נ. „טויזענט און 2 נעכט" מיט דעם גענייאַלען פילם-סטאַר איוואַן מאָזשוכין אין דער הויפּטראָלע, אויסער דעם ווערט געגעבען א קלאַנג-צוגאַבע.

דינאַמאָ און מאָטאָרען

פון ½ פערד ביז 100 פ. ס.

Bergmann, Siemens, Pöge i inni

ליקווידאַציע-פּרייזען

„WATT"

Narutowicza 16.

Telefon 190-38.

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי	—	—	—	79.25
3 פּראָצענטיגע	בודאָוולאַנע		—	38.00
4 „	דאָלאַרובקאַ		—	48.25
7 „	סטאַביליזאַציע (אמ.)			52.50
8 „	וואַרשאַווער פאַנד-בריף			45.25
8 „	לאָדזער	„	„	41.50
ענגלישער פונט	—	—	—	28.22
דאָלאַר — אָפיצ.	5.63,	נישט אָפיצ.	—	5 65
גאָלד-דאָלאַר	—	—	—	9 01
גאָלד-רובל	—	—	—	4.70
דייטשער מאַרק	—	—	—	2.10

מעלדונגען

יודישע-שטאַטס-פּאַרטיי (אַיגוד — הצה"ר)
פּילסודסקיעגאַ 57.

וואָכען-קאַלענדאַר!

פרייטאָג דעם 10 ד,ח. 9 אָוועגד „חוג מוריה" פיהרט ח' בורשטין.

שבת דעם 11 ד.ח. 9 אָוועגט קומט פאָר א רע-פעראַט פון ח' זאַנדער. א.ד.ט. ענגלאַנד, אַראַבער, און יודען — די ציוניסטישע עקזעקוטיווע און די ציוניסטישע אָפּאָזיציע. איינגאַנג פריי פאַר חברים און סימפּאַטיקער.

זונטאָג דעם 12 ד.ח. 5 אַ זייגער קומט פאָר א חברישער טיי-אָוועגד.

מאָנטאָג דעם 13 ד.ח. 9 אָוועגד קורס נומער 1 פיהרט ח' אינבש. קורץ.

דינסטאָג דעם 14 ד.ח. 9 אָוועגד „חוג קרימה" ציוניסטישע געשיכטע, פיהרט ח' מגר. גיזולער.

דינסטאָג דעם 14 ד.ח. 9. אָוועגד קורס נומער 2, פיהרט אינבש. ח' מאַרקוספעלד.

מיטוואָך דעם 15 ד.ח. 9 אָוועגד קורס נומער 3, פיהרט ח' טעמס.

דאָנערשטאָג דעם 16 ד.ח. 9 אָוועגד העברעאישער קורס פאַר פאָרטגעשריטענע פיהרט ח' אינבש. קורץ.

החלוץ המדינתי

עס איז געוואָרען געגרינדעט העבּרעאישע קורסען פאַר אָנפאַנגער און פאָרטגעשריטענע, פאַר חברים און סימפּאַטיקער, דער סעקרעטאַריאַט נעמט אָן פון 10—8. שבת דעם 11 ד.ח. 3 אַ זייגער אַל-געמיינע שיחה. מאָנטאָג 9 אָוועגד ציוניסטישע געשיכטע — ח' שעפּסקי. מיטוואָך — יודישע געשיכטע

פון דער יודישער געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט אין פּוילען, אָפּטיילונג אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ נומער 35, טעלעפאָן 53-121.

נאָהענטע אויספלוגען:

שבת דעם 11, און זונטאָג דעם 12 ד.ח. קומט פאָר אַן אויספלוג נאָך וואַרשע. אָפּצאָהל פאַר מיט-גלידער: 15 גילדען, נישט-מיטגלידער — 16.50 און בעהעמט אַרום: הוצאות, מיטאָגען, נאַכטלעגער און בעזוכען. איינשרייבונגען אין סעקרעטאַריאַט.

שבת ד. 11 ד.ח. אויספלוג: אויף דער בילדער אויסשטעלונג פון אַרטיסט וויפעל, צוזאַמענטרעף פּינקטליך 4 נאָכמ. פּעטריקאָווער 135.

זונטאָג ד. 12. ד.ח. אויספלוג נאָך פאַביאַניץ, אין צוזאַמענהאַנג מיט דער 600-יעהריגער עקזיס-טענץ פון דער שטאָט, צוזאַמענטרעף פּינקטליך 9 אינדערפריה ביים וואַקזאַל פון די פאַביאַניצער טראַמוויי אויפ'ן ריימאָנט-פּלאַץ.

זונטאָג דעם 18-טען ה.ח. אויספלוג אין דער קאַפעלושען-פאַבריק פון קאַראָל גייער.

פאָרלעזונגען און רעפעראַטען:

פרייטאָג דעם 10-טען ה.ח. פּינקטליך 9 אָוו. קומט פאָר אין איינענעם לאָקאַל א פאָרלעזונג פון בעריהמטען פּסיכאָלאָג און עקספּערימענט-סוגעסטיאָנער ראַלף נעלסאָן, מיט פּראַקטישע עקספּערימענטען אויפ'ן געביט פון גראַפאָלאָגיע און אַנד. איינגאַנג פאַר מיטגלידער 50 גר. פאַר נישט-מיטגלידער 1 גילדען.

שבת דעם 11 ד.ח. פּינקטליך 9 אָוו. קומט פאָר דער המשך פון דער פאָרלעזונג פון סערגיי נוטקעוויטש א.ד.ט. „אין לאַנד פון ווייסע נעכט (לעט-לאַנד, עסטלאַנד און פינלאַנד). איינגאַנג פאַר מיט-גלידער פריי.

אימפּראָוויזען:

זונטאָג דעם 12 ד.ח. קומט פאָר אין איינענעם לאָקאַל אַ חברישער טיי-אָוועגט פאַרבינדען מיט אַרטיסט. פּראָגראַם. איינגאַנג נאָר פאַר מיטגל.

אין די נאָהענטסטע טעג הויבט זיך אָן דער קורס פאַר יודישער שפּראַך און יודישער ליטעראַ-טור,. איינשרייבונגען אין סעקרעטאַריאַט וועלכער איז טעטיג יעדען טאָג פון 6 ביז 10 אָוועגט

אַ פאָרלעזונג וועגען „קאָרדיאַן אי כאַם"

היינט, פרייטאָג, קומט פאָר אין לאָקאַל פון געזעל. פריינט פון אַרבייטער פּאַלעסטינע, אַל. קאָשטשושקי 21. אַ פאָרלעזונג פון ח' נ. בוקסבוים פון וואַרשאָ, וועגען דעם בעריהמטען בוך פון ל. קרושקאָווסקי „קאָרדיאַן און כאַם" א.ד.ט. „דאָס בוך פון פוילישן פיין און נויט".

דער רעפערענט וועט בעהאַנדלען די פּויערים-בעוועגונג, די לאַגע פון די אַמאָליגע פּויערים זייערע פיינען און נויטן און די אָפּשפּיגלונג פון דעם אַלעם אין דער פּוילישער ליטעראַטור.

קאַ— פריין פון בילעטען 30 גר. פאַר לייענער פון דער באָראָכאָוו-ביבליאָטעק 20 גר.

נאָך דער פאָרלעזונג וועט מען קענען דעם רעפערענט שטעלען פראַגען.

TEATR REWJI KOMIKÓW

Al. I Maja 2.

פון היינט און פאָלגענדע טעג!
גרויסער קאָנקורענצלאָזער רעווי-רעפּערטואַר

1-טער טייל:

אויף ביידע לאָפּאַטקעס

אין 20 אָריגינעלע שלאַגער-בילדער.

2 טער טייל:

גרויסער אינטערנאַציאָנאַלער פרייע-רינגקאַמף-טורניר

וועגען דער מייסטערשאַפט פון פּוילען און געלד-פּרייזען.

ר כטור Green טעגליך קעמפן 3 פּאָר אָנהויב אין גענוי. טעג 8 און 10 אָוו. אַמאָטערים ווייטען זאָך נאָך יעדען גומער אָנהויב שבת און זונטאָג — 5 נאַכמ. 7.30 און 10 אָוועגד.

דער זאַל איז גוט בעהייצט.

מוזיק אונטער לייטונג פון K.BAJON i W.ORSKI

ר' שלמה אבן גבירול

(שלוס פון דער פריערדיגער זייט)

מען. אָליב איין פּערזאָן פון דער דאַמאָלסטער צייט, האָט ער בעוויזען אַרויסצולאָזען עטליכע וויכטיגע דיכ-טערישע און פילאָזאָפישע שאַפונגען, געלונגען זיך אַריינצושאַפען אַ נאָמען אַלס איינער פון די חשוב'-סטע יודישע פּאָעטען און וויסענשאַפטס-מענער, האָבען אָבער זיינע הענד נאָך אַלץ נישט קיין קראַפטען, כדי צו פאַרשאַפען זיך דאָס, וואָס ס'איז נויטיג אום צו דערהאַלטען זיין גוף...

מען לאָזט איהם אויך נישט אָוועקגעהן. יקותיאל'ס פרוי, רחל און אברהם — זיי אַלע ערלוי-בען איהם נישט זיך פון זיי צו שיידען. בעטען איהם, ער זאָל זיך ווייטער אין זייער קרייז געפינען. וואָרום ער וועט ווייטער פאַר אַלעמענס סימפּאַטיע בעשאָנקען ווערען, פּונקט אַזוי ווי פריהער, בעת יקותיאל איז נאָך צווישען די לעבעדיגע געווען. וועט ער פון יעדענס זייטס פּריינדלונג און יעדע בעציהונג געניסען. ס'איז זיי בעוואוסט געווען זיין הימלאַדיגקייט, זיין אומבעהאָלפענקייט. האָבען זיי דעריבער זיך ווי אַמשטאַרקסטען בעמיהט, אַז ער זאָל פון זייער גאַסטפריינדליכקייט אויך ווייטער זיך נישט אָפּזאָגען.

אַלעס צוזאַמען האָט בעוואויגען, אַז ער זאָל געבען דערצו זיין הסכמה. שלמה איז געבליבען ביי זיי וואוינען, וואו ער האָט זיך נוהג געווען ווי פריהער, גאָרבישט משנה זייענדיג פון זיין אַרט לעבען און פיהרונג.

אָבער לאַנג האָט עס אַזוי נישט געדויערט.

ער קריג צווישען איהם און די אַנדערע פּאָעטען, וואָס האָבען זיך געפינען אין סאַראַגאָסאַ, האָט זיך נאָך יקותיאל'ס טויט פאַרשטאַרקט. ס'איז אויסגע-וואַקסען אַ טיפער תהום צווישען איהם און זיי. דאָס זיצען אין דער דאָזיגער שטאָט איז פאַר איהם געוואָרען אומערטרעגליך, האָט איהם פאַרשאַפט שרעקליכע גייסטיגע יסורים און הגם ער האָט גע-וואוסט, וואָס עס שטעהט איהם פאָר, איז ער גע-צוואונגען געווען פון דער שטאָט אַרויסצוגעהן. 26 יאָהר איז ער דעמאָלסט אַלט געווען.

פאַר זיין פאַרלאָזען די שטאָט, איז ער נאָך אַנטוועזענד געווען אויף דער בעשיידענער חתונה פון אברהם'ן מיט רחל'ן, וועלכע איז געווען פון די געצעהלטע מענשען, וואָס האָבען איהם מיטגעשיקט אַ הייסע, מוטערליכע ברכה אויף זיין וועג...

(סוף)

Dr. R.

Zalcwasser

CHIRURG — כירורג

ציגעל-גאַס 19, טעל. 17-125

נעהמט אָן פון 1—2 ביי טאָג און פון 4—7 נאָכמ

שיי טלען מיט פּאַריזער שרינגען

ווי אויך פּערטיגע שייטלען ווערען ערשטקלאַסיג און רעעל אויסגעאַרבייט צו ביליגע פּרייזען

אַנדולאַציע און מאַניקור

ביי קערש. סקווערא וואַ 15

שניידער-אַנשטאַלט ה. ראַפאַלאָוויטש

איז איבערגעטראָגען געוואָרען פון שענקעוויטשאַ 9 אויף פּיעטריקאָווער 79, פראָנט I שטאָק.

בעקאַנטמאַכונג.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער נייער פאַראָרדנונג, ווערט געזוכט

א שותּפה

וואָס בעזיצט אָדער האָט בדעה צו עפנען

א ביטשריפטען-ביוראָ

אָפערטען אין אדמינ. פון דער צייטונג פאַר ה' HOFMAN 6122

Dr. med. LEON FUCHS

אינערליכע קראַנקהייטען האָט זיך איבערגעצויגען

אויף וואָלטשאַנסקאַ 65

(רוג צגדזשעיס) טעל. 172-44

Poradnia WENEROLOGICZNA

הויט און וועגערישע קראַנקהייטען

זאַוואַדזקאַ 1

יעטיג פון 8 פריה ביז 9 אָוועגד, זונטאָג און חגאות פון 9 ביז 2 מיטאָג.

א וויזיט 3 זל.

פון 5—11 נאָכמ. נעמט אָן אַ פּריוואַט-דאָקטאָר.

Dr. med. RUBINLICHT

אינערליכע קראַנקהייטען

צוריקגעקעהרט

פּילסודסקיעגאַ 23.

„לינת הצדק"

לאָדז, ציגעל-גאַס 17

דער פיזיקאַליש טעראַפּישער קאַבינעט איז טעטיג טעגליך פון 11—1 און פון 4—6 אָוועגד און געפינט זיך אונטער דער אויפזיכט פון א דאָקטאָר-ספּעציאַליסט, קוואַרץ-לאָמפּען, דיאַטערמע, סאָלוקס, עלעקטרישע בעדער. ערמעסיגטע פּרייזען.

2370

Dr. ŁAGUNOWSKI

Piotrkowska 30 i róg Traugutta

Telefon 181-83.

choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe.

Gabinet Roentgenoleczniczy.

Przyjmuje od 8^30 do 10 1 — 2^30, od 6 do 8^00 w. w niedzielę i święta od 10—1.

Oddzielna poczekalnia dla pań.

Dr. med. Niewiaźski

ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען. בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע

אַנדזשעיאַ 5, טעל. 40-159

צוריקגעקעהרט

נעהמט אָן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו. זונטאָג און יום-טוב פון 9 - 1 פאַרמיטאַג. בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען

Lekarz-Dentysta

Z. Bielakowska

STOMATOLOGJA

POWRÓCIŁA.

Przyjmuje od 10—1 i od 4—7 wiecz.

Kilińskiego 113

róg Nawrot (winda). Tel. 148-27

„די פרעסערקע"

(ענדע פון 9-טע זייט),

פיניע זייטשיק האָט דערציילט וועמען ער מיינט, און צוגעגעבן:

— פאָלגען, וואָס אונזערע באָבעס זאָגט, אַט־אָט דאָס איז אַ שׂכל. מיין שווער פערפּראַצעוועטע תּבואה וועל איך דער פרעסערקע נישט אויסקויפן!

— מע טאָר אַזוי הויך נישט רעדן, פיניע — האָט קאַסאַי שטיל געזאָגט — די ווענט האָבן אויערן. כאָטש ס'איז שלעכט און ביטער — בעדאַרף מען שווייגן.

לאַנע האָט נישט געהאַט קיין חשק אַנטייל צו נעמען אין דעם שמועס. זינט מען האָט אָפּגעשניטן די ווייץ און זינט ס'איז געווען דער פאַרשטעהער פון דער מאַכט און אָנגעזאָגט, אַז קיינער טאָר נישט פיהרן אויפ'ן אָפענעם מאַרק פערקויפן זיין תּבואה, — ביז די מלוכה וועט נישט בעקומען דאָס וואָס איהר קומט — האָט זיך אַ־אָפּגעלאָזט אַ וואָלקן איבער'ן יונגען דאָרף; איבער'ן סטעפּ איז אַ שאָטן געלעגן אויסגעשפּרייט. די פרייד פון ערב־שניט איז מיט'ן אויסדרעשן די תּבואה — אַנגעקומען אַנ'אומעט. דווקא איצטער וואָלט זי געוואָלט זיין אַרומגערינגלט מיט מענשן, וואָס האָבן מעהר זינען פאַר דער אַרבייט. איצטער אין איהר ווינציג, וואָס בערע קאָוואַלסקי האָט זיך די לעצטע פאַר וואָכן צו איהר אַ סך מעהר דערנעהנטערט. דווקא איצטער איז בערע קאָוואַלסקי נישט דער מענש, מיט וועמען זי קען רעדן און פרובירן זאָגן איהרן אייגענעם אופן זיך דורכקלייבן אין דעם וואָס עס איז פערלאָפן פאַר די לעצטע פאַר וואָכן. זי קען מיט בערן נישט רעדן, ווייל פאַר איהם זענען אַ סך פון די איבערגאַנגענער נישט מעהר ווי פאַראַזיטען, וואָס זענען געקומען זיך אָנזויגן פון דער בעפרייטער ערד; וואָס האָבן פאַר זיך קיין שום אידעאַל נישט — וואָס דאָס פעלד איז פאַר זיי אַ נייער מאַרק. ניין, וואָס קען זי מיט איהם נישט רעדן, ווייל נישט אַזוי פערשטעהט זי די טאַטעס, די געוועזענע הענדלער; אָדער אַפילו די בעל־מלאכות פון שטעטעל, זי פיהלט מיט זיי מיט. אויב זיי ווילען דאָס ביסעל תּבואה פון זייער פעלד בעהאַלטען פאַר זיך — איז דאָס נאָך נישט קיין גענוגענדיגער פערברעכען צו פער'משפּט'ן די דאָזיגע מענשן. זי קען אויך נישט שמועסן מיט אַזעלכע ווי יוסף ראָטנער, וואָס איז אויף זיין אופן אַ געגנער פון עלטערען דור, און וואָס האָפט אויף אַ נאַציאָנאַלער יוגענט, וואָס וועט קומען און בויען דעם נייעם דאָרף.

— ווער איז די פרעסערקע? — האָט אַ ביסעל שפּעטער לאַנע פונדעסטוועגן איבערגעפרעגט.

האָט וואָזיע געענטפערט גאַנץ שטיל, מיט די אויגען צום דיל:

— דער דייטש טענה'ט, אַז מאָסקווע... ער מיינט — מאָסקווע איז די פרעסערקע, וואָס פרעסט אַלץ, וואָס דער דאָרף קריגט אַרויס פון דער ערד...

ער איז גערעכט, מיין טאָכטער. מיט וואָס איז דער פאַבריק־אַרבייטער בילכער צו קריגן דאָס שטיקעל ברויט? ס'איז מעהר יושר, אַז דער פויער זאָל נישט סאָבאָטירן...

ער האָט נישט געענדיגט. ער האָט אויפגעהויבן די אויגען צו לאַנען, געוואָלט דערקענען וואָס פאַר אַ רושם זיינע רייד מאַכען אויף איהר. נאָר לאַנע'ס האָט ער נישט געוואָלט קריגען. לאַנע איז נאָך אַלץ פאַר איהם געווען אַ רעטעניש. ער האָט אָבער געוואוסט, אַז פון איהר וועט ער סוף־כל־סוף דערהערן אַ האַרב וואָרט אויף דער מאַכט, וואָס איז אַזוי, מעשה באַלעבאַטיש, אַראָפּגעקומען און פערבאָטען פערקויפן תּבואה אויפ'ן אָפענעם מאַרק, וואָרים זי, די מלוכה, וועט עס דאַרפן פאַר זיך.

— די מלוכה בעט דען ברויט פאַר אומזיסט?

— האָט לאַנע גאָר אומגעריכט געפרעגט — די מלוכה צאָהלט דאָך אַ נאָרמאַלען פּרייז. מאַלע־וואָס אויפ'ן אָפענעם מאַרק שפּעקולירט מען און דאָרטען איז ווייץ אַ ביסעל טייערער.

— אַ ביסעל טייערער... אַ שעהן־ביסעל טייערער! — האָט זייטשיק אויסגעשאָסן — דריי מאָל אַזויפיל וויפיל די מלוכה גיט...

— איז די מלוכה נישט בערעכטיגט צו קריגען די ווייץ בילליגער? האָט זי דען נישט געגעבען קיין ערד, קרעדיטען? די מלוכה וועט העלפען צו דער נייער זריעה... אַזוי האָב איך געהערט...

— כ'קאָן מיין שטעטעל אַליין בעשטיין, חבר'טע לאַנע — האָט זייטשיק געקנאַקט מיט דער ביינער. — כ'בין נישט קיין פערד. פאַר אַ ביסעל פליעווע וועט'ן מיך נישט אָפּקויפן.

— וואָס־זשע וועט איהר טאָן? — האָט לאַנע געשמאַכט געפרעגט זייטשיק'ן.

— דאָס בעדאַרף איך שוין קיינעם נישט זאָגן. ווענט האָבען אויערן...

מיט די ווערטער איז זייטשיק אַרויס פון שטוב. אַ ווילע איז געווען שטיל. וואָזיע ברעזער האָט מיט לאַנע'ן יאָ געוואָלט רעדן, אָבער אויף פיר אויגען. ער איז זיכער, אַז וואָס ער וועט איהר זאָגן וועט זי נישט אַרויסטראָגן ווייטער פון שטוב.

זלמן קאַסאַי האָט דאָס דערשפּירט און האָט אויך געמאַכט הכנות אַרויסצוגעהן. שוין ביים שוועל האָט ער געזאָגט:

— דיין טאָכטער, וואָזיע, געפעלט מיר. אויב זי האָט קוראַזש — בין איך עס איהר מקנא, הלואי וואָלט איך איצטער געקאָנט אַזוי זאָגען, אַז דער מלוכה קומט אונזער שווער־פערהאָרעוועטע תּבואה. נאָר כ'זאָג דיר, לאַנע אַז די מלוכה אַליין מאַכט אַ טעות, אויב זי וועט זיך טאַקע האַלטען ביי איהרס, זי וועט נישט לאָזן, דער איבערוואַנדערער זאָל אַליין הנאה האָבען פון שווער־פערפּראַצעוועטען שטיקעל ברויט, וועט'ן זיך צעלויפען פון די פעלדער, וואָס זאָל איך מיר לייקענען? איך אַליין, וואָס האָב געוואָלט אַ שפּיי טאָן אויף מיין שטשאָבען און לאַטען און ווערען אַ מענש ביי דער ערד — איך וועל אַוועק צוריק אין שטעטעל אַריין, וואָרים אַז איך האָב פערלאַטעט אימיצענ'ס פלודערען אָדער איבערגעניצעוועט אימיצענ'ס אַ קאַפּאָטע האָב איך געהאַט אויף אַ שטיקעל ברויט, און דאַ...

ביי די ווערטער איז זלמן קאַסאַי אַרויס מיט אַ געבויגענעם קאָפּ און איבערגעלאָזען אין שטוב נאָך דעם געדריקטען געמיט פון דער מחנה אָפּגעריסענע יודישע פויערים.

די לעצטע ווערטער קאַסאַי'ס זענען שווער געפאַלען. „יונגע וועלען זיך צולויפען פון די פעלדער" — דאָס איז דאָס ערגסטע. לאַנע איז נישט מסכים מיט בערען, וואָס מאַכט חוזק און זאָגט: „זאָל דער שטעטלשער אַפּאַראַט זיך אָפּטראָגן צוריק אין שטעטעל אַריין"... צופיל אָפּפאַל האָט די רעוואָלוציע בעשאַפען. אָבער צי קאָן מען דען לאָזען דעם פאַבריק־אַרבייטער, ער זאָל דאַרשטן פאַלען פון די פיס? צי דען עסט די מלוכה אַליין אויף דאָס גאַנצע ברויט?..

זי האָט אויפגעהויבען די אויגען צום פאָטער און בעמערקט אַ פערטאַיעטען שמייכעל אַרום מויל און אויגען. ווי מיט אַ געפיהל פון נצחון האָט ער געקוקט צו איהר. דער דאָזיגער שמייכעל איז געווען ביי פאַר איהר און ער איז איהר נישט געפעלען געוואָרען.

— וואָס קוקסטו מיך, טאַטע, אָן מיט אַזאַ מאָדנעם שמייכעל?

— איך האָף, טאָכטער, אַז איצטער זעהסטו שוין איין, אַז דער טאַטע איז אַ ביסעל גערעכט.

— וואָס מיינסטו? — האָט לאַנע רוהיג געפרעגט.

— כ'מיין דאָס וואָס דו האָסט נאָר וואָס געהערט. דאָס וואָס איך טענה כסדר, אַז די מלוכה לאָזט נישט אויפהויבען דעם קאָפּ. ס'טוט מיר הנאה, וואָס כ'האָב נישט צוגעלייגען קיין ערד און נישט צוגענומען קיין פרעמדע אַרבייטער, ווי כ'האָב תּחילת געטראַכט צו טאָן. סיי־ווי וואָלט פון דעם גאָרנישט אַרויסגעקומען. נאָר כ'וועל פאָלגען וואָס באַבעניו הייסט — וועל די תּבואה נישט אַוועקגעבען.

— כ'פערשטעה אַלץ נישט וואָס דו מיינסט!

— כ'וועל דאָס ביסעל ווייץ בעגראָבען אין דער ערד; אַז נישט וועט מען ווינטער געשוואָלען ווערען פון הונגער... קוקסט מיך אָן, בעגרייפסט נישט וואָס איך זאָג? אויב דו טראַכסט דאָ ווינטערען, מוז איך מיר פערזאָרגען מיט אַ שטיקעל ברויט, מעהר נישט ווי אַ שטיקעל ברויט... כ'וועל שפּעטער ביי דער מלוכה נישט געהען בעטלען זי זאָל מיר אומקעהרען מיין ווייץ צוריק.

— מיינסט עס טאַקע? — האָט לאַנע אַ בלאַסע געפרעגט.

— יאָ, וועל נאָך היינט ביינאַכט אַ העלפט פון זיין גאַנץ ערגעץ הינטער'ן שטוב בעגראָבען, הלואי האָבען אַלע שכל דאָס אייגענע צו טאָן.

— אויב דו וועסט בעגראָבען, וועל איך אָנ־ווייזען וואו עס ליגט...

דאָס זאָגענדיג האָט זי זיך געכאַפּט אין איהר טעות. נישט פאַר איהר האָט געפאַסט אַזעלכעס צו זאָגען. טראַכטען — יאָ, אָבער זאָגען — נישט. ס'איז שוין אָבער געווען צו שפּעט. עפּעס האָט זי דערקענט אין איהר פאָטער'ס אויגען, וואָס האָט איהרע געדאַנקען איבערגעשריען. נעמען צוריק איהרע רייד איז שוין געווען צו־שפּעט. אַנ'אויגענבליק האָט עס געדויערט. וואָזיע ברעזער איז צו איהר צוגעגאַנגען, אַראָפּגעלאָזען איהר אַ פייערדיגען פאַטש און איז שנעל אַרויס פון שטוב.

אויף אַ ווילע איז לאַנע'ן פינסטער געוואָרען אין די אויגען. די רעכטע באַק האָט געפלאַטערט, גלייך ווי מען וואָלט זי אָפּגעגאָסען מיט שפּירט און אָנגעצונדען. אָבער אין די אויגען, אין גאַנצען קאָפּ איז איהר מיט אַמאָל פינסטער געוואָרען. זי וויל זיך דערמאָנען איהר טאַטענ'ס פּנים און קאָן נישט. אויך זיין געשטאַלט איז פערפינסטערט געוואָרען זי האָט תּחילת געוואָלט לויפען דרויסען — האָט זי די טיר נישט דערזעהען. פאַלען אויפ'ן דיל און שרייען, וויינען — איז דער דיל אַלץ טיפער געזונקען און זי מיט איהם.

— האָ... אפשר אָנפּאַטשען זיך אַליין די לינקע באַק. זאָל די אַנדערע באַק אויך אַזוי ברענען ווי די רעכטע... קיינמאָל, קיינמאָל, זינט די מוטער איהרע איז אומגעקומען, האָט דער פאָטער דאָס נישט געטאָן. זינט די מוטער איז אומגעקומען האָט ער געקוקט מיט דרך־ארץ אויף דער נאָך יעמאָלט קליינער לאַנע'ן. קיינמאָל האָט ער אויף איהר קיין האַנט נישט אויפגעהויבען... אַזוי ווייט דערגרייכט שוין דער אַפּגרונד צווישען די צוויי דורות... צו וועמען רעדען, וועמען דערציילען און קלאָגען וועמען פּראָטעסטירען... וועמען זאָל זי שטראָפען? געהען בעשטראָפען, פערמסר'ן אויפ'ן אייגענעם טאַטען, מען זאָל איהם אַרויסשיקען, פערשיקען...

זי האָט נישט געהערט ווי בילקע איז אַריינגעקומען. בילקע האָט פונוויטענס געזעהען דעם טאַטען, וואָס איז געלאָפען אין פעלד אַריין, און זי איז אַריינגעקומען אין שטוב געוואויר ווערען.

— וואָס איז, לאַנע? וואו איז דער טאַטע געלאָפען?..

לאַנע האָט אַ ווילע בילקע'ן אָנגעקוקט מיט פערלאָפענע אויגען. דערנאָכדעם האָט זי בעגראָבען איהר פּנים אין בילקע'ס פּנים און איהר גאַנצער גוף האָט אָנגעהויבען ציטערען און אויפגעלייזט ווערען אין אייגענעם געוויין.

קלאַנג-קינאָ
CAPITOL
GRETA GARBO
אַלס קורטיזאַנע.
— ווי אויך דער אָבגאָט פון די פרויען —
CLARK GABLE
אין פילם אונטער נאָמען:
ZUZANNA LENOX
אויסער'ן פּראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבע.
נעכסטער פּראָגראַם: KING-KONG
אָנהויב אין געוועהנל. טעג 4,30 נאָכמ.
שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און געשלעכטס-קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע-בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג.
אַלע אַרט אַנאַליזען.
נעמט אָן פון 8—11 און 4-8 אָוו. זונטאָג פון 9-1 בייטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פּרייזען.

Dr. med. H. LUBICZ
ספּעציאַליסט פאַר ווענערישע און געשלעכטס-קראַנק.
צעגעלניאַנאַ 7, טעל. 141-32.
נעהמט אָן פון 8—10 פריה, פון 12—2 נאָכמ. און פון 5—8 אָוועגד. זונטאָג פון 9—11 בייטאָג.

ד"ר העללער
ספּעצ. פאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע
8 טראַוגוטאַ 8, טעל. 179-89
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט.
זונטאָג פון 11—2 מיטאָג.
פאַר פרויען אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פּרייזן

אָוונט=קורסען פאַר דערוואַקסענע
אַ גרופּע יודישע פּעדאַגאָגען האָבן געגרינדעט אָוונט-קורסן
כדי צו געבען די מעגליכקייט זיך ווייטער צו בילדען די, וועלכע האָבען געזוכט איבעררייסען די לערע צוליב פערשידענע סיבות. די שילער ווערען סעגרעגירט אין גרופּען. עס עקזיסטירט אויך אַ ספּעציעלע גרופּע פאַר אָנפאַנגער.
עס ווערט געלערנט לויט אַ פערלייכטערטע מעטאָדע, וועלכע גאַראַנטירט שנעלע פאָרטשריט. די קורסן קומען פאָר אין שול-לאָקאַל אויף סאָלנאַ 9, 2-טער שט. פראָנט. אויפ'ן אָרט געפינט זיך אַ ביבליאָטעק, ווי אויך טאַגבלעטער, וואָכן און חודש-שריפטן.
דער פּרייז פון 5 זל. אַ חודש
איינשרייבונגען נעהמט אָן די קאַנצעלאַריע פון דער שול פון 7—9 אָוונט.
בעמערקונג: ווער עס וועט וועלען, וועט אויך קענען לערנען העברעאיש, יודיש און אַנד. פרעמדע שפּראַכען.
5849

„PRACA"
פרויען-פאַך-קורסען
ביי דער געזעלשאַפט צו פערשפּרייטען פאַך-קענטענישן צווישען יודישע פרויען
אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 21,
טעל. 167-15
נעמט אָן איינשרייבונגען אויף פאָלגענדע אָפּטיילונגען:
1) קונסט-שטיקעריי
2) דאַמען-שניידעריי — צושניידען
3) גאָרסעטען-פאַך — צושניידען
4) הוט-פוצעריי — קאַפּעלושען
5) וועש-צושניידען
6) אָנדולאַציע. 7) מאַניקיר.
דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג פון 9—1 און פון 3 ביז 7 נאָכמ.
6028

נוצט אויס די געלעגנהייט!
די בעוואוסטע פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI
Narutowicza 11, tel. 137-70
אָרדענט איין אויף אַ קורצע צייט אַ
אויספערקויף
פון אויסאָרטירטע סחורות פון 30—50% ביליגער

לעכער
צו וועש און הענט-שקעס ווערן געמאַכט
שרודמיעסקאַ 8

Fabryka wyrobów metalowych
Br. Rozner, Łódź,
Limanowskiego 129,
tel. 185-52
מיר פיהרען אויס אַלערליי שטאַנץ-אַרבייטען פון פערשידענע מעטאַלען.
ספּעציאַל: לייטער-שנאַלן און מעשלעך צו שיך און הויזען-נייטען (Holnity)

Zakład Wyrobów Ortopedycznych i Bandaży
Z. KOWALSKI, Łódź
Piotrkowska 62, tel. 243-93.
דער אָרטאָפּעדישער אַנשטאַלט ווערט אָנגעפיהרט דורך מיר זעלבסט. ס'ווערען אויסגעפיהרט ברוך-באַנדאַזשען, בויך-פאַסען אויף זעמטליכע נאָך-אָפּעראַציאָנס-ליידען, גופּעל, פּראָטעזען, אַפּאַראַטען און גאָרסעטען אויף פערקרימונגען, איינלאַגען אויף פּלאַטפיס א. ז. וו.
צאָהלרייכע דאַנקזאַגונגען פאַר אויסקורירונג פון פערעלטערטע ברוכען.
בעמערקונג: דער אַנשטאַלט איז פערזעהען מיט זעמטליכע ספּאָרט-אַרטיקלען.

זיכערע הילף און אַ רפואה!
אָהן אָפּעראַציע, אָהן בלוט, אָהן אַ מעסער און אָהן בלוט-פערגיסונג פאַר קראַנקע אויף ברוכען, פאַר מענער, פרויען און קינדער, פערשידענע קאַליקעס אין גוף, פאַר הויקערס אָהן פיס.

פערלאָזט נישט די קראַנקהייט, ווייל דער ווינקעל-ברוך ווערט גרויס ווי אַ מענשען-קאָפּ, און עס פאַלט אַריין אין דעם פיס איז דער קראַנקער אין אַ גרויסער סכנה, דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער געוויינליך אומ־שטערבליך. ספּעציעלע גומענע הייל-באַנדאַזשען בעזונדערע: זיכער דעם שווערסטען ברוך, אויך פאַר הויקערס, לייטונגען ספּעציעלע הייל-גאָרסעטען און אַפּאַראַטען פאַר פערקרומטע פיס און פלאַטפיס, ווי אויך קינסטליכע גומענע פיס.
עמפאַנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אָוונט.
אַכטונג
זייט דעם ערשטען אָקטאָבער ד. י. ווערען אַלע פראַנקע אין מיין אָרטאָפּעדישע הייל-אַנשטאַלט, נור פון מיר פּערזענליך בעהאַנדעלט.
איינציגע אָרטאָפּעדישע הייל=אַנשטאַלט
Specialist Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, tel. 221-77, front, parter.
מיר נעהמען אויך אָן פערזיכערטע פון דער קראַנקען-קאַסע.
דאַנקזאַגונג.
דערמיט דריק איך אויס מיין דאַנקבאַרקייט דעם גוטען ספּעציאַליסט דיר. י. ראַפּאַפּאָרט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 10 (פראָנט, פּאַרטער) פאַר'ן אויסראָטעווען מיך פון אַ שווערער ברוך-קראַנקהייט. דער ה' דיר. י. ראַפּאַפּאָרט האָט נישט געשאַלט־טעט קיין אַרבייט, בעת ס'האָט מיר בעדראָהט אַ געפאַהר און האָט מיך דערפיהרט צו אַ נאָרמאַלען געזונדען צושטאַנד. היינט נאָך 3 וואָכען טראָגען זיין באַנדאַזש פיהל איך מיך פולשטענדיג געזונד.
Dresler Arwil, Łódź, Wschodnia 4/11, front.

METRO
2 פּזשעיאזד 2

היינט און פאלגענדע טעג! צום ערשטען מאל אין לאדז!
WILLIAM HAYNES
אין דער לעצטער און נייעסטער קרעאציע. פּראָדוקציע 1933/34 איז פילם
„די קעניגין פון שנעלקייט"
אין די איבריגע ראָלען: MADGE EVAMES, CONRAD NAGEL, G. EDWARDS

ADRIA
1 גלובנא 1

FIODOR SZALAPIN
אין דער ראָלע פון — קעניג פון די זינגער און זינגער פון די קעניגען
„דאָן קישאָט"
אויסער'ן פּראָגראַם: אַ קלאַנג-פילם און וואכעו-כראָניק.
נעכסטער פּראָגראַם: „בעל-מופת" מיט Boris Karloff, Chester Morris, Sylvia Sydney

קלאַנג-קינא
RAKIETA

Sienkiewicza 40 Tel. 141-22
היינט און פאלגענדע טעג!

קלאַנג-קינא-טעאַטער
„CORSO"
זשעלאַזנא 2-4

היינט און פאלגענדע טעג! צום ערשטען מאל אין לאדז!
1) ווייסער אַנפיהרער
אין דער דאָפּעלטער ראָלע אַלס עלעגאַנט און אינדישער פיהרער
אין די זיטע GEORG O'BRIEN — JANET CHANDLER
גרעסטער שלאַגער-פּראָגראַם!
דער פילם, וואס האט געשלאגען דעם רעקאָרד פון ערפאלג!
2) „CONGORILLA"
אנהייב אין געוועהנליכע טעג 4 נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער בייטאָג.

טרשטקלאַסיגער קלאַנג-קינא-טעאַטער
„AMOR"
89 פּאָמאָרסקא 89
טעל. 248-05
צופאָהר מיט טראַמוואַיען 8 און № 4

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פּר־מיערע!
Maurice Chevalier
ווי אויך די וואונדערשעהנע Jeanette Mac Donald
„ליבּ מיך היינט"
די שענסטע מעלאָדיעס, וואונדערשעהן שפּילען, אַ פילם, וואס דערפרעהט אַלע.
איז זייער לעצטער קרעאַציע א. נ.
אויסערן פּראָגראַם: קלאַנג-וואָכען-זשורנאַל FOX און קלאַנג-צוגאַבע. —::— פּרייזען פון די פּלעצער: פון 54 גר. ביז 1.09 זל. לאָזשע 2 זל.
אנהייב פון די סעאַנסען 4.30 נאָכמ., שבת און זונטאָג 12 בייטאָג. פאר דערוואַקסענע 54 גר., פאר קינדער 25 גר. — דער זאַל איז בעהייצט צענטראל.

ס'איז אנגעקומען קיין לאדז אויפ'ן ווינטער-סעזאָן!
די גרעסטע אין פּוילען
מענאַזשעריע
אויף אלטע קאָשטשושקי 73
300 עקזעמפּלאַרען פון לעבעדיגע ווילדע חיות
מאָרגן ערעפענונג
איינגאַנג 49 גר. פאר קינדער 25 גר. אָפען פון 9 פריה ביז 10 אָוונט.

קלאַנג-קינא-טעאַטער
PRZEDWIOŚNIE

זשעראָמסקיעגא 74/76
(רוג קאָפּערניקא)

היינט און פאלג. טעג!
צוליב'ן ענטוזיאַזם און ערפאָלג, וואס האט געהאט דער פילם
אין שאָטען פון קרייץ
פּערלענגערן מיר דאס דעמאָנסטרירען דעם דאָזיגען פילם ביז'ן 13-טען נאָוועמבער איינשליסליך
דאס איז דער גרעסטער פילם פון דער וועלט! אין די הויפּטראָלען: CLAUDETTE COLBERT, ELISA LANDI, FREDERIC MARCH, CHARLES LANGTHON ווי אויך 7,500 סטאַטיסטען.
נעכסטער פּראָגראַם: „די טאָכטער פון פּולס" מיט ANNY ONDRA

קלאַנג-קינא-טעאַטער
SZTUKA
קאָפּערניקא 16.

היינט און פאלגענדע טעג!
דאס מעכטיגסטע מייסטערווערק פון דער X-טער מוזע.
ריזענדסטער פילם פון אַלע צייטען!
„דאס האַרץ פון א ריז"
אין דער ראָל פון ריז מיט אַ טויבען-האַרץ WALLACE BEERY, ווי אויך KAREN MORLEY צוזאַמען מיט RICARDO CORTEZ
נעכסטער פּראָגראַם: „א ווייב פון דער צוויטער האַנד". אנהייב 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער בייטאָג.

פּרייז פון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי
קליינע אַנאָנסען
פּרייז פון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

אַ בעקוועהם אָרט צו שלאָפען פאר אַ אינטעליגענטען און סאָלידען יונגערמאַן איז אָפּצוגעבען. צו ערפאָהרען אין אַדמינ.

ערטער אויף נאַכט-לעגער אויפ'ן טאָג, ווי אויך אויפ'ן חודש, ביי זענדעל. פּילסודסקיעגאָ 19.

אַ פּראָנטאָווע שטוב אויפ'ן ערשטען שטאָק און אויפ'ן פערטען שטאָק אַ שטיבעל און אַ געוועלב. צו פערמיטען בושעזשינער 57 A. צו ערפאָהרען ביי וואַרשאַווסקי. 6105

3 pokoje z kuchnią z wszelkiemi wygodami poszukiwane. Oferty sub. „M. D. S." do adm.

Napiórkowskiego 47/49, 3—2 pokoje z kuchnią frontowe w czystym domu, natychmiast oddam. Wiadomość: Zawadzka 15, m. 24 od 3—10 wiecz. 603

פרייע פּאָסטענס

אַ קוואַליפיצירטע פערקויפערין אין דער שיך-בראַנזשע קען זיך מעלדען ביי האָסמאַן ציגעל גאַס 11. 6170

אַ האַנד-נייערין צו קראַוואַטען אַר בייט אויף וואָכען-לוין ווערט געזוכט. 6-שיערפּניא 32 שטרוּזוויס. 6127

ס'איז נויטיג אַ יונגעל צו אַ שניידער באַלד געצאָהלט, מיעפּשאָווא 16, וו. 5. 6162

ראַקאַלען

אַ פאַבריקס לאָקאַל אל. 1 מאַי 36 צו פערדינגען 1-טער שטאָק 5 פענסטער 12 מעטער לאַנג 6 און אַ האַלב מעטער ברייט, צו ערפאָהרען ביים וועכטער אָדער ביי גאָלדבערג זגערזשער 38. 6165

זאָפאָרט צו פערמיטען איין צימער אויך איין צימער אויף אַ פּראָצאָווניא נאָוואָמיעסקאַ 34 וואָלינונג 21. 6117

אַכטונג!
זעהר געשמאַקע, היימישע
מיטאָגען
צו בעקומען ביי
י. מ. איבּעשיץ
פּעטריקאָווער 50, טעל. 224-86.
ס'ווערט אויך אָנגענומען חתונות, שמחות, בעלער א. ד. גל.
אויפ'ן אָרט און אַרויסשיקען צו רעדוצירטע פּרייזען. 9999

אַנ'אָרט צו שלאָפען פאַר צוויי אָנשטענדיגע יונגעלייט בזשעזשינער 15 וו. 31 6147

לאָזשי קענען בעקומען 2 אָנשטענדיגע יונגעלייט, צו ערפאָהרען נאָוואָמיעסקאַ 26 פראָנט 3 שטאָק, וו. 41.

עס ווערט געזוכט אַנ'איינגעפיהרטע האַנד-מאַנגעל איבערצונעמען אָפערטען אין אַדמיניסטראַציע אונטער „Zon" 6166

Zagubiony został kwit kaucyjny Elektrowni Łódzkej Nr. 33204 na zł. 15, na imię Kawka Michał, Franciszkańska 20 6519

ענערגישע פּערזאָנען קענען פערדינען ביז 1000 זל. אַ מאָנאַט. אינפאָרמאַציעס דעטיילט: Towarzystwo Bankowe w Grodnie, ul. Hoowera 9. 6108

אַנ'אָרט צו שלאָפען פאַר 1 יונגערמאַן עוועַנטועל פאַר איין פּריילין פּאָלודניאָווע 20 וו. 72, 2 הויף לינקער איינגאַנג. 6167

פון 9-טען ד. ח. האָבען מיר געעפענט אַנ'אויסשטעלונג פון מעבעל פון איינענער פּראָדוקציע פון דער העכסטער קוואַליטעט. איינאָרדנונגען פון זעמטליכע צימערן שטענדיג אויף לאַגער. מיר פּראָיעקטירען אינערליכע איינאָרדנונגען און דיספּאָנירען מיט ערשטקלאַסיגע אַרכיטעקטישע קרעפטען.

ZAKŁADY MEBLOWE
Sp. z o. o.
Gdańska 74.

Poszukuje się od zaraz kwalifikowaną sprzedawczynię i sprzedawcę do branży konfekcyjnej. Główna 41, „Konfekcja Współczesna". 9169

ס'ווערט אָנגענומען מענער-גאַרדעראָבען ערשטקלאַסיגע אַרבייט. גוטע צודאַטען ביליג. ביי ח. ראָזענבלום, 11 ליסטאָפּאַדאַ 25 פראָנט, וו. 7.

צו ערשטער סאָרט מענער-מאַגאַזין ווערט געזוכט אַ קוואַליפיצירטער האַנד-נייהער און אַ לערן-יונגעל זאַוואַדזקאַ 38 וו. 18. 6176

אַנ'אייזערנע קאַסע, בופעטען און געוועלב איינריכטונגען ווי אויך איין גוטען שאַפער אויטאָ ביליג צו פערקויפען ביי סאָכאַמאָן געפּאָן, נאָוואָמיעסקאַ 17. 6163

פּערשידענעס

איך נעהם אָן אַלערלעי בעשטעלונגען און רעפּעראַציעס פון זאָקען סוועטער און טריקאָטאַזש-מאַשינען, צו ביליגע פּרייזען. L. Tron, Brzezinska 6

צוליב'ן קריזיס נעהמט אָן אַנ'ערשטקלאַסיגער דאַמען-שניידער בעשטעלט פּאַלטענס און קאָסטיומען, צו די ביליגסטע פּרייזען, ערשטקלאַסיגע אויספיהרונג שולץ וואָלטשאַנסקאַ 49. 6113

איך נעהם אָן צו ראַהען, צו קראַצען זאָקען, שקאַרפּעטען און הענדשקעס, זאַפאָרט ערלעדיגט פּילסודסקי 26 סאָסנאָווסקי. 6128

אָפּצוגעבען אַ בעקוועהם אָרט פאַר אַנ'אַרבייט, וואָס עס זאָל נאָר זיין. ביי ראָזענצווייג זגערזשער 58 פראָנט 1-טער שטאָק. 6118

וויכטיג פאַר קירזשנער! מויפּעפּערים קלעצער צו בעקומען אין דער מעכאַנישער פּעלץ-אויסאַרבייטונג פון מ. האַכמאַן פּאָדזשעטשנאַ 6. 6143

אַ גרייטע פּרנסה! אַברייזצאַהלבאַר איז צו פערקויפען אין גוטען צושטאַנד איין מאַשין צו מאַכען פּאַק-בענדלעך דעם קויפער לערן איך גרינדליך אויס דאָס פאַך. צו ערפאָהרען ביי ווראָצלאַווסקי פּאָלנאָצנאַ 16. 6151

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.